



UNIVERZITET SINGIDUNUM

**MASTER STUDIJE
STUDIJSKI PROGRAM: POSLOVNA EKONOMIJA**

MASTER RAD

**Analiza nadzora delatnosti osiguranja u Evropi,
regionu i Republici Srbiji**

Student

Maša Luburić
Br. indeksa: 2011400747

Mentor

Doc.dr. Ranko Renovica

Beograd, 2012. godine

Sadržaj

UVOD	1
1. NADZOR DELATNOSTI OSIGURANJA	5
1.1 EVROPSKA NADZORNA VLAST	6
1.2 EVROPSKO OSIGURANJE I PENZIONI FONDOVI	6
1.3 UDRUŽENJE EVROPSKOG OSIGURANJA – INSURANCE EUROPE	7
1.4 POKAZATELJI POSLOVANJA DELATNOSTI OSIGURANJA U EVROPI	10
1.5 INSTITUCIJE ZA NADZOR DELATNOSTI OSIGURANJA U ZEMLJAMA REGIONA	21
1.6 POREĐENJE REPUBLIKE SRBIJE SA ZEMLJAMA EVROPE I REGIONA	28
2. NADZOR DELATNOSTI OSIGURANJA U REPUBLICI SRBIJI	33
2.1 ISTORIJA NADZORA OSIGURANJA U SRBIJI	34
2.2 NARODNA BANKA SRBIJE	35
2.3 SISTEM IZVEŠTAVANJA OSIGURAVAJUĆIH DRUŠTAVA	45
2.4 IZVEŠTAJI NARODNE BANKE SRBIJE ZA 2008, 2009, 2010. GODINU	51
3. ZAKLJUČAK	77
4. LITERATURA	79

Uvod

Predmet istraživanja jeste analiza nadzora delatnosti osigurnaja u Evropi, regionu i Republici Srbiji. U okviru ove teme obrađen je način kontrole od strane udruženja evropskih osiguravača i prikazana je analiza izveštaja udruženja evropskih osiguravača kao i analiza izveštaja Narodne banke Srbije iz 2008, 2009 i 2010 godine koji se odnose na međunarodno osiguranje kao i način izveštavanja osiguravajućih društava, način kontrole poslovanja osiguravajućih društava i analiza izveštaja za 2008, 2009 i 2010 godinu Narodne banke Srbije koji se odnose na tržište osiguranja u Republici Srbiji.

Nadzor u oblasti osiguranja u Evropi prikazan je kroz analizu poslovanja Evropske nadzorne vlasti koja ima ulogu da obezbedi finansijsku stabilnost i da ojača i unapredi nadzorni okvir Evropske unije. Nadzor nad obavljanjem delatnosti osiguranja u Evropi poveren je evropskom osiguranju i penzionim fondovima.

Evropsko osiguranje i penzioni fondovi kao nezavisno savetodavno telo evropskog parlamenta i Saveta evropske unije je deo evropskog sistema finansijskog nadzora koji se sastoji od tri evropska nadzorna organa i evropskog odbora koji se odnosi na sistemski rizik. Evropsko osiguranje i penzioni fondovi ima osnovne odgovornosti da održe stabilnost finansijskog sistema, transparentnost tržišta i finansijskih proizvoda, kao i zaštitu polise osiguranja i zaštitu članova penzijskih fondova i korisnika osiguranja.

Glavni cilj Udruženja evropskog osiguranja je bolja zaštita potrošača, obnova poverenja u finansijski sistem, obezbeđivanje visokog, efikasnog i doslednog nivoa regulacije i nadzora, uzimajući u obzir različite interese svih država članica i iz različitih vrsta finansijskih institucija, veća harmonizacija i koherentna primena pravila za finansijske institucije i tržišta u Evropskoj uniji.

Nadzor u oblasti osiguranja u Republici Srbiji prikazan je kroz analizu poslovanja Narodne banke Srbije. Prema odredbama Zakona o osiguranju¹ i Zakona o Narodnoj banci Srbije², nadzor nad obavljanjem delatnosti osiguranja poveren je Narodnoj banci Srbije, čime je učinjen prvi korak ka uspostavljanju integrisane supervizije finansijskog sektora u celini.

¹ Zakon o osiguranju, Službeni glasnik RS br. 55/2004

² Zakon o Narodnoj banci Srbije, Službeni glasnik RS br. 72/2003

U okviru svoje nove funkcije, Narodna banka vrši nadzor nad obavljanjem delatnosti osiguranja, izdaje dozvole za obavljanje poslova osiguranja, reosiguranja, posredovanja i zastupanja u osiguranju, kao i za obavljanje poslova neposredno povezanih sa poslovima osiguranja, daje saglasnost na akte i radnje propisane zakonom, donosi akte propisane zakonom, obrađuje statističke i druge podatke i razmatra prigovore osiguranika i drugih korisnika osiguranja.

Glavni cilj Narodne banke Srbije je uspostavljanje finansijski pouzdanog i stabilnog tržišta osiguranja radi zaštite interesa korisnika osiguranja, pri čemu se posebna pažnja posvećuje kontroli poslovanja, načinu upravljanja rizicima i proceni rizika kojima su osiguravajuće kompanije izložene u poslovanju.

Primarni cilj nadzora u osiguranju, pored zaštite prava osiguranika i korisnika osiguranja trebalo bi da bude zaštita domaćih osiguravača i zadržavanje novčanih sredstava za ulaganje na domaće finansijsko tržište, čime se pozitivno utiče na platni bilans države.

Transparentnost u procesima donošenja odluka i izricanja mera i orijentisanost ka kontinuiranom sprovođenju reformi u finansijskom sektoru – osnovni su principi kojima se Narodna banka Srbije rukovodi u vršenju nadzora u oblasti osiguranja.

Teorijsko metodološki pristup istraživanju je dijalektički. Istraživanje se vrši primenom osnovnih sintetičkih i analitičkih metoda, uporedne metode, a od opštenaučnih primenom hipotetičko-deduktivne metode, statističke metode, komparativne metode. Metode prikupljanja podataka su primarne i sekundarne. U funkciji metoda prikupljanja podataka jeste analiza sadržaja dokumenata i statistička analiza.

Cilj istraživanja je naučni i društveni.

Naučni cilj je naučna deskripcija finansijskih izveštaja koji prikazuju ukupno poslovanje zemalja Evrope i regiona u oblasti osiguranja i osiguravajućih društava u Republici Srbiji.

Društveni cilj je pomoć nadzornim organima za osiguranje u Srbiji kako da poboljšaju svoje poslovanje i kako da se što pre približe tržištu osiguranja u Evropi. Cilj je takođe i pomoć osiguravajućim društvima u Srbiji, s obzirom da će primenom pravilnim izveštavanjem o poslovanju Narodnoj banci Srbije u svakom momentu moći da budu solventna i likvidna i moći će uspešno da posluju na tržištu osiguranja. Takođe, istraživanjem tržišta osiguranja društva za osiguranje dolaze do izuzetno bitnih informacija koje su potrebne za njihovo dalje poslovanje.

U ovom istraživanju polazimo od **generalne hipoteze** da je položaj osiguranja jedne zemlje u Evropi na tržištu osiguranja određen uspešnošću poslovanja te zemlje na ovom tržištu i da se taj uspeh poslovanja može videti iz finansijskih izveštaja. Zato je ovaj rad posvećen analizi tih izveštaja.

Generalnu hipotezu operacionalizujemo preko sledećih **posebnih hipoteza**:

- pravne norme EU determinišu nadzor nad delatnošću osiguranja koji je poveren Evropskoj nadzornoj vlasti. Ovaj moderni sistem nadzora omogućuje praćenje poslovanja osiguranja u većini zemalja Evrope kao i njihovu izloženost tržišnim rizicima. Pomoću ovog sistema moguće je pravovremeno i adekvatno vršiti uvid i primeniti korektivne mere procedure
- pravne norme determinišu nadzor nad delatnošću osiguranja koji je poveren Narodnoj banci Srbije. Ovaj moderni sistem nadzora omogućuje praćenje poslovanja osiguravajućih društava kao i njihovu izloženost tržišnim rizicima. Pomoću ovog sistema moguće je pravovremeno i adekvatno vršiti uvid i primeniti korektivne mere procedure kao i da društva za osiguranje svoje aktivnosti u potpunosti usaglase sa međunarodnim procedurama i standardima koji se primenjuju u superviziji osiguravajućih kompanija Evropske unije
- ekonomski sistem determiniše tržište osiguranja, tj. što je tržišni ekonomski sistem razvijeniji to je razvijenije i tržište osiguranja

Uzimajući u obzir specifičnosti proučavanog predmeta istraživanja koristili smo različite metode kako bi zadovoljili osnovne metodološke zahteve – objektivnost, pouzdanost, opštost i sistematičnost³.

Istraživana su naučno-teorijska saznanja, relevantna literatura i savremena poslovna praksa korišćenjem metoda: **indukcije, dedukcije, analize, sinteze, apstrakcije, generalizacije, kompleksnog posmatranja i analize sadržaja**⁴.

Postavljene hipoteze i cilj istraživanja uticali su na strukturu rada.

Početak rada odnosi se na poslovanje Evropske nadzorne vlasti sa posebnim naglaskom na sektor koji je zadužen za nadzor nad poslovima osiguranja. U daljem nastavku rada urađena je detaljna analiza poslovanja zemalja koje su članice Udruženja evropskog osiguranja i obrađeni su finansijski izveštaji za 2008, 2009 i 2010 godinu Narodne banke Srbije koji se odnose na međunarodno osiguranja.

³ Pešić M. (2007), *Sociologija*, Univerzitet Singidunum, Beograd

⁴ Miljević M. (2007), *Metodologije naučnog rada*, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Pale, str. 118

Drugi deo rada odnosi se na poslovanje Narodne banke Srbije sa posebnim naglaskom na sektor koji je zadužen za nadzor nad poslovima osiguranja. U daljem nastavku rada urađena je detaljna analiza poslovanja društva za osiguranje u Srbiji i obrađeni su finansiski izveštaji za 2008, 2009 i 2010 godinu Narodne banke Srbije koji se odnose na ovu oblast.

Na kraju rada će biti izložena zaključna razmatranja i navedena korišćena literatura.

1. Nadzor delatnosti osiguranja

Osiguranje je postalo celovita i uređena delatnost tek tokom prve polovine dvadesetog veka. Razvoj osiguravajućih poslova išao je od dogovora između pojedinaca do velike zakonodavne pažnje koja im je pridavana na nacionalnom nivou. Nosioći državne vlasti ne samo što su pomno pratili i uređivali ovu delatnost. Nego su se, u pojedinim slučajevim kada je to bilo u opštem interesu, pojavljivali čak i kao osiguravači.

Zbog izuzetno velikog privrednog značaja poslovanja društva za osiguranje u svim zemljama je uređeno zakonskim propisima, i to u okviru opšte ekonomske politike, a često i u okviru posebne politike zbog posebnosti delatnosti. Ono se redovno prati, što obično čine posebni državni organi iz oblasti finansija. Delujući u interesu osiguranika, oni nadziru osiguravačevo poslovanje, naročito u pogledu njegove platežnosti, zatim po pitanjima pridržavanja propisa o ulaganju rezervi, primene osnovnih načela ustanove osiguranja i obezbeđenja zdrave tržišne utakmice. Predmet nadzora čine sve faze postojanja preduzeća (osnivanje, poslovanje, prestanak rada).⁵

U zemljama Evrope nadzor osiguranja spada pod okrilje evropske nadzorne vlasti. Evropska nadzorna vlast je kotrolu nad osiguranjem prepustila odeljku za evropsko osiguranje i penzione fondove koji kontroliše sve članice udruženja evropskog osiguranja. Ovo udruženje broji 32 člana.

⁵Šulić P., Vujović R., Mrkić D., Žarković N., Rašeta J., Miloradic J. (2006), *Osnovi osiguranja*, Univerzitet singidunum, Beograd str. 223

1.1 Evropska nadzorna vlast

Regulisanje finansijskih usluga širom Evrope vrše tri evropska nadzorna organa⁶.

ESA radi sa novoosnovanim evropskim odborom za sistemski rizik⁷ da obezbedi finansijsku stabilnost i da ojača i unapredi nadzorni okvir Evropske unije. Ove dve institucije će poboljšati koordinaciju između nacionalnih nadzornih organa, kao što je FSA i podići standard nacionalnog nadzora širom Evropske unije.⁸

ESA predstavljaju: evropske hartije od vrednosti i tržišne agencije⁹, Evropska Agencija za bankarstvo¹⁰ i Evropsko osiguranje i penzionirani fondovi¹¹. Oni zamenjuju nivo 3 (inače poznat kao Lamfalusi) komitete: Komitet evropskih bankarskih supervizora¹², Komitet evropskih regulatora hartija od vrednosti¹³ i Odbor supervizora evropskih osiguranja i penzioniranih fondova¹⁴.

1.2 Evropsko osiguranje i penzionirani fondovi

EIOPA predstavlja nadzorni organ koji se odnosi na osiguranje i penzione fondove. Ona je deo evropskog sistema finansijskog nadzora koji se sastoji od tri evropska nadzorna organa i Evropskeog odbora koji se odnosi na sistemski rizik¹⁵. To je nezavisno savetodavno telo Evropskog parlamenta i Saveta Evropske unije. EIOPA ima osnovne odgovornosti da podrži stabilnost finansijskog sistema, transparentnost tržišta i finansijskih proizvoda, kao i zaštitu polise osiguranja, kao i zaštitu članova penzijskih fondova i korisnika osiguranja. EIOPA je baziran u Frankfurtu na Majni u Nemačkoj.¹⁶

Osnivanje EIOPA je posledica reformi strukturi nadzora finansijskog sektora u Evropskoj uniji. Reforma je pokrenuta od strane Evropske komisije u skladu sa preporukama Komiteta "mudrih ljudi"¹⁷, kojim je predsedavao gospodin de Larosiere, a podržan je od strane Evropskog saveta i parlamenta.

⁶ European Supervisory Authorities, u daljem tekstu ESA

⁷ European Systemic Risk Board, u daljem tekstu ESRB

⁸ <http://www.fsa.gov.uk>

⁹ European Securities and Markets Agency, u daljem tekstu ESMA

¹⁰ European Banking Agency, u daljem tekstu EBA

¹¹ European Insurance and Occupational Pensions Authority, u daljem tekstu EIOPA

¹² Committee of European Banking Supervisors, u daljem tekstu CEBS

¹³ Committee of European Securities Regulators, u daljem tekstu CESR

¹⁴ Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors, u daljem tekstu CEIOPS

¹⁵ European Systemic Risk Board

¹⁶ <http://www.eiopa.europa.eu>

¹⁷ Committee of Wise Men

Pre i tokom finansijske krize u 2007 i 2008, Evropski parlament je pozvao na potez ka više integrisanom evropskom nadzoru, kako bi se osiguralo istinsko jednake uslove za sve aktere na nivou Evropske unije i da odražava rastuću integraciju finansijskih tržišta u Uniji. Kao rezultat toga, nadzorni okvir je ojačan kako bi se smanjio rizik i ozbiljnost budućih finansijskih kriza. EIOPA je deo evropskog sistema finansijskih supervizora koji čine tri evropska nadzorna organa, jedan za bankarski sektor, jedan za sektor hartija od vrednosti i jedan za sektora osiguranja i penzionih fondove, kao i evropski odbor sistemskog rizika.

Glavni ciljevi EIOPA su: bolja zaštita potrošača, obnova poverenja u finansijski sistem, obezbeđivanje visokog, efikasnog i doslednog nivo regulacije i nadzora, uzimajući u obzir različite interese svih država članica i iz različitih vrsti finansijskih institucija, veća harmonizacija i koherentna primena pravila za finansijske institucije i tržišta u Evropskoj uniji.

Njene osnovne odgovornosti su da podrže stabilnost finansijskog sistema, transparentnost tržišta i finansijskih proizvoda, kao i zaštita osiguranika i članova i korisnika penzionih fondova. Ona prati i identifikuje trendove, potencijalne rizike i ranjivosti koje proističu iz mikro-prudencijalnog nivou, preko granica i preko sektora.

EIOPA je nezavisno savetodavno telo pri Evropskom parlamentu, Savetu Evropske unije i Evropske komisije.

1.3 Udruženje evropskog osiguranja – Insurance Europe

U druženje evropskog osiguranja¹⁸ je evropska federacija osiguranja i reosiguranja, preko svoja 32 člana, Nacionalna asocijacija za osiguranje – Udruženje evropskog osiguranja predstavlja sve vrste osiguravajućih i reosiguravajućih preduzeća. Udruženje evropskog osiguranja, čije je sedište u Briselu, predstavlja preduzeća čiji evropski prihod premije čini oko 95% od ukupne premije. Osiguranje daje veliki doprinos ekonomskom rastu i razvoju u Evropi. Evropski osiguravači imaju prihod od premija od skoro 1100 milijardi evra, zapošljavaju skoro milion ljudi i investiraju oko 7700 milijardi evra u privredu.¹⁹

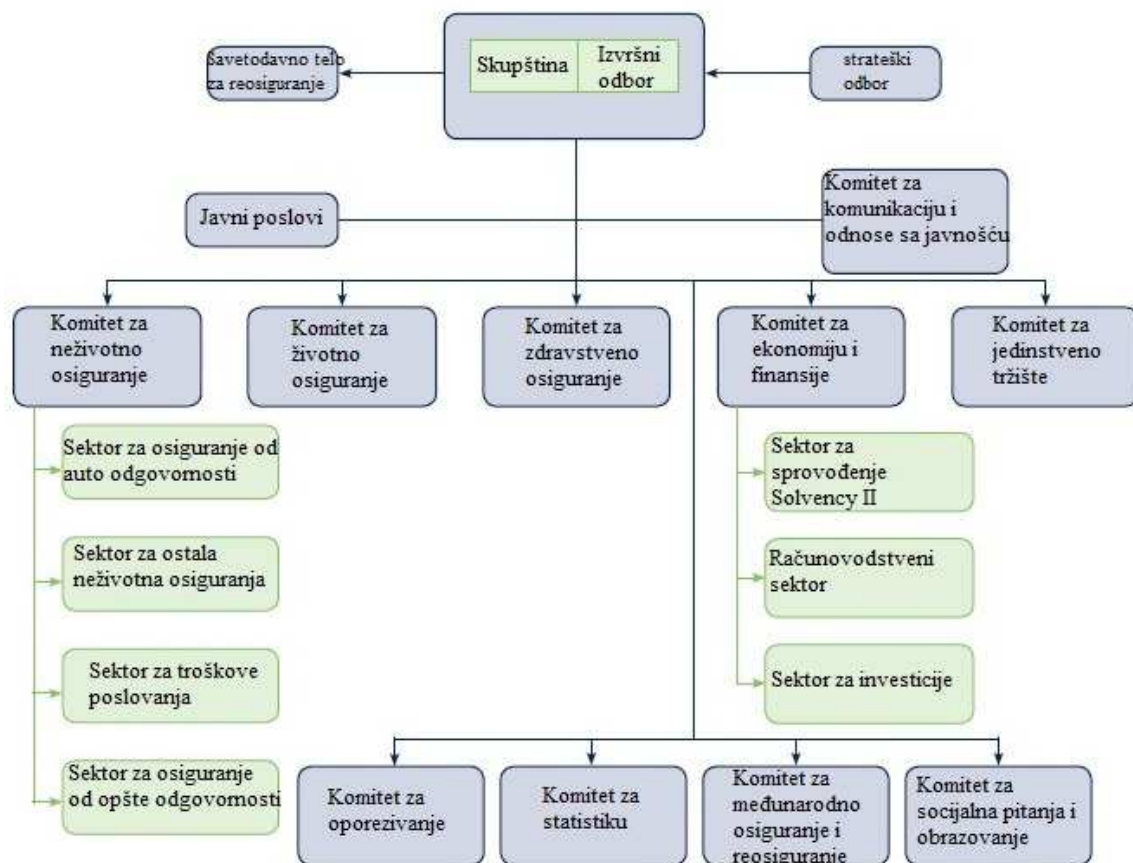
¹⁸ Insurance Europe

¹⁹ <http://www.insuranceeurope.eu>

Austrija (AT)	Versicherungsverband Österreich (VVO)
Belgija (BE)	Assuralia
Bugarska (BG)	Association of Bulgarian Insurers (ABZ)
Hrvatska (HR)	Hrvatski ured za osiguranje
Kipar (CY)	Insurance Association of Cyprus
Češka Republika (CZ)	Česká asociace pojišťoven (ČAP)
Danska (DK)	Forsikring & Pension (F&P)
Estonia (EE)	Eesti Kindlustusseltside Liit
Finska (FI)	Finanssialan Keskusliitto
Francuska (FR)	Fédération Française des Sociétés d'Assurances (FFSA)
Nemačka (DE)	Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft (GDV)
Grčka (GR)	Hellenic Association of Insurance Companies
Mađarska (HU)	Magyar Biztosítók Szövetsége (MABISZ)
Island (IS)	Samtök Fjármálafyrirtækja (SFF)
Irska (IE)	Irish Insurance Federation (IIF)
Italija (IT)	Associazione Nazionale fra le Imprese Assicuratrici (ANIA)
Letonija (LV)	Latvijas Apdrošinātāju asociācija (LAA)
Lihtenštajn (LI)	Liechtensteinischer Versicherungsverband
Luksemburg (LU)	Association des Compagnies d'Assurances (ACA)
Malta (MT)	Malta Insurance Association
Holandija (NL)	Verbond van Verzekeraars
Norveška (NO)	Finansnaerings Fellesorganisasjon (FNO)
Poljska (PL)	Polska Izba Ubezpieczeń (PIU)
Portugal (PT)	Associação Portuguesa de Seguradores (APS)
Rumunija (RO)	Uniunea Naționalăa Societăților de Asigurare și Reasigurare (Unsar)
Slovačka (SK)	Slovenská asociácia poisťovní
Slovenija (SI)	Slovensko Zavarovalno Združenje (SZZ)
Španija (ES)	Unión Española de Entidades Aseguradoras y Reaseguradoras (Unespa)
Švedska (SE)	Svensk Försäkring
Švajcarska (CH)	Schweizerischer Versicherungsverband (ASA/SVV)
Turska (TR)	Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği
Velika Britanija (UK)	The British Insurers' European Committee: Association of British Insurers (ABI)International Underwriting Association of London (IUA)Lloyd's

Tabela 1: Prikaz udruženja evropskog osiguranja koje broji 32 zemlje

Misija Udruženja evropskog osiguranja jeste da skrene pažnju na pitanja od strateškog interesa za sve evropske osiguravača i reosiguravača na način na koji je on moguć da se ostvari, da podigne svest osiguravača i reosiguravača u njihovoj ulozi u pružanju osiguravajuće zaštite, kao i da doprinesu ekonomskom rastu i razvoju, da promoviše - kao eksperti i predstavnici u industriji osiguranja, konkurentno i otvoreno tržište u korist evropskog potrošača, kao i korporativne klijente.



Slika 1: Prikaz rukovodstvenog tela evropskog osiguranja

Udruženje evropskog osiguranja je glas Evropskog industrijskog osiguranja na evropskom i međunarodnom nivou. Udruženej evropskog osiguranja je fer i pouzdan partner i kontakt tačka za ustanove, političare i supervizore. Ono pruža usluge evropskim i međunarodnim institucijama u korist svojih članova. U regulatornom procesu evropskog osiguravajućeg razvoja, promoviše i brani industrijske pozicije koje su podržane od strane tehničkog istraživanja i stručnjaka u toj oblasti. Kroz lobije vlade, javne poslove, industrijskim forumima i upravljanje, doprinosi da se postigne pozitivan politički, društveni, poslovni i ekonomski ambijent.

Udruženje evropskog osiguranja predstavlja infrastrukturu za razmenu informacija i iskustava između članova. Ono igra sporednu ulogu u odnosu na svoje članove i pruža informacije i savete o pitanjima od interesa za Evropski sektor osiguranja. Ono takođe promoviše poverenje u evropsku industriju osiguranja.

Udruženje evropskog osiguranja je međunarodno neprofitno udruženje. Udruženje evropskog osiguranja posvećeno je najvišim standardima i etikom lobiranja i oslanja se na principe transparentnosti, poštenja i integriteta. Registrovan je u Evropskoj komisiji i Evropskom parlamentu.

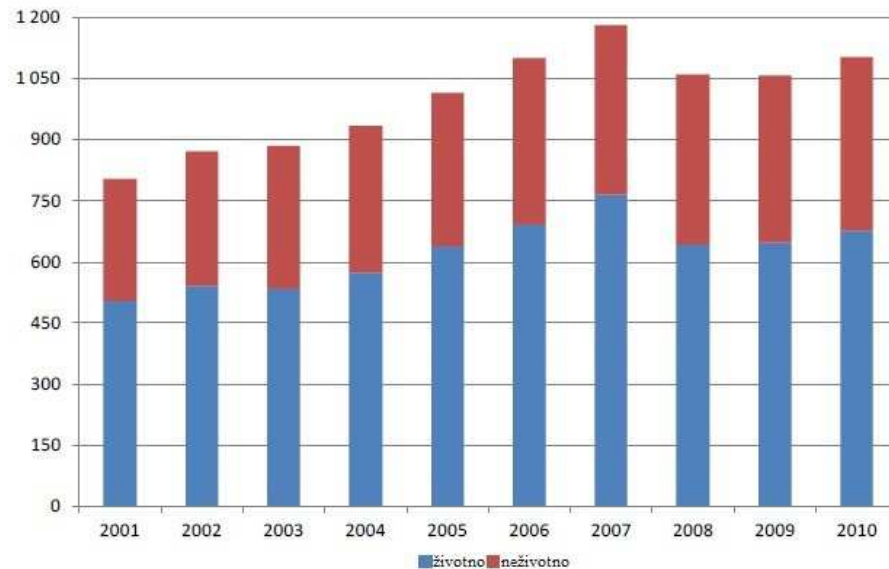
1.4 Pokazatelji poslovanja delatnosti osiguranja u Evropi

Podaci o poslovanju za 2010. pokazuju da su evropski osiguravači prebrodili tekuće ekonomske potrebe, ukupna bruto premija porasla je za 2,5% i dostigla 1104 milijardi evra. Kako Tabela 2 pokazuje, taj rast je nešto niži nego u 2009 godini, što je 3,0% ali je značajno poboljšanje u odnosu na 2008, kada je ukupna premija pala za skoro 6%.

Bruto premija (izražena u milijardama evra)			
	2008	2009	2010
Životno osiguranje	642	648	676
Neživotno osiguranje	418	411	428
Ukupno	1060	1060	1104

Tabela 2: Bruto premija u Evropi 2008-2010

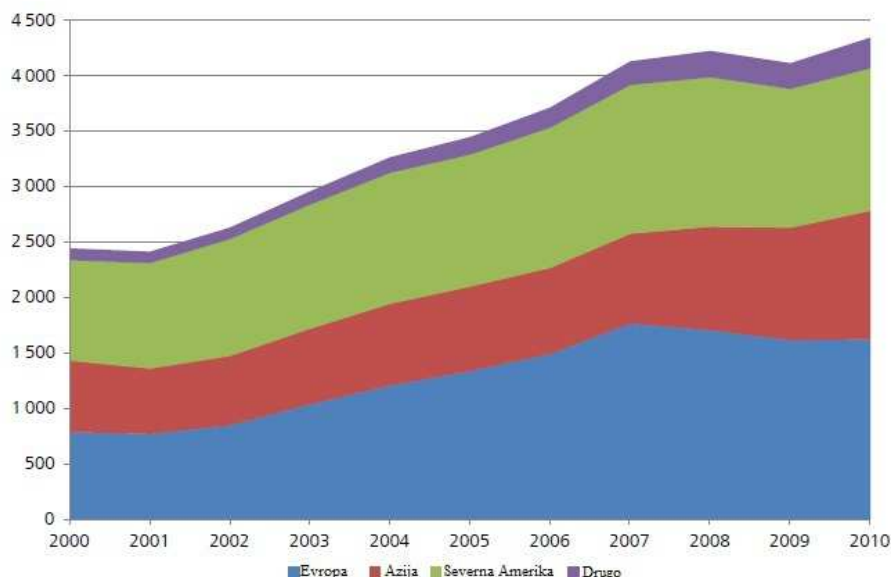
Dok je 2009. godine rast uglavnom bio u sektoru životnog osiguranja, koji čini više od 60% ukupnog poslovanja, 2010. je stanje prilično drugačije, budući da je sličan rast primećen u premiji životnog osiguranja (+2,5%) i u premiji neživotnog osiguranja (+ 2,7%).



Grafik 1: Prikaz premije u Evropi izražen u milijardama evra 2001-2010

Podaci iz Swiss Re pokazuju da industrija osiguranja u svetu uspeva da se razvija, uprkos nepovoljnoj ekonomskoj klimi. Nakon pada od 2,6% koji je zabeležen u 2009. godini, premija je porasla za 5,6% širom sveta. Prema Swiss Re, u svetu premija iznosi 4339 milijardi dolara (3273 milijarde evra) u 2010.²⁰, što odgovara 5,6% nominalnog povećanja prema 2,6% pada u 2009. Posmatrano po regionima, premija se povećava svuda u 2010, sa najvećim rastom u Aziji (+14.5%, u odnosu na +8,5% u 2009) i najniži u Evropi (+0.4% prema -5,2% prethodne godine²¹). Sa 37% udela na svetskom tržištu u 2010, Evropska industrija osiguranja ostaje najveća po veličini u svetu, praćena Severnom Amerikom (30%) i Azijom (27%).

²⁰ Swiss Re, Sigma No.2/2010 „World insurance in 2010“

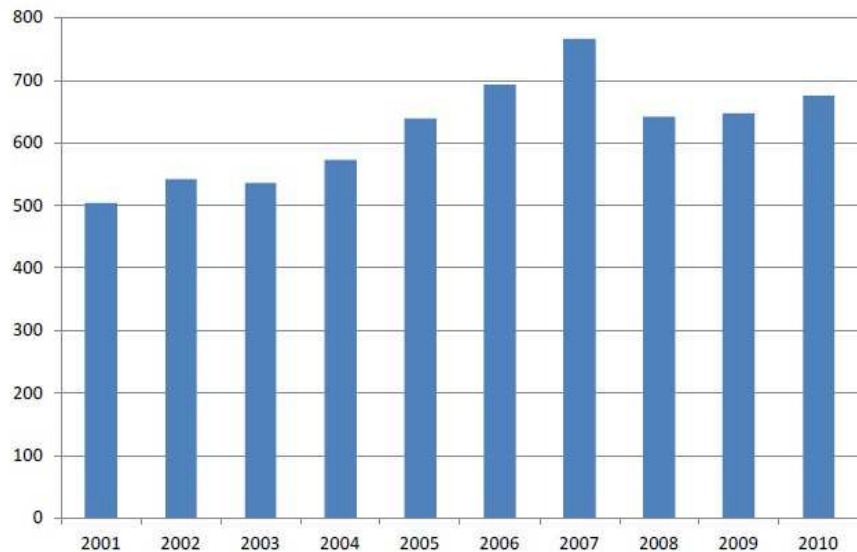


Grafik 2: Premija u svetu 2000-2010 prikazan u milijardama

Grafikon 2 pokazuje regionalni prelom svetskih premija u protekloj deceniji. Između 2002. i 2007., premija u Evropi rasla je brže od ukupnog rasta premije u svetu, evropski udeo na svetskom tržištu porastao je sa 32% na 43%. Međutim, sa padom evropskih premija u 2008. i 2009., udeo na tržištu smanjen na 39%. Ovaj gubitak globalnog tržišnog udela bio je uglavnom u korist Azije, dok je u SAD globalni udeo na tržištu nastavlja da pada. U 2010. povećanje evropske premije bilo je mnogo manja nego u Aziji, a tržište SAD ostalo je stabilno.

1.4.1 Životno osiguranje

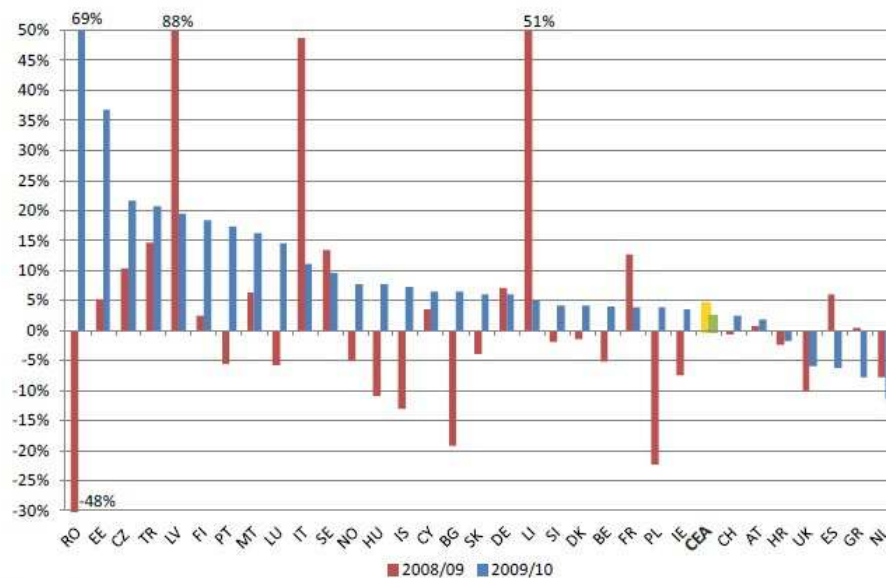
Sa 2,5% povećanja u odnosu na prethodnu godinu, (naspram 4,6% povećanja u 2009), očekuje se da će evropska premija životnog osiguranja iznositi 676 milijardi evra u 2010. Najveće tržište i dalje su Velika Britanija, Francuska, Nemačka i Italija, koje zajedno čine skoro 70% ukupne životne premija u Evropi. Pored Velike Britanije, koja je doživela pad premije životnog osiguranja treću godinu zaredom (-6% -10% u odnosu na 2009. i -27% u 2008.), tri druge zemlje su imale rast od 4%, 6% i 11 %. U principu, ovo povećanje se smatra posledicom želje kupaca za bezbednost u vreme ekonomske turbulencije i odrazilo se na rast novog biznisa, a posebno na premiju u poslovima osiguranja. Pad u Velikoj Britaniji je rezultat pada grupnih penzija.



Grafik 3: Životna premija u Evropi prikazana u milijardama evra 2001-2010

Grafikon 3 pokazuje da je među zemljama članicama CEA, samo četiri druga tržišta pored Velike Britanije svedoče pad premije životnog osiguranja u 2010. godini. Ta četiri tržišta su Holandija (-12%), Španija (-6%), Grčka (-8%) i Hrvatska (-2%).

U Holandiji, što čini oko 3% ukupne evropske životne premije, pad je posledica loše prodaje individualnog životnog osigurnaja. U Španiji i Grčkoj, čije je udeo na evropskom tržištu manji od 1%, pad je uglavnom posledica slabih ekonomskih uslova.



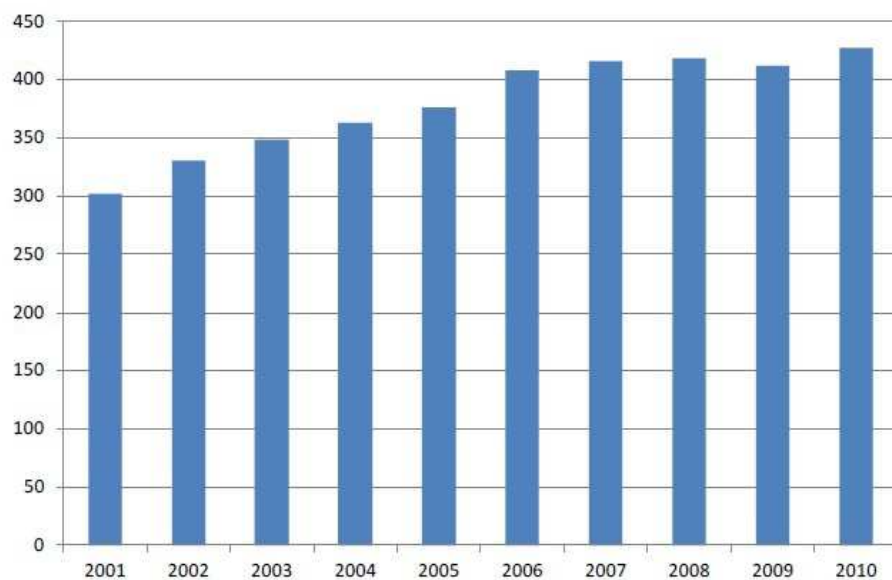
Grafik 4: Prikaz životna premija u Evropi po zemljama 2008/09 i 2009/10

Za 2010., najoštija povećava se vide u Rumuniji (+69%) i Estoniji (+37%), ali udeo obe zemlje predstavlja manje od 1% od ukupnog evropskog životnog osiguranja na tržištu. Takođe treba napomenuti da je rast u Rumuniji pratio pad od skoro 50% u prethodnoj godinu.

Među zemljama zapadne Evrope, Finska i Portugaliji, koji predstavljaju 2% evropskog tržišta, dolazi do znatnog povećanja životnog osiguranja za 17-18%. U Finskoj, ovaj podsticaj na tržištu je uglavnom uzrokovan zbog kapitalizacijom proizvoda i u manjoj meri zbog premije od prodaje tradicionalnih osiguravajućih proizvoda. U Portugaliji, rast je ostvaren u životnom segmentu uprkos pozadini velike nestabilnosti finansijskog tržišta.

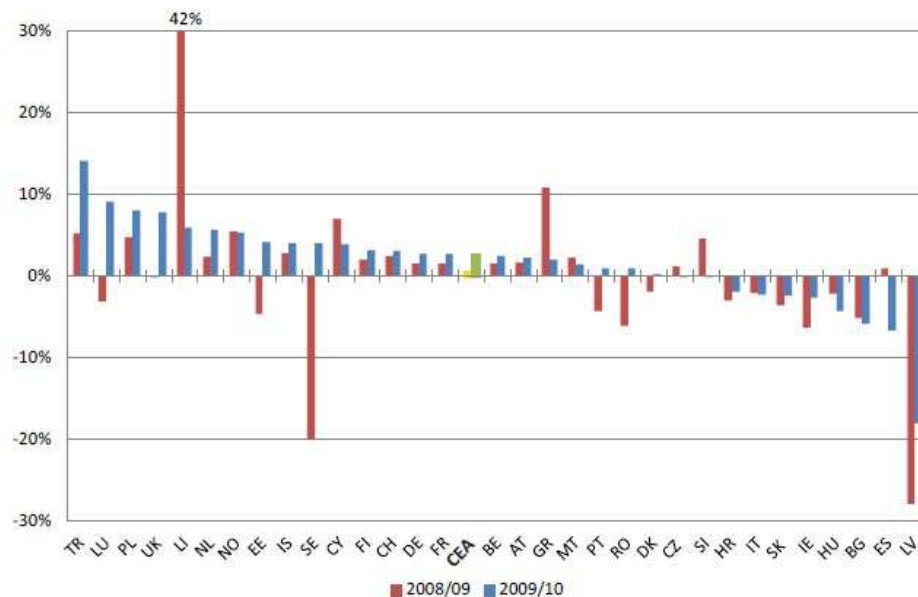
1.4.2 Neživotno osiguranje

Posle dve uzastopne godine relativno stabilnog prihoda od premije, u 2010 godini dolazi do oporavka neživotnog osiguranja, došlo je do rasta od 2,7% što iznosi 428 milijardi evra. Ovaj opšti porast je uglavnom rezultat napretka u privredi, sa domaćinstvima i firmama koje pokazuju interes za osiguravajuće proizvode.



Grafik 5: Premije neživotnog osiguranja u Evropi 2001-2010 u milijardama evra

U 2010. godini vodeće tržište neživotnog osiguranja ostaje Nemačka, Velika Britanija, Francuska i Holandija, koji čini 21%, 15%, 14% i 13% od ukupnog evropskog neživotnog osiguranja u pogledu premije. Sve četiri zemlje zabeležile su porast premije u 2010. Najznačajniji napredak je u Velikoj Britaniji, gde je stopa rasta od -0,1% skočila u 2009. +7,8% u 2010. Tri druga tržišta imala su pozitivnu stopu rasta skoro dvostruko, dostigavši skoro +4% u Holandiji (uglavnom zbog zdravstvenih premija) i CEA proseka +2.7% za obe, Nemačku i Francusku.

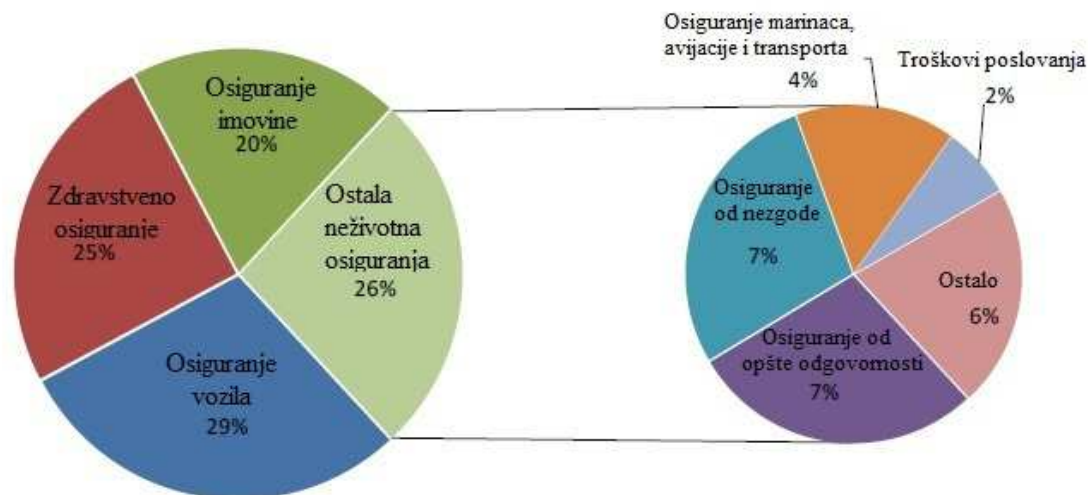


Grafik 6: Premija neživotnog osiguranje prikazano po zemljama Evrope 2008/09 i 2009/10

U većini zemalja članica CEA, premija neživotnog osiguranja je porasla u 2010., ali je u 10 zemalja, uključujući Španiju i Italiju, i dalje beležila pad. Dok u Španiji zabeležen pad od 6,6% koji je rezultat ekonomske situacije, u Italiji pad od 2,3% posledica je izlaska iz direktnog italijanskog biznisa dva velika preduzeća koja više nisu u nadležnosti italijanskih supervizora ali koji nastavljaju da rade u Italiji, kao filijala evropskih kompanija.

Najveći porast beleži se u Turskoj (+14%), što čini 1,4% od ukupnog evropskog tržišta neživotnog osiguranja. Ovaj razvoj se u velikoj meri objašnjava osiguranjem motornih vozila, zahvaljujući rastu prodaje novih vozila. Gledajući u zemljama istočne Evrope, samo Poljska, najveće tržište neživotnog osiguranja u

regionu, i Estonija doživela je pozitivan rast u 2010. Za obe zemlje, rast potiče uglavnom iz imovine preduzeća.



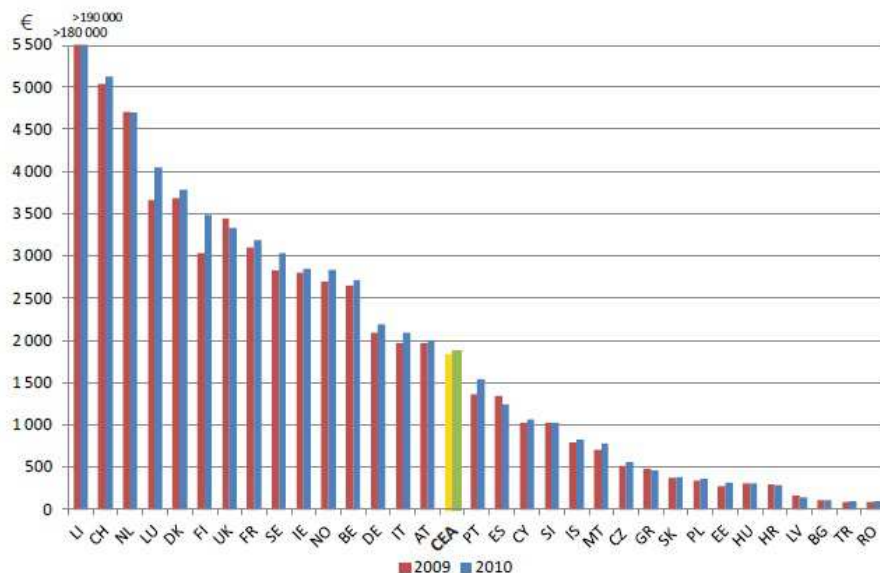
Grafik 7: Prikaz premije neživotnog osiguranja po vrstama osiguranja 2010

Kako grafikon 7 pokazuje, dve glavne poslovne linije neživotnih osiguranja u Evropi su osiguranje vozila i zdravstveno osiguranje (isključujući nesreće) sa odgovarajućim tržišnim udelom od 29% i 25%. Treća najveća poslovna linija je imovina, što čini 20% od premije neživotnih osiguranja. Prema prvim procenama, preostalih 26% se deli između opšte odgovornosti (7%), osiguranje od nezgode (7%), marinaca, avijacija i transport (MAT) (4%), troškovi poslovanja (2%) i ostale klase, uključujući naročito putovanja i osiguranje kredita.

U poređenju sa 2009., zdravstveno osiguranje i osiguranje imovine povećalo je udeo na tržištu za 0,5 procentni poen (PP) i 0.1pp respektivno, na štetu osiguranja vozila (skoro-0.4pp) i drugih neživotnih osiguranja (-0.25pp).

1.4.3 Osiguranje po stanovniku - gustina

Podaci pokazuju da je po glavi stanovnika u proseku utrošeno 1879 evra na osiguranje u CEA zemalja u 2010. Od toga, 1150 evra je potrošeno na životno osiguranje, a preostalih 729 evra na neživotno osiguranje. Ovi podaci u 2010 godini predstavljaju povećanje od 3,7% (+68 evra) u odnosu na 2009 godinu. Međutim, preračunata u stalnom kursu, 2010 stopa rasta bila bi samo +2.1%.



Grafik 8: Prikaz premije po stanovniku u zemljama evrope 2009 i 2010

Čak isključujući Lihtenštajn, za koji premija po stanovniku dostiže više od 190000 evra, osiguranje po stanovniku i dalje varira između zemalja, počev od 93 evra u Rumuniji do 5124 evra u Švajcarskoj.

Velike sume po glavi stanovnika u Švajcarskoj ne iznenađuju, jer je ona u rangi sa Britanijom i Luksemburgom koji predstavljaju glavne finansijske centre. Kako grafikon 12 pokazuje, Skandinavske zemlje imaju veoma visok nivo utrošenih sredstava po glavi stanovnika vezanog za osiguranje. Na svim ovim tržištima dominira životno osiguranje.

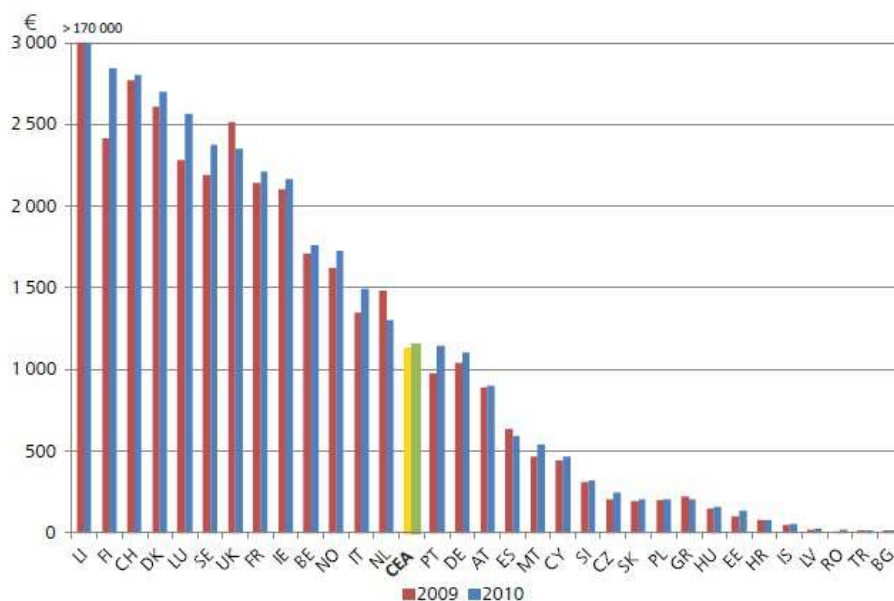
Među zemljama zapadne Evrope, Holandija je rangirana odmah iza Švajcarske sa iznosom koji po stanovniku iznose 4699 evra. U ovim zemljama dominiraju neživotno osiguranje konkretno zdravstveno osiguranje.

U centralnoj i istočnoj Evropi, prosečan iznos po glavi stanovnika je najmanje 850 evra ispod proseka CEA. Među ovim zemljama, najveći iznos po stanovniku jeste u 2010. u Sloveniji, kao i u 2009., sa nivoom od 1023 evra.

Gledajući kretanja u odnosu na prethodnu godinu, Finska je doživela najveću primetnu promenu, sa rastom po stanovniku od 15% na 3486 evra u 2010. Portugalija, uprkos recesiji, takođe beleži porast od 12%. Za obe zemlje, ovaj pozitivan trend je u velikoj meri zbog životnog sektora osiguranja. Samo šest zemalja je doživelo pad u 2010., među kojima je Velika Britanija.

1.4.4 Životno osiguranje prikazano po stanovniku - gustina

Kao što se vidi u prethodnom odeljku, prosečna suma osiguranja po stanovniku životnog osiguranja je u Evropi 1150 evra u 2010. Ovo odgovara povećanju od 2% (+ 22 evra) za prethodnu godinu.



Grafik 9: Prikaz premije životnog osigurnaja po stanovniku u zemljama evrope 2009 i 2010

Kako grafikon 13 pokazuje, prosečna suma koji stanovnici Evrope potroše na životno osiguranje razlikuje se od zemlje do zemlje. Isključujući Lihtenštajn u 2010 suma po stanovniku kretala se od 2844 evra u Finskoj do 15 € u Bugarskoj i Turskoj.

Kao što je ranije navedeno, suma po stanovniku od životnog osiguranja je visoka u skandinavskim zemljama, i veoma je niska u istočnoj Evropi. Slično

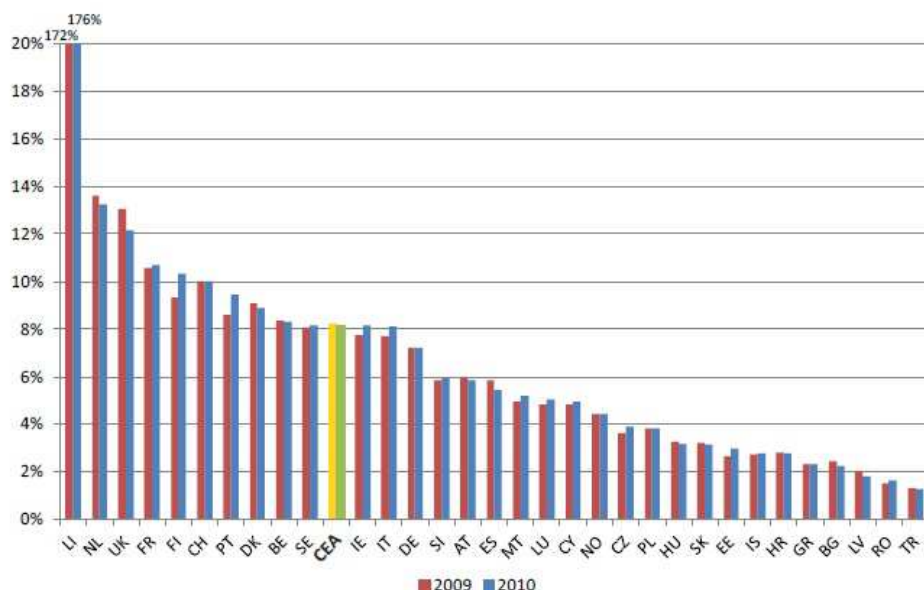
ukupnom iznosu osiguranja po glavi stanovnika, među istočnim zemljama je u Sloveniji najveća stopa životnog osigurnaja po stanovniku koja iznosi 320 evra.

Veliki porast sume osiguranja izražen po glavi stanovnika primećen je u Finskoj i Portugalu. Značajno povećanje prikazano u Finskoj u životnom osiguranju sada je najviše u Evropi, pa čak i prevazilazi Švajcarsku.

Samo četiri zemlje, odnosno Velika Britanija, Holandija, Španija i Grčka, zabeležile su pad životnog osiguranja po stanovniku u 2010.

1.4.5 Učešće delatnosti osiguranja u bruto društvenom proizvodu

Pokazatelj učešća osiguranja u bruto društvenom proizvodu je jako bitan pokazatelj za privredu jedne zemlje. Zato će sada biti prikazan zabeleženi rast delatnosti osiguranja u BDP²². Zabeležen je rast BDP od +3.6% i ukupan rast tržišta osiguranja od +2,5% u 2010.



Grafik 10: Prikaz premije u BDP-u 2009 i 2010

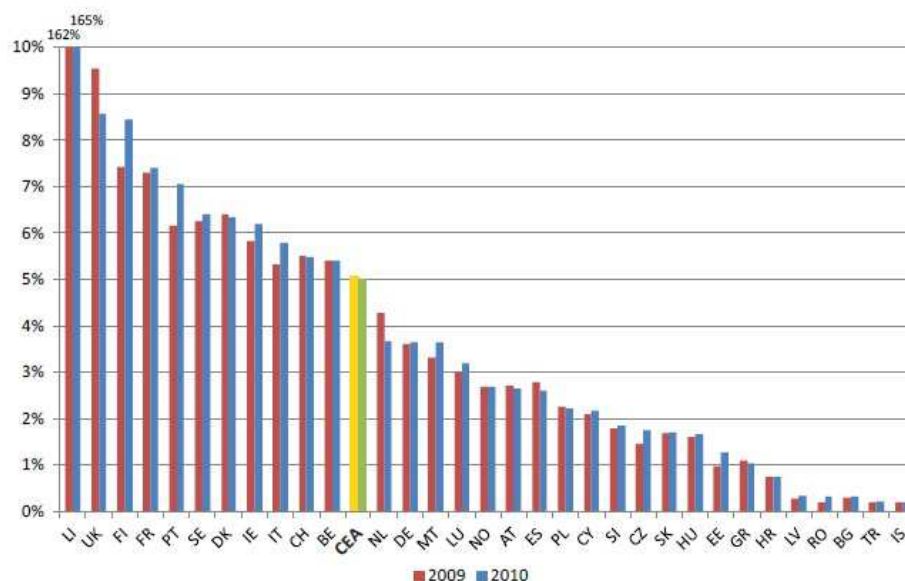
Kao grafikon 16 pokazuje, učešće delatnosti osiguranja u BDP-u varira između zemalja. U 2010, isključujući Lihtenštajna, Holandija je imala najveći stepen učešća (13,2%), praćena od strane Velike Britanije (12,2%), dok je najniža stopa učešća

²² BDP-Bruto društveni proizvod

viđen u Turskoj (1,3%). Kao što je ranije objašnjeno, visoka stopa učešća u BDP-u posmatrano u Holandiji potiče iz tržišta neživotnog osiguranja i naročito iz zdravstvenog osiguranja. Među zemljama centralne i istočne Evrope, Slovenija je zabeležila najveće učešće (5,9%).

Dok prosečno učešće osiguranja u BDP-u u Evropi ostalo stabilno uglavnom između 2009. i 2010., naravno ono varira između tržišta. Najveći pad je prijavljen u Velikoj Britaniji (-0.9pp), Holandiji (-0.4pp) i Španije (-0.4pp). U svakoj od ovih zemalja premije se smanjuje dok je BDP u porastu. Nasuprot tome, na tržištima gde rast premije bio veći od rasta BDP-a, učešće je raslo. Finska je doživela najveći rast (+1,0 p.p.) i sada je preuzela mesto od Švajcarske u rangiranju. U Portugaliji je učešće premije u BDP-u takođe znatno povećano (+0,8 p.p.) na 9,5%.

Poređenjem poslovanja životnog i neživotnog osiguranja i njihovo učešće u BDP pokazuje određenu stabilnost u 2010., u iznosu od 5,0% i 3,2%.



Grafik 11: Prikaz premije životnog osiguranja u BDP-u 2009 i 2010

U 2010. učešće životnog osiguranja u BDP-u kreće se od 0,2% u Islandu i Turskoj na 8,6% u Velikoj Britaniji i više od 160% u Lihtenštajnu. Sa značajnim povećanjem premije životnog osiguranja u Finskoj 2010., učešće je sada veoma blizu onoga u Velikoj Britaniji, i dostiglo je 8,4%. Iako je odnos učešcau BDP-u blago opao u periodu između 2009. i 2010., Poljska i dalje ima jedno od najuspešnijih tržišta od svih istočnoevropskih zemalja, gde je učešće životnog osiguranja u BDP-u najveće

(2,2%). Međutim, u svim centralnim i istočnim evropskim zemljama učešće u BDP-u je ispod proseka CEA. Uz odnos od nešto ispod 2%, Slovenija je druga među ovim zemljama.

1.5 Institucije za nadzor delatnosti osiguranja u zemljama regiona

Podaci pokazuju da je uspešnost poslovanja u osiguranju Republike Srbije najbliže zemljama regiona. U daljem tekstu biće prikazano kako se vrši nadzor osiguranja u tim zemljama, koje su funkcije i ovlašćenja njihovih nadzornih organa. Biće posmatrani nadzorni organi sledećih zemalja: Republike Srpske, Crne Gore, Makedonije, Hrvatske i Slovenije.

1.5.1 Agencija za osiguranje Republike Srpske

Agencija za osiguranje Republike Srpske osnovana je Zakonom o društvima za osiguranje 2006. godine, kao samostalna i neprofitna institucija Republike Srpske sa svojom pravnom licu i sedištem u Banja Luci, koja za svoj rad odgovara Narodnoj Skupštini Republike Srpske.²³

Agencija za osiguranje Republike Srpske ima regulatornu i nadzornu funkciju u cilju zaštite lica koja imaju pravo na osiguravajuće pokriće i naknadu iz osiguranja kao i dobiti industrije osiguranja.

Pravnim okvirom, kojim je uređena oblast osiguranja u Republici Srpskoj, regulisane su nadležnosti Agencije, koje se mogu grupisati u regulatorne, nadzorne i zaštita potrošača.

Agencija u okviru svojih regulatornih nadležnosti donosi podzakonske propise, analizira postojeću podzakonsku regulativu, u cilju njenog poboljšanja, a u skladu sa promenama zakonskog okvira i tržišnih okolnosti, donosi pojedinačne akte, kojim izdaje i oduzima dozvole za rad, daje i oduzima ovlašćenja, vrši upis i brisanje iz registara koje vodi Agencija, primenjuje propisane mere nadzora i izdaje ili oduzima ostala ovlašćenja i saglasnosti, učestvuje u izradi transpozicionih i korelacionih tabela u odnosu na direktive EU u oblasti osiguranja, u saradnji sa drugim nadležnim organima, vrši samoprocenu usklađenosti domaće regulative sa ICP principima koje je izdalo Međunarodno udruženje supervizora u osiguranju.

²³<http://www.azors.rs.ba>

Nadzorne nadležnosti Agencije su nadzor ispunjenosti uslova za osnivanje društava za osiguranje i društava za upravljanje dobrovoljnim penzionim fondovima i dobrovoljnih penzionih fondova, nadzor ispunjenosti uslova za ovlašćenje i upis u registar posrednika u osiguranju i ovlašćenih aktuara, nadzor ispunjenosti uslova neophodnih za izdavanje raznih odobrenja učesnicima na tržištu osiguranja, vođenje propisanih registara društava za osiguranje, posrednika u osiguranju, ovlašćenih aktuara i dobrovoljnih penzijskih fondova, kontinuirani nadzor - off-site nadzor učesnika na tržištu osiguranja, proučavanjem stanja i kretanja na tržištu osiguranja i analizom izvještaja i druge dokumentacije koju učesnici na tržištu osiguranja dostavljaju Agenciji, redovne i vanredne kontrole učesnika na tržištu osiguranja, u okviru kojih se vrši pregled poslovnih knjiga i druge dokumentacije, pregled načina vođenja poslovnih knjiga i izvještavanja, pregled postupaka i procedura poslovanja i interne kontrole, kao i preglede ostalih dokumenata neophodnih za obavljanje nadzora, razmena informacija iz oblasti nadzora sa drugim regulatorima finansijskog tržišta, razvoj Informacionog sistema Agencije s ciljem efikasnijeg sprovođenja osnovnih funkcija.

Osnovni principi na kojima se zasniva funkcionisanje Agencije su ekonomičan i efikasan pristup regulaciji i nadzoru, objektivan i nepristrastan pristup u provođenju nadzora, standardizacija nadzornih procedura, transparentnost u obavljanju aktivnosti.

1.5.2 Agencija za nadzor osiguranja Crne Gore

Nadležna institucija za nadzor i kontrolu osiguranja u Crnoj Gori je Agencija za nadzor osiguranja, koja je samostalna u vršenju poslova iz svog delokruga. Agencija je osnovana u skladu sa Zakonom o osiguranju. Osnivač Agencije je Crna Gora, a prava osnivača u njeno ime vrši Savet Agencije, u skladu sa Zakonom. Agencija za nadzor osiguranja vrši nadzor nad obavljanjem poslova iz delatnosti osiguranja, u cilju podsticanja razvoja tržišta osiguranja i obezbjeđenja adekvatne zaštite osiguranika.

Nadležnosti Saveta Agencije su da odlučuje o dozvolama, saglasnostima, ovlašćenjima i drugim pitanjima iz nadležnosti Agencije, da donosi pravila i druge akte utvrđene Zakonom, da donosi statut agencije, utvrđuje godišnji izvještaj o stanju na tržištu osiguranja, utvrđuje godišnji plan rada i godišnji izvještaj o radu agencije,

utvrđuje finansijski plan i godišnje finansijske iskaze, bira i opoziva revizora za kontrolu godišnjeg finansijskog iskaza agencije, imenuje stečajni odbor i stečajnog upravnika, rešava po prigovoru na zapisnik o izvršenom nadzoru i žalbama osiguranika, da obavlja druge poslove utvrđene zakonom i statutom.²⁴

Sektor za nadzor tržišta osiguranja obavlja sledeće poslove i zadatke: predlaže i prati primenu propisa kojima se regulišu uslovi i način obavljanja poslova osiguranja, vrši posrednu kontrolu poslovanja svih subjekata nadzora u smislu Zakona kojima se regulišu poslovi osiguranja, analizira izvještaje koje društvo za osiguranje dostavlja Agenciji u skladu sa Zakonom, podzakonskim aktima i merama donesenim u postupku kontrole, obavlja neposrednu kontrolu usklađenosti obavljanja delatnosti društva sa izdatom dozvolom, zakonitosti rada, likvidnosti i solventnosti u obavljanju delatnosti osiguranja, načina utvrđivanja tehničkih rezervi, izvršavanja preuzetih obaveza po osnovu ugovora o osiguranju, deponovanja i ulaganja sredstava osiguranja u skladu sa Zakonom, sastavljanja knjigovodstvene i druge dokumentacije, vođenja poslovnih knjiga i sastavljanja finansijskih izvještaja, u skladu sa Zakonom, drugim propisima, opštim aktima i aktima poslovne politike, sprovođenja mera koje je naložio regulatorni organ, funkcionisanja interne revizije; ispunjenosti uslova utvrđenih Zakonom za osnivače društva, kvalifikovane imaoce, članove odbora direktora i izvršnog direktora, kadrovske i tehničke osposobljenosti društva, troškova provizije za posredovanje i zastupanje u osiguranju, nenaplaćenih premija i drugih potraživanja društva, sprovođenja politike saosiguranja i reosiguranja, pravi zapisnike i zaključke o neposrednoj kontroli i dr. obaveza subjekata nadzora u smislu Zakona kojima se regulišu poslovi osiguranja, pribavlja od pravnih i fizičkih lica informacije potrebne za obavljanje svestrane kontrole uslova i načina obavljanja poslova osiguranja, priprema i predlaže preduzimanje mera prema svim subjektima koji su prekršili propise kojima se regulišu uslovi i način obavljanja poslova osiguranja i poslova neposredno povezanim sa poslovima osiguranja, predlaže podnošenje prijave nadležnim organima za prekršaje, privredne prestupe i krivična dela učinjena u obavljanju delatnosti osiguranja, predlaže mere da se naloži društvu za osiguranje da otkloni nezakonitosti i nepravilnosti u poslovanju, u skladu sa Zakonom, predlaže i priprema predloge za oduzimanje dozvole za obavljanje pojedinih ili svih poslova osiguranja u slučajevima propisanim Zakonom itd.

²⁴ <http://www.ano.me>

1.5.3 Hrvatska agencija za nadzor finansiskih usluga

Hrvatska agencija za nadzor finansijskih usluga²⁵ je samostalno pravno lice s javnim ovlašćenjima u čiji delokrug i nadležnost spada nadzor finansijskog tržišta, nadzor svih pravnih ili fizičkih lica koje se bave pružanjem finansijskih usluga, savetovanjem na finansijskom tržištu, prodajom, posredovanjem ili upravljanjem imovinom korisnika finansijskih usluga te nadzor finansijskih usluga koje subjekti nadzora pružaju, u ove usluge spada i delatnos osiguranja.²⁶

HANFA je službeno započela s radom 1. januara 2006. godine spajanjem Agencija za nadzor penzionih fondova i osiguranja, Komisije za hartije od vrednosti i Direkcije za nadzor društava za osiguranje.

Temeljni ciljevi HANFA-e su poboljšanje i očuvanje stabilnosti finansijskog sistema i nadzor zakonitosti poslovanja subjekata nadzora. Agencija se rukovodi načelima transparentnosti, izgradnje poverenja među učesnicima finansijskog tržišta i izveštavanje potrošača.

U obavljanju svojih javnih ovlašćenja, HANFA je ovlašćena da donosi propise za sprovođenje zakona koji dotiču njen delokrug - Zakona o HANFA-i, Zakona o tržištu hartija od vrednosti, Zakona o investicijskim fondovima, Zakona o privatizacijskim investicijskim fondovima, Zakona o preuzimanju deoničarskih društava, Zakona o Fondu hrvatskih branilaca iz Domovinskog rata i članova njihovih porodica, Zakona o Penzionom fondu, Zakona o obaveznim i dobrovoljnim penzionim fondovima, Zakona o penzionih osiguravajućim društvima i isplati penzije na temelju individualne kapitalizovane štednje, Zakona o osiguranju, Zakona o posredovanju i zastupanju u osiguranju i drugih zakona kada je zakonom ovlašćena.

Ovlašćena je i za nadzor nad poslovanjem berzi i uređenih javnih tržišta, ovlašćenih društava i izdavača hartija od vrednosti, društava za upravljanje investicijskim, privatizacijskim investicijskim i penzionih fondovima, investicijskim fondovima, privatizacijskim investicijskim fondovima, penzionih fondovima, Fondom hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih porodica i penzionim fondom, brokerskih društava, brokera i investicijskih savetnika, institucionalnih ulagača, društava za osiguranje, penzionih osiguravajućih društava, zastupnika i posrednika u osiguranju, pravnih osoba koje se bave poslovima lizinga i faktoringa, osim ako ih banke obavljaju unutar svoje registrovane delatnosti. Ovlašćena je i za

²⁵ U daljem tekstu HANFA

²⁶ <http://www.hanfa.hr>

nalaganje mere za otklanjanje utvrđenih nezakornosti i nepravilnosti. Za izdavanje i oduzimanje dozvole, odobrenja i saglasnosti kada je za to ovlašćena zakonom, licence, autorizacije, odobrenja i suglasnosti kada je za to ovlašćena Zakonom o obaveznim i dobrovoljnim penzionim fondovima i Zakonom o penzionim osiguravajućim društvima i isplati penzija na temelju individualne štednje i odobrenja i saglasnosti kada je za to ovlašćena Zakonom o osiguranju, Zakonom o posredovanju i zastupanju u osiguranju, Pravilnikom o uslovima za dobijanje ovlašćenja za obavljanje aktuarskih poslova i Pravilnikom o uslovima za dobijanje ovlašćenja za obavljanje poslova za posredovanje i zastupanje u osiguranju.

HANFA je zadužena i za organizovanje i nadgledanje mera za učinkovito funkcionisanje finansijskog tržišta, vođenje knjiga i registara u skladu sa zakonima. Pokreće inicijativu za donošenje zakona i drugih propisa i informiše javnost o načelima po kojima deluje finansijsko tržište. Donosi podzakonske akte radi propisivanja uslova, načina i procedura za jedinstveno obavljanje nadzora unutar svog delokruga i nadležnosti. Davaje mišljenje o sprovođenju zakona na zahtev stranaka u postupku ili osoba koje dokažu svoj pravni interes. Preduzima druge mere i obavlja druge poslove u skladu sa zakonskim ovlašćenjima. Izveštava ostala nadzorna, upravna i pravosudna tela o svim pitanjima koja se neposredno ili posredno tiču njihove nadležnosti i delokruga, povodom postupaka koji se vode pred tim telima a u vezi su s postupcima iz delokruga i nadležnosti HANFA-e.

1.5.4 Slovensko zavarovalno združenje

Slovenačko udruženje osiguravača²⁷, do 1997. godine Slovenački osiguravajući biro, je privredno interesno udruženje slovenačkih osiguravača. Osnovano je 1992. godine. Aktivnosti udruženja su određene Zakonom o osiguranju i statutom, kao i uslovi za članstvo osiguravača i drugih organizacija u udruženju.²⁸

Agencija za zavarovalni nadzor²⁹ vodi računa o osiguravajućim kućama i sprovodi mere nadzora još od njihovog osnivanja. U proceduri pripreme i usvajanja Sekundarnih zakoskih propisa Zakona o osiguranju, AZN je uzela u obzir osiguravajuća društva koja su zastupljena u velikoj meri. Pored odvajanja statističkih podataka, usvojeni sekundarni zakonski propisi u detalje propisuju razdvajanje finansiskih izveštaja, bilansa i izveštaja o poslovanju za osiguranje života i neživota, kao i obračun i potvrdu adekvatnosti kapitala. AZN takođe redovno i strogo nadzire (unutar i van društva) poslovanje društava kako bi garantovala poziciju njihove solventnosti. Agencija za zavarovalni nadzor posebno je oprezna pri nadzoru pozicija solventnosti osiguravajućih društava zbog finansijske krize. Kao posledica finansijske krize, AZN je pojačala i nadzor unutar društava i saradnju sa osiguravajućim sektorom.

Udruženje zastupa zajedničke ili pojedinačne interese članica i rešava zadatke određene slovenačkim propisima i međunarodnim sporazumima. Pojedincima i organizacijama, koje imaju uspostavljene poslovne odnose sa kojom od njenih članova, AZN daje saglasnost za obavljanje drugih poslova osiguranja, organizuje kurseve za agente i posrednike osiguranja i izdaje im odgovarajuće potvrde, rešava zahteve za naknadu štete koje proizlaze iz obaveze zelene karte, garantnog fonda i posreduje podatke o osiguranju autoodgovornosti domaćim i stranim oštećenim licima kao informacijski centar, sakuplja, obrađuje, objavljuje i posreduje zajedničke statističke podatke o poslovima osiguranja i njihovoj važnosti za slovenačku privredu, organizuje seminare za svoje članice i rešava druge poslove od zajedničkog interesa.

Među najvažnije zadatke AZN spada ispunjavanje prava i obaveza po Zakonu o obaveznom osiguranju u saobraćaju i međunarodnim ugovorima i sporazumima u oblasti međunarodnog osiguranja od autoodgovornosti i prekograničnih auto nesreća u saobraćaju, na njihovoj osnovi deluje biro zelene karte, Garantni fond i informacioni centar.

²⁷ Slovensko zavarovalno združenje

²⁸ <http://www.zav-zdruzenje.si>

²⁹ U daljem tekstu AZN

1.5.5 Agencija za supervizija na osiguravanje vo Republika Makedonija

Agencija za nadzor osiguranja je osnovan 2009. Pravni okvir za uspostavljanje i funkcionisanje Agencije propisuje Zakon za nadzor osiguranja. Agencija za nadzor osiguranja Republike Makedonije je pravno lice.³⁰

Ova agencija ima zakonske odgovornosti koje se odnose na sprovođenje nadzora nad društvima za osiguranje, društava za posredovanje osiguranja, društava za zastupanje u osiguranju, osiguravajućeg brokera i agenata, pravna lica koja se odnose na osiguranje i Nacionalnog biroa za osiguranje i izdavanje i oduzimanje dozvole, saglasnosti i dozvole, izricanje mere nadzora, usvajanje podzakonskih akata i donošenje predloga za donošenje zakona, članstvo u međunarodnim asocijacijama u oblasti osiguranja, saradnja sa drugim nadzornim organima i podstiče razvoj osiguranja.

Agencija za nadzor osiguranja je osnovana kao nezavisno regulatorno telo sa nadležnostima i ovlašćenjima da se brinu o zakonito i efikasno funkcionisanju tržišta osiguranja, kako bi se zaštitila prava osiguranika i korisnika usluga osiguranja.

Agencija će postići stvaranjem modernog i efikasnog sektora osiguranja koji će ponuditi kvalitetne usluge osiguranja i on će dati značajan doprinos daljem razvoju finansijskog sektora u zemlji.

³⁰ <http://www.aso.mk>

1.6 Poredjenje Republike Srbije sa zemljama Evrope i regiona

Svetsko makroekonomsko okruženje u 2007. godini karakteriše nešto manji ekonomski rast u većini zemalja, kao i inflacija u porastu. Globalni rast (rast na svetskom nivou) bruto domaćeg proizvoda u toj godini od 3,8% je i pored uticaja američke hipotekarne krize, bio iznad prosečnog desetogodišnjeg rasta od 3%. Usporavanje privredne aktivnosti bilo je najizraženije u USA i Japanu, dok je Evropa bila manje pogođena. Sa druge strane ekonomije zemalja u razvoju (grupa u koju spada Srbija) rasla je po stopi od 7,3%. U 2008. godini globalni realni rast bruto domaćeg proizvoda bio je 2,3%, što je smanjenje u odnosu na prethodnu godinu. Navedeno smanjenje je bilo najviše izraženo u razvijenim zemljama i to sa 2,5% u 2007. na 0,8% u 2008. godini, dok je porast u zemljama u razvoju bio skoro 6% u 2008. godini. Tokom druge polovine 2008. godine svetsku ekonomiju je pogodila teška finansijska kriza. Izvoz je smanjen kao i realan bruto društveni proizvod, i to posebno u izvozno orijentisanim zemljama. Industrijska proizvodnja u SAD-u, Nemačkoj, Japanu i Južnoj Koreji značajno je smanjena tokom poslednjeg kvartala 2008. godine, jer je došlo do velikog pada tražnje. U 2009. godini svetska ekonomija doživela je najveću recesiju od 1930. godine pošto je došlo do realnog smanjenja globalnog bruto domaćeg proizvoda od 1,6%. Navedeni pad je bio najviše izražen u razvijenim zemljama, dok je u zemljama u razvoju došlo do usporavanja rasta. Iako su zemlje u razvoju globalno bolje podnele ekonomsku krizu od razvijenih, među njima postoje značajne razlike, pa je tako u većini zemalja Centralne i Istočne Evrope zabeležena duboka recesija. U narednom periodu očekuje se oporavak svetske ekonomije, pre svega ekonomija SAD-a, Kine i zemalja u razvoju. Rast Zapadne Evrope biće spor zbog fiskalnih prilagođavanja, što će uticati i na sporiji oporavak ekonomija Centralne i Istočne Evrope.³¹

Stope inflacije u svetu počele su da značajno rastu od trećeg kvartala 2007. godine, posebno u zemljama u razvoju, što je posledica rasta cena hrane i energenata. Kako je došlo do usporavanja ekonomske aktivnosti u 2008. godini, cene hrane i nafte značajno su pale, nakon čega su centralne banke Evrope, Japana i SAD-a izrazile zabrinutost zbog smanjene ekonomske aktivnosti i pada cena. Globalna recesija izazvala je pad inflacije u 2009. godini i očekuje se da će inflacija ostati na niskom nivou sve dok se ne smanji višak ponude na tržištima rada i dobara.

³¹ <http://www.nbs.rs>

Ovakav nizak nivo inflacije trebao bi da se zadrži i kao posledica smanjenja državne potrošnje u cilju umanjivanja budžetskih deficita, što će za posledicu imati i usporen ekonomski rast.

U 2007. hipotekarna kriza nije značajno uticala na tržište životnih osiguranja. Njihov razvoj se nastavio, tako da na svetskom nivou beleže realan rast od 5,4%, što je iznad dugogodišnje stope rasta. Navedeni porast je rezultat povećanja interesovanja za proizvode ovih osiguranja. Neživotna osiguranja beleže pozitivan realan rast od 0,7% zahvaljujući najvećim delom rastu neživotnih osiguranja većem od desetogodišnjeg proseka na tržištima u razvoju³², dok premija u industrijskim zemljama beleži pad. U 2008. godini po prvi put od 1980. došlo je do realnog smanjenja ukupne premije od 2%. Realan pad globalne premije životnih osiguranja od 3,5% rezultat je smanjenja od 5,3% u razvijenim zemljama i dvocifrenog rasta od 15% u zemljama u razvoju. Naime, došlo je do pada kod proizvoda povezanih sa tržištima kapitala u razvijenim zemljama, kao i pada kod unit-link proizvoda na tržištima zemalja u razvoju. Neživotna osiguranja zabeležila su neznatan realan pad od 0,8% u 2008. godini usled smanjenja tražnje. Premije su pale za 1,9% u razvijenim zemljama, dok je u zemljama u razvoju ostvaren rast od 7,1%. Tehnički rezultat neživotnih osiguranja bio je pozitivan uprkos velikim gubicima zbog prirodnih katastrofa. 2009. godini u svetu je došlo do realnog smanjenja ukupne premije od 0,3% kao posledica usporenog rasta premija zbog ekonomske krize, što je manje nego u 2008. godini, kada je ovo smanjenje iznosilo 4,1%. Realan pad globalne premije životnih osiguranja od 0,8% rezultat je smanjenja od 1,4% u razvijenim zemljama i usporenog rasta od 4,6% u zemljama u razvoju. Ekonomska kriza značajno je umanjila prodaju unit-link proizvoda, pogotovo u razvijenim zemljama, ali je došlo do rasta tradicionalnih proizvoda životnog osiguranja. Uprkos ekonomskoj krizi neživotna osiguranja zabeležila su realan rast od 0,4% u 2009. godini. Premije su neznatno pale za 0,1% u razvijenim zemljama, dok je u zemljama u razvoju ostvaren rast od 3,3%. Nakon više godina profitabilnosti, u 2009. godini ostvareni prosečni konbinovani ratio neživotnih osiguranja iznosio je 102%, uprkos malim gubicima od prirodnih katastrofa.

Najveću ostvarenu premiju na svetskom nivou u 2007. godini imaju USA sa učešćem od 30,3%. Samo tri zemlje: USA, Velika Britanija i Japan pokrivaju više od

³² Prema metodologiji Swiss Re-a ovu grupu zemalja u razvoju, u koju je svrstana Srbija, čine između ostalih i Slovenija, Češka, Mađarska, Poljska, Hrvatska, Rusija, Bugarska, Rumunija, Kina, Maroko, Tunis i dr.

polovine svetskog tržišta. Srbija je na 67. mestu u svetu sa 833 mil. USD. Isto je i u 2008. godini gde najveću ostvarenu premiju na svetskom nivou beležil SAD, sa učešćem od 29,06%, dok su zajedno sa Velikom Britanijom i Japanom pokrivale više od polovine svetskog tržišta. Srbija je na 67. mestu u svetu sa 830 mil. USD. Kao i u 2009. godini gde SAD takođe beleži najveću ostvarenu premiju, sa učešćem od 28,03%, a zajedno sa Japanom i Velikom Britanijom pokrivale skoro polovinu svetskog tržišta, dok je Srbija prema ostvarenoj premiji na 70. mestu u svetu.

Sektor osiguranja u Srbiji je nerazvijen i, po stepenu razvijenosti, nalazi se znatno ispod proseka zemalja članica Evropske unije. U prilog tome govore pokazatelji razvijenosti tržišta osiguranja - odnos ukupne premije i bruto domaćeg proizvoda i ukupna premija po stanovniku.

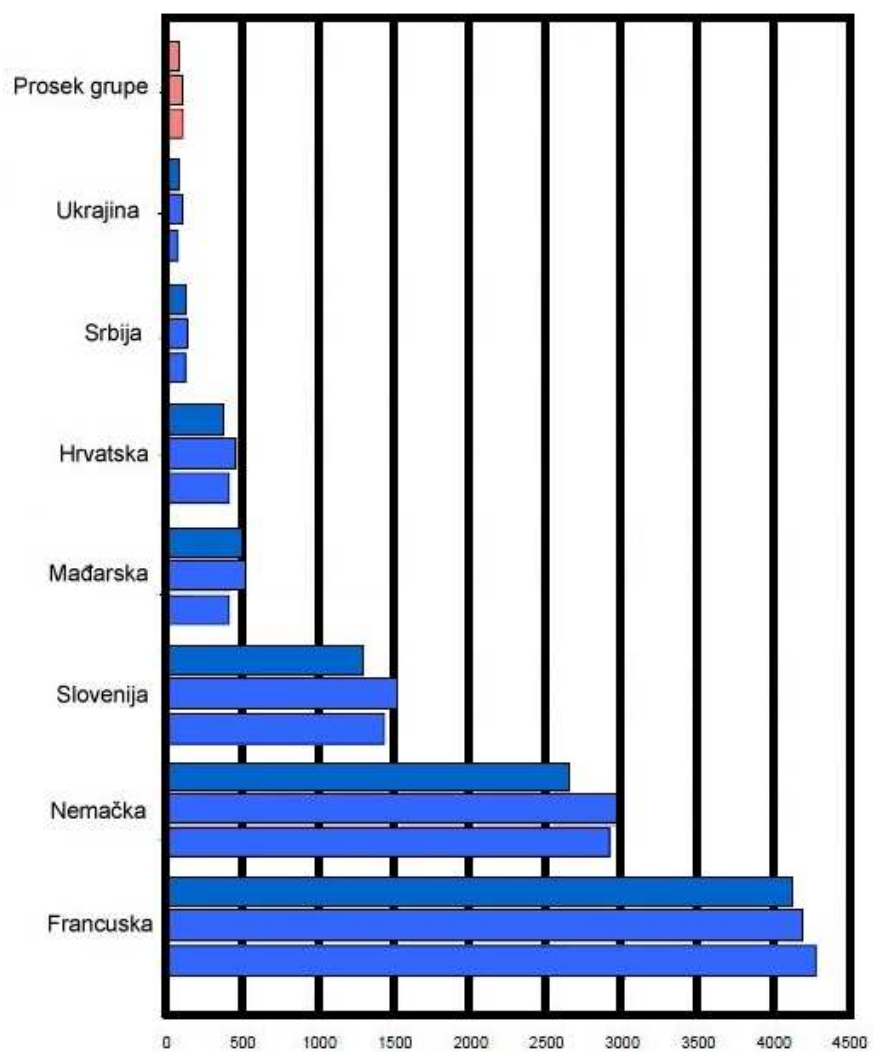
Učešće premije BDP u 2007,2008 i 2009. god. u Srbiji u odnosu na neke evropske zemlje									
	2007			2008			2009		
	Životno	Neživotno	Ukupno	Životno	Neživotno	Ukupno	Životno	Neživotno	Ukupno
V. Britanija	12,6	3,0	15,7	12,8	2,9	15,7	9,9	3,0	12,9
Švajcarska	5,7	4,6	10,3	5,5	4,4	9,9	5,5	4,5	10,0
Nemačka	3,1	3,6	6,6	3,0	3,5	6,6	3,3	3,8	7,1
Slovenija	1,8	3,8	5,7	1,7	3,7	5,4	1,8	4,2	6,0
Češka	1,5	2,2	3,7	1,4	2,1	3,5	1,7	2,3	4,0
Mađarska	2,0	1,6	3,5	1,7	1,5	3,1	1,6	1,5	3,1
Hrvatska	0,9	2,4	3,3	0,8	2,4	3,2	0,8	2,1	2,8
Grčka	1,0	0,9	1,9	1,0	0,9	1,9	1,0	1,0	2,0
Srbija	0,2	1,7	1,9	0,2	1,7	1,9	0,3	1,6	1,9
Rumunija	0,3	1,4	1,8	0,4	1,4	1,8	0,3	1,5	1,9
Turska	0,2	1,5	1,7	0,2	1,0	1,2	0,2	1,1	1,3

Tabela br: 5 Učešće premije BDP u 2007,2008 i 2009. god. u Srbiji u odnosu na neke evropske zemlje, izražena u procentima

Prema učešću premije u bruto domaćem proizvodu u 2007. god. od 1,9% (u 2004. god. 1,6%) Srbija je na 66. mestu na svetu, dok ovaj pokazatelj za 27 zemalja članica Evropske unije iznosi čak 8,76%. Međutim, u poređenju sa grupom u koju je svrstana Srbija, čiji je prosek 2,75%, može se zaključiti da je na zadovoljavajućoj poziciji, obzirom da Grčka beleži identičan nivo ovog pokazatelja, dok se zemlje kao

što su Rumunija i Turska nalaze iza Srbije. Prema učešću premije u bruto domaćem proizvodu u 2008. god. od 1,9% (u 2004. god. 1,6%) Srbija je na 65. mestu na svetu sto je porast od jednog mesta u odnosu na prethodnu godinu, dok ovaj pokazatelj za 27 zemalja članica Evropske unije iznosi čak 8,28%. U poređenju sa grupom u koju je svrstana Srbija, čiji je prosek 2,72%, može se zaključiti da je na zadovoljavajućoj poziciji, obzirom da Grčka beleži identičan nivo ovog pokazatelja, dok se zemlje kao što su Rumunija i Turska nalaze iza Srbije. Prema učešću premije u bruto domaćem proizvodu u 2009. god. od 1,9% (u 2004. god. 1,6%) Srbija je na 66. mestu na svetu sto predstavlja istu poziciju koja je zabeležena 2007. godine, dok ovaj pokazatelj za 27 zemalja članica Evropske unije iznosi čak 8,43%. U poređenju sa grupom, formiranom prema metodologiji Swiss Re-a, u koju su između ostalih svrstani Srbija, Slovenija, Češka, Mađarska, Poljska, Hrvatska, Bugarska i Rumunija, čiji je prosek 2,8%, može se zaključiti da je Srbija na zadovoljavajućoj poziciji, obzirom da Grčka i Rumunija beleže skoro identičan nivo ovog pokazatelja, dok se zemlje kao što su Litvanija i Turska nalaze iza Srbije.

Prema premiji po stanovniku u 2007. god. od 113 USD ili 77 evra (u 2004. god. 52 USD odnosno 38 evra) Srbija zauzima tek 64. mesto u svetu, a isti pokazatelj za 27 zemalja članica Evropske unije iznosi 2.982 USD. Na prvom mestu je Velika Britanija sa 7.171 USD, a slede Irska i Švajcarska, dok Slovenija sa 1295 USD i Hrvatska sa 371 USD zauzimaju 28. odnosno 42. mesto. Prosečna premija po stanovniku grupe kojoj pripada Srbija iznosi 72 USD. Prema premiji po stanovniku u 2008. god. od 113 USD ili 80 evra (u 2004. god. 52 USD odnosno 38 evra) Srbija zauzima 62. mesto u svetu sto predstavlja porast od dva mesta u odnosu na prethodnu godinu, a isti pokazatelj za 27 zemalja članica Evropske unije iznosi 3.061 USD. Na prvom mestu je Velika Britanija sa 6.858 USD, a slede Holandija i Švajcarska, dok Slovenija sa 1.484 USD i Hrvatska sa 431 USD zauzimaju 29. odnosno 42. mesto. Prema premiji po stanovniku u 2009. god. od 110 USD ili 76 evra (u 2004. god. 52 USD odnosno 38 evra) Srbija zauzima 66. mesto u svetu sto predstavlja pad od 4 mesta u odnosu na prethodnu godinu, a isti pokazatelj za 27 zemalja članica Evropske unije iznosi 2.772 USD. Na prvom mestu je Holandija sa 6.555 USD, a slede Švajcarska i Luksemburg, dok Slovenija sa 1.418 USD i Hrvatska sa 402 USD zauzimaju 28. odnosno 42. mesto.



Grafik 12: Prikaz premije po stanovniku, poređenje 2007, 2008, 2009 godine

2. Nadzor delatnosti osiguranja u Republici Srbiji

Osiguranje je postalo celovita i uređena delatnost tek tokom prve polovine dvadesetog veka. Razvoj osiguravajućih poslova išao je od dogovora između pojedinaca do velike zakonodavne pažnje koja im je pridavana na nacionalnom nivou. Nosioi državne vlasti ne samo što su pomno pratili i uređivali ovu delatnost, nego su se, u pojedinim slučajevima kada je to bilo u opštem interesu, pojavljivali čak i kao osiguravači.

Zbog izuzetno velikog privrednog značaja poslovanja društva za osiguranje u svim zemljama je uređeno zakonskim propisima, i to u okviru opšte ekonomske politike, a često i u okviru posebne politike zbog posebnosti delatnosti. Ono se redovno prati, što obično čine posebni državni organi iz oblasti finansija. Delujući u interesu osiguranika, oni nadziru osiguravačevo poslovanje, naročito u pogledu njegove platežnosti, zatim po pitanjima pridržavanja propisa o ulaganju rezervi, primene osnovnih načela ustanove osiguranja i obezbeđenja zdrave tržišne utakmice. Predmet nadzora čine sve faze postojanja preduzeća (osnivanje, poslovanje, prestanak rada).³³

U našoj zemlji, obavljanje nadzora nad osiguravajućom delatnošću povereno je Narodnoj banci Srbije³⁴. U tu svrhu ona nadzire rad društva za osiguranje, društva za posredovanje, društva za zastupanje, zastupnike, agencije za pružanje drugih usluga u osiguranju, preduzeća i druga pravna lica koja imaju poseban deo za pružanje drugih usluga u osiguranju, te pravna lica koja posredovanje i zastupanje obavljaju na osnovu posebnog zakona.

³³Šulić P., Vujović R., Mrkić D., Žarković N., Rašeta J., Miloradić J. (2006), *Osnovi osiguranja*, Univerzitet singidunum, Beograd str. 223

³⁴Član 142, Zakon o osiguranju, Službeni glasnik RS br. 55/2004

2.1 Istorija nadzora osiguranja u Srbiji

Prve poslove osiguranja u Kraljevini Jugoslaviji obavljala su strana osiguravajuća društva, te je i prvi zakon o osiguravajućim društvima bio njima posvećen.

Početkom XX veka nastaju prva domaća osiguravajuća preduzeća. Ove kompanije bile su poslovno povezane sa stranim, ali su metode poslovanja bile nalik trgovačkim. Kao i u većini zemalja i u Jugoslaviji je vladao koncesioni sistem za osiguravajuće poslovnice.

Osiguravajuće društvo nije se formiralo kao akcionarsko društvo ili zadruga, već je država zadržavala za sebe diskreciono pravo davanja dozvole za rad, odnosno koncesije. Vremenom je država diskrecioni sistem pretvarala u normativni dopustajući automatsko dobijanje koncesije, po ispunjavanju uslova, tako da je uoči Drugog svetskog rata u Jugoslaviji bilo 28 osiguravajućih kompanija (ne računajući već ranije ugašena kao što su „Adrija“, „Zora“, „Feniks“).

Donošenje Uredbe o nadzoru nad osiguravajućim društvima 1. marta 1937 godine, bila je prekretnica za razvoj osiguranja u Kraljevini Jugoslaviji.

Povod za njeno donošenje bio je slom Bečke osiguravajuće kuće „Feniks“ u proleće 1936 godine, kuće koja se bavila isključivo osiguranjem života, sa najvećim portfeljom životnog osiguranja i značajnim premijskim rezervama. Osiguravači su bili svesni da oštriji zakoni ostavljaju dovoljno prostora za ostvarenje profita, a istovremeno jačaju poverenje osiguranika. Uredba se najviše bavila plasmanom sredstava rezervi, pre svega matematičke rezerve, sa određenim limitima visine ulaganja u pojedine vrste imovine.

Posle drugog svetskog rata 1945. godine osnovan je državni zavod za osiguranje i reosiguranje koji 1945. godine menja naziv u državni osiguravajući zavod³⁵. Osiguranje je bilo državno i kontrola osiguranja je bila od strane države.³⁶

Takozvani DOZ prelazi u nadležnost ministarstva finansija, čime je označeno njegovo uvođenje u državni kreditni sistem. Dolazi do formiranja nadzora u osiguranju u vidu inspektora osiguranja u Ministarstvu finansija.

³⁵ U daljem tekstu DOZ

³⁶ Miloradic J., Mrkić D., Rašeta J., Šulić P., Vujović R., Žarković N. (2006), *Osnovi osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 27

Na osnovu Zakona o osiguranju i Zakona o dopunama Zakona o Narodnoj Banci Srbije iz 2004. godine, nadzor nad celokupnim finansiskim sektorom u zemlji, u koji spada i delatnost osiguranja, poveren je Narodnoj Banci Srbije.

2.2 Narodna banka Srbije

Narodna banka Srbije je samostalna i nezavisna u obavljanju funkcija utvrđenih Zakonom o Narodnoj banci Srbije i drugim zakonima, a za svoj rad je odgovorna Narodnoj skupštini Republike Srbije.

Osnovni cilj Narodne banke Srbije je postizanje i očuvanje cenovne stabilnosti. Pored toga, ne dovodeći u pitanje ostvarivanje svog osnovnog cilja, Narodna banka Srbije doprinosi očuvanju i jačanju stabilnosti finansijskog sistema.

Narodna banka Srbije ima sledeće funkcije:³⁷

- utvrđuje i sprovodi monetarnu i deviznu politiku;
- upravlja deviznim rezervama;
- utvrđuje i sprovodi, u okviru svoje nadležnosti, aktivnosti i mere radi očuvanja i jačanja stabilnosti finansijskog sistema;
- izdaje i oduzima dozvole za rad i vrši kontrolu boniteta i zakonitosti poslovanja banaka i obavlja druge poslove u skladu sa zakonom kojim se uređuju banke;
- izdaje i oduzima dozvole, odnosno ovlašćenja za obavljanje delatnosti osiguranja i vrši nadzor nad obavljanjem te delatnosti i obavlja druge poslove, u skladu sa zakonom kojim se uređuje osiguranje;
- izdaje i oduzima dozvole za rad društvima za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima, vrši nadzor nad ovom delatnošću i obavlja druge poslove, u skladu sa zakonom kojim se uređuju dobrovoljni penzijski fondovi;
- izdaje i oduzima dozvole za obavljanje poslova lizinga, vrši nadzor nad obavljanjem ovih poslova i obavlja druge poslove, u skladu sa zakonom kojim se uređuje lizing;
- izdaje novčanice i kovani novac i upravlja tokovima gotovine;
- uređuje, nadgleda i unapređuje nesmetano funkcionisanje platnog sistema;
- obavlja zakonom, odnosno ugovorom utvrđene poslove za Republiku Srbiju ne ugrožavajući pri tom svoju samostalnost i nezavisnost.

³⁷ <http://www.nbs.rs>

Organi Narodne banke Srbije su:

- Izvršni odbor
- guverner
- Savet guvernera.

U nadležnosti Izvršnog odbora je utvrđivanje monetarne i devizne politike, a posebno uslova i načina izdavanja hartija od vrednosti, uslova i načina pod kojima Narodna banka Srbije sprovodi operacije na otvorenom tržištu i obavlja diskontne poslove, zatim politika odobravanja kratkoročnih kredita, politika kursa dinara, način upravljanja deviznim rezervama, referentna kamatna stopa i druge kamatne stope Narodne banke Srbije, te osnovica za obračunavanje obavezne rezerve i stope obavezne rezerve. Izvršni odbor utvrđuje mere i aktivnosti, u okviru nadležnosti Narodne banke Srbije, radi očuvanja i jačanja stabilnosti finansijskog sistema, kao i mere za održavanje likvidnosti banaka. Izvršni odbor odlučuje i o davanju i oduzimanju dozvola za rad bankama, društvima za osiguranje, za obavljanje poslova finansijskog lizinga i društvima za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima.

Savet guvernera, na predlog Izvršnog odbora, uz saglasnost Vlade, utvrđuje režim kursa dinara, donosi Statut Narodne banke Srbije, kao i strategiju razvoja Narodne banke Srbije i prati njeno sprovođenje. Savet donosi finansijski plan i usvaja godišnje finansijske izveštaje Narodne banke Srbije, bira spoljnog revizora i razmatra njegove izveštaje. Savet, takođe, vrši nadzor nad sistemom finansijskog izveštavanja u Narodnoj banci Srbije, ocenjuje da li su računovodstvene politike i procedure odgovorajuće, i vrši nadzor i usvaja godišnji plan o obavljanju interne revizije u Narodnoj banci Srbije. Pored navedenog, Savet najmanje jednom godišnje Narodnoj skupštini Republike Srbije podnosi izveštaj o radu, a godišnji račun Narodne banke Srbije, sa izveštajem ovlašćenog revizora, dostavlja Narodnoj skupštini Republike Srbije do 30. juna naredne godine. Savet odlučuje na sednicama većinom glasova ukupnog broja članova Saveta.

Guverner je nadležan i odgovoran za ostvarivanje ciljeva Narodne banke Srbije, a posebno za sprovođenje odluka Izvršnog odbora i Saveta, organizaciju i poslovanje Narodne banke, pripremanje akata iz njene nadležnosti, donošenje akata iz nadležnosti Narodne banke koji zakonom nisu stavljeni u nadležnost Izvršnog odbora i Saveta, a obavlja i druge poslove utvrđene Zakonom o Narodnoj banci

Srbije i drugim zakonom ako nisu u suprotnosti sa osnovnim ciljem iz člana 3. tog zakona.

Narodna banka Srbije je pravno lice sa sedištem u Beogradu. Ona može obrazovati filijale koje nemaju status pravnog lica, a njihova unutrašnja organizacija, delokrug i dužnosti određeni su Statutom Narodne banke Srbije.

Narodna banka Srbije u svom sastavu ima specijalizovanu organizaciju, Zavod za izradu novčanica i kovanog novca – Topčider, čije se obaveze i odgovornosti određuju zakonom o Narodnoj banci Srbije i Statutom Narodne banke Srbije.

Poslove iz delokruga Narodne banke Srbije obavljaju:³⁸

- Sektor za monetarne operacije
- Kancelarija glavnog ekonomiste
- Kancelarija za kontakte s privrednicima
- Sektor za devizne poslove
- Sektor za finansijsku stabilnost
- Centar za unapređenje finansijskog sistema
- Sektor za kontrolu poslovanja banaka
- Sektor za nadzor nad obavljanjem delatnosti osiguranja
- Sektor za nadzor nad delatnošću dobrovoljnih penzijskih fondova
- Sektor za poslove s gotovinom
- Sektor za monetarne analize i statistiku
- Sektor za međunarodnu saradnju
- Sektor za platni sistem
- Nacionalni centar za platne kartice
- Centar za korisnike finansijskih usluga
- Prinudna naplata
- Kabinet guvernera
- Interna revizija
- Usklađenost poslovanja i poslovi kontrole operativnog rizika
- Direkcija za zakonodavno-pravne poslove
- Direkcija za računovodstvo i finansije
- Informaciona tehnologija

³⁸ <http://www.nbs.rs>

- Ljudski resursi
- Opšti poslovi
- Kancelarijsko poslovanje
- Narodna banka Srbije - Filijala u Beogradu
- Narodna banka Srbije - Filijala u Novom Sadu
- Narodna banka Srbije - Filijala u Nišu
- Narodna banka Srbije - Filijala u Kragujevcu
- Narodna banka Srbije - Filijala u Užicu
- Narodna banka Srbije - Zavod za izradu novčanica i kovanog novca.

2.2.1 Uloga i značaj narodne Banke Srbije u delatnosti osiguranja

Da bi se postigla i očuvala stabilnost finansijskog sektora neophodno je uspostaviti adekvatan i kontinuirani nadzor nad finansijskim institucijama. Uspostavljanje nadzora tela doprinosi kako kvalitativnoj i kvantitativnoj proceni poslovanja i proaktivnom uočavanju rizika, koji prete finansijskim institucijama. Narodna banka Srbije ima zadatak da vrši nadzor nad obavljanjem delatnosti osiguranja u Srbiji.³⁹ Kao supervizor u obavezi je da spreči finansijske probleme i kršenje pravne regulative u delatnosti osiguranja. Glavni cilj Narodne banke Srbije je uspostavljanje finansijski pouzdanog i stabilnog tržišta osiguranja radi zaštite interesa korisnika osiguranja, pri čemu se posebna pažnja posvećuje kontroli poslovanja, načinu upravljanja rizicima i proceni rizika kojima su osiguravajuće kompanije izložene u poslovanju.

Primarni cilj nadzora u osiguranju, pored zaštite prava osiguranika i korisnika osiguranja trebalo bi da bude zaštita domaćih osiguravača i zadržavanje novčanih sredstava za ulaganje na domaće finansijsko tržište, čime se pozitivno utiče na plati bilans države. Da bi realizovala postavljanje ciljeva na tržištu osiguranja Narodna banka Srbije je istovremeno radila na: stabilizaciji sektora, vraćanju poverenja građana u sektor osiguranja, kreiranju osnova za razvoj sektora osiguranja, unapređivanju funkcije supervizije i kontinuiranom edukovanju zaposlenih.

Kako bi uspešno realizovala strateški cilj u oblasti osiguranja Narodna Banka Srbije je razvila moderan sistem nadzora pomoću koga prati poslovanje osiguravajućih kompanija kao i njihovu izloženost tržišnim rizicima.⁴⁰ Funkcija

³⁹ Članu 18. Zakona o osiguranju Službeni glasnik RS br. 55/2004

⁴⁰ Mrkšić D., Žarković N. (2008), *Upravljanje organizacijama za osiguranje i reosiguranje*, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 101

kontrole i nadzora nad osiguravajućim kompanijama u okviru Narodne banke Srbije poverena je Sektoru za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja⁴¹. Pored nadzora osiguravajućih kompanija SNO izdaje dozvole za obavljanje poslova osiguranja, reosiguranja, posredovanja i zastupanja u osiguranju i poslova neposredno vezanih sa poslovima osiguranja.

2.2.2 Zadatak Sektora za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja (SNO)

Zadatak SNO je da pravovremeno i adekvatno uvede i primenjuje korektivne mere i procedure kao i da svoje aktivnosti u potpunosti usaglasi sa međunarodnim procedurama i standardima koje se primenjuju u superviziju osiguravajućih kompanija EU. Prema zakonu Narodne banke Srbije nadzor i kontrolu osiguravajućih kompanija na teritoriji Srbije može da vrši ili posrednom ili neposrednom kontrolom. U sastavu SNO pored odeljenja za posrednu i neposrednu kontrolu nalaze se i odeljenja za aktuarstvo i statistiku i za pravne poslove.



Slika 1: Sastav SNO

Odeljenje za posrednu kontrolu obavlja funkciju:

- prikupljanja, praćenja i analize podataka iz izveštaja osiguravajućih kompanija;
- razmatra zahteve za izdavanje, oduzimanje i promenu dozvola za rad osiguravajućih kompanija;
- daje saglasnost za statusne promene i promene oblika organizovanja i
- predlaže mere za unapređivanje tržišta osiguranja.

Rezultati posredne kontrole najmanje jednom godišnje se prosleđuju odeljenju neposredne kontrole koje zatim sastavlja planove i rasporede neposrednih kontrola.

⁴¹ U daljem tekstu SNO

U toku petogodišnjeg poslovanja u sektoru posredne kontrole najviše nepravilnosti u poslovanju osiguravajućih kompanija uočeno je u:

- neadekvatnom primenjivanju Međunarodnih računovodstvenih standarda (MSFI) u cilju prikazivanja kapitala boljim od realnog,
- nepravilnom korišćenju tarifa kako bi pojedine osiguravajuće kompanije bile bolje od konkurencije,
- neadekvatnom odnosu margine solventnosti i garantne rezerve i
- nedovoljnom osnivačkom kapitalu (koji nije u skladu sa propisanom cenzurom).

Odeljenje za neposrednu kontrolu ima zadatak da:

- vrši neposrednu kontrolu nad poslovanje osiguravajućih kompanija (u njihovim prostorijama);
- vrši neposrednu kontrolu nad poslovanjem kompanija za posredovanje i zastupanje u osiguranju;
- priprema akte koji proizilaze iz postupaka i
- prilagođava mere radi otklanjanja nezakonitosti i nepravilnosti utvrđenih postupaka neposredne kontrole.

2.2.3 Nadzorna funkcija osiguravajućih kompanija u periodu 2004-2009.

Nadzornu funkciju osiguravajućih kompanija u periodu od 2004. do 2009. godine neposredna kontrola SNO obavila je u tri ciklusa.

Prvi ciklus je počeo sa stupanjem na snagu novog zakona o osiguranju po kome je Narodna banka Srbije bila u obavezi da zaštiti interese osiguranika i korisnika osiguranja i da uspostavi stabilan sistem osiguranja. Narodna banka Srbije je počela sa revizijom i neposrednom kontrolom utvrdila brojne nepravilnosti u poslovanju velikog broja osiguravajućih kompanija (u periodu 2003. i prvoj polovini 2004. godine).

Drugi ciklus neposredne kontrole obuhvatao je period od sredine 2005. do januara 2007. u ovom periodu je prekontrolisan rad svih osiguravajućih kompanija na osnovu pokazatelja poslovanja CARMEL⁴². Uočene su nepravilnosti u poslovanju kao što su nepoštovanje međunarodnih računovodstvenih stanadarda, nepravilno obračunate tehničke rezerve, kršenje propisa o ograničenjima ulaganja i

⁴²CARMEL (engl. capital, assets, management, earnings, liquidity) je metoda analize ukupnog stanja banke ili osiguravajućeg društva zasnovana na ispitivanju kapitala (capital), kvalitete aktive (assets), menedžmenta (management), profitabilnosti (earnings) i likvidnosti (liquidity).

deponovanja tehničkih i garantnih rezervi. U ovom ciklusu dozvolu za rad izgubila su tri osiguravajuće kompanije, dok je gotovo kod svih u procesu kontroledošlo do korekcije ostvarene dobiti.

Treći ciklus neposredne kontrole Narodna banka Srbije izvršila je u periodu od kraja 2007. do kraja 2009. godine i njome je obuhvaćena kontrola 16 osiguravajućih kompanija. Predmet kontrole bio je stepen poštovanja zakonskih propisa, pravilnosti u poslovanju, ali i upravljanje rizicima poslovanja, koji su u ovom periodu bili strateško opredeljene Narodne banke Srbije. Najčešće nepravilnosti u poslovanju uočene su prilikom širenja prodajne mreže (u angazovanju lica koja nisu ovlašćena da se bave poslovima zastupanja), netačno prikazivanje podataka poslovanja i finansiski izveštaji, nedovoljan iznos kapitala (cenzus koji je zakonom propisan) i slično.

2.2.4 Smernice Narodne banke Srbije

U saglasnosti sa osnovnim principima supervizije osiguranja, za koje se zalaže Međunarodna asocijacija supervizora osiguranja⁴³, Narodna banka Srbije je donela nekoliko smernica kako bi poboljšala i unapredila nadzor nad osiguravajućim kompanijama. Na kraju 2009. godine Narodna banka Srbije je raspolagala sa šest smernica:

1. Transparentnost – transparentnost i dostupnost podataka o osiguravajućim kompanijama;
2. Korporativno upravljanje – ukazuje na neophodnost upravljanja u osiguravajućim kompanijama;
3. Tržišni rizik – nalaže kontrolu tržišnog rizika i postojanja konkurencije na tržištu osiguranja;
4. ALM⁴⁴ – model upravljanja aktivom i pasivom;
5. Sprečavanje pranja novca – sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma;
6. Prevare – sprečavanje, otkrivanje i uklanjanje uzroka prevare u poslovima osiguranja.

Kako bi se osiguralo konkurentno i ravnopravno poslovno okruženje u oblasti osiguranja ključni izazov u superviziji finansiskog sektora, u koji spada i sektor

⁴³ International Association of Supervision-IAIS

⁴⁴ Asset Liabilitz Management

osiguranja, je proces implementacije direktive Solvency II koji predstavlja izazov za CEA-u⁴⁵.

Solvency II predstavlja novi okvir regulacije solventnosti na nivou Evropske Unije čija je implementacija planirana za 2012. godinu. Solvency II će omogućiti unapređenje regulacije solventnosti osiguravača uvođenjem: sistema baziranog na riziku, integrisanog pristupa za rezerve osiguranja i zahtjeve u pogledu veličine kapitala, sveobuhvatnog okvira za upravljanje rizikom, kapitalnih zahtjeva definisanih standardnim pristupom ili razvojem internih modela te priznavanjem i nagrađivanjem diverzifikacije i umanjivanja rizika.

Suštinu Solvency II čini će njegova karakteristična struktura koja se bazira na tri stuba, slično kao kod Basel II, okvira za regulaciju solventnosti u bankarstvu.

Prvi stub predstavljaju kvantitativni zahtjevi, odnosno, harmonizovani standardi procene imovine i obaveza i kapitala koji je potreban da se osigura solventnost. Dakle, njime se određuju pravila koja se odnose na tehničke rezerve, investicije i kapitalne zahteve⁴⁶ kako bi kompanije poštujući ih mogle biti smatrane solventnim.

Drugi stub, čija je svrha da bude dopuna prvom stubu, predstavljaju kvalitativni zahtevi koji predstavljaju principe interne kontrole i upravljanja rizikom osiguravača i reosiguravača i principe kojima se nadzornim organima određuje okvir za superviziju internih kontrola i praksi upravljanja rizikom te adekvatnosti kapitala osiguravajućih i reosiguravajućih društava.

Treći stub odnosi se na tržišnu disciplinu koja treba da bude ostvarena putem obelodanjivanja informacija i transparentnosti. Pošto će obelodanjivanje informacija zavisiti od implementiranih mera prvog i drugog stuba još uvijek nije definisano koje to informacije trebada budu. Ono što je sigurno jeste da informacije treba da pokriju rizike kao i finansijska pitanja osiguravača i treba da budu sveobuhvatne, razumljive i uporedive. U primeni ova tri stuba, u cilju nastojanja izbegavanja njihovog međusobnog

preklapanja, reflektovaće se princip koherentnosti pri čemu prvi stub treba da obuhvata i adekvatno kvantifikuje sve rizike predstavljene na pozicijama bilansa stanja, drugi stub će predstavljati dodatak prvom stubu i promovisaće dobro korporativno upravljanje rizikom a treći stub će predstavljati dodatak ukupnom okviru obezbeđenjem tržišne discipline. Dakle, u suštini Solvency II projekta jeste činjenica

⁴⁵ Comité Européen des Assurances

⁴⁶ Minimum Capital Requirement i Solvency Capital Requirement

da on neće određivati detaljna pravila regulacije solventnosti već pre svega principe koji treba da oslikavaju ekonomsku i tržišnu realnost. Principi samo ukazuju na poželjne rezultate a sredstva za njihovo postizanje su predmet slobodnog izbora

Implementacija direktive Solvency II trebalo bi da se temelji na ekonomskim principima i kvalitetnim procesima upravljanja rizikom u cilju zaštite osiguranika. Najnoviji pokazatelji učinka mera implementacije direktive Solvency II prikazani su u petoj studiji QIS⁴⁷.

2.2.5 Kontrola kapitala Narodne banke Srbije

Narodna Banka Srbije ima obavezu da proveri da li je ispoštovan minimum kapitala (cenzus) za osnivanje osiguravajuće kompanije, koji je predviđen zakonom o osiguranju. Početni fond sigurnosti (osnovni kapital) je uslov koji mora biti ispoštovan da bi osiguravajuća organizacija mogla da posluje na domaćem tržištu. Minimalni iznos kapitala na početku poslovanja prvim osiguranicima garantuje isplatu osiguranih šteta. Minimalni iznos kapitala na početku poslovanja prvim osiguranicima garantuje isplatu osiguranih šteta. Treba istaći da se ovaj fond u kasnijem poslovanju isključivo koristi kao krajnje obezbeđenje (za pokriće gubitka). Minimalni osnivački kapital u evrima, pri čemu je osiguravajuća kompanija u obavezi da osnivački kapital izrazi u dinarima (obračunat po srednjem kursu Narodne banke Srbije).⁴⁸

Minimalni kapital za osnivanje osiguravajućih kompanija (u Eur)	
Sve vrste neživotnih osiguranja	4.500.000
Obavezno osigurnaje od odgovornosti i kasko osiguranje	2.500.000
Ostala osiguranja imovine, ostala osiguranja od odgovornosti i druge vrste neživotnih osiguranja	2.000.000
Osiguranje od nezgoda i dobrovoljno zdravstveno osiguranje	1.000.000
Sve vrste životnih osiguranja	4.000.000
Životna osiguranja, osim dobrovoljnog penzionog osiguranja	2.000.000
Dobrovoljno penziono osiguranje	3.000.000
Reosiguranje	4.500.000

Tabela 1: Iznos minimalnog kapitala za osnivanje osiguravajućih kompanija

Narodna banka Srbije pored poslova nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja ima zadatak da:

- proceni sposobnost osiguravajućih kompanija da izmire svoje obaveze (sadašnje i buduće) u potpunosti;

⁴⁷ Quantitative Impact Study V

⁴⁸ Član 28, Zakona o osiguranju sl.gl. 55/2004

- proceni kompetentnost rukovodstva osiguravajućih društava da upravlja preuzetim rizicima;
- proceni adekvatnosti sistema internih kontrola i njihovog sprovođenja;
- blagovremeno identifikuje i proceni preuzete rizike i
- blagovremeno i konzistentno preduzme određene mere.

Na teritoriji Srbije u trenutku stupanja na snagu novog zakona o osiguranju poslovalo je 40 osiguravajućih kompanija, ali do januara 2005. godine, usled nepoštovanja regulative, zabranjeno je poslovanje 15 osiguravajućih kompanija. Na kraju 2009. godine na domaćem tržištu osiguranja dozvolu za rad, izdatu od strane Narodne Banke Srbije, imalo je 26 osiguravajućih kompanija.

	Društvo	Status
1.	Agroosiguranje	okončan postupak likvidacije 15.11.2006.
2.	Auto Nena	okončan postupak likvidacije 12.02.2007.
3.	Autokomerc osiguranje	okončan stečaj
4.	Balkan osiguranje	u stečaju
5.	Dijamant osiguranje	okončan postupak likvidacije, zaposlene i portfelj preuzeo A.D. ZA OSIGURANJE DDOR Novi Sad
6.	Dinara	u stečaju
7.	Društvo za penziono osiguranje Dunav	transformisano u Društvo za upravljanje dobrovoljnim penzijskim fondovima
8.	Ekos	u stečaju
9.	Evropa osiguranje	u stečaju
10.	Goša osiguranje	sproveden je postupak likvidacije
11.	Imperijal	u stečaju
12.	Jugins	izvršeno pripajanje GLOBOS-OSIGURANJE
13.	Libertas	okončan postupak likvidacije 16.08.2007.
14.	Morava	u likvidaciji
15.	Osiguranje plus	okončan postupak likvidacije 05.06.2007.
16.	Plava tačka	okončan postupak likvidacije 22.01.2008.
17.	Plava tačka slo	okončan postupak likvidacije 17.01.2006.
18.	Prizma	okončan postupak dobrovoljne likvidacije
19.	Sim osiguranje	u stečaju
20.	Strela osiguranje	u stečaju
21.	Top Gan osiguranje	okončan postupak likvidacije 16.07.2007.
22.	Društvo za uzajamno osiguranje MG	okončan postupak dobrovoljne likvidacije
23.	Kosmet	u stečaju

Tabela 2: Spisak društava za osiguranje koja su u likvidaciji i stečaju

2.3 Sistem izveštavanja osiguravajućih društava

Od uvođenja novog zakona o osiguranju 2004.⁴⁹ godine sistem izveštavanja prelazi sa pismene na elektronsku formu. Sva osiguravajuća društva su u obavezi da sve potrebne izveštaje šalju Narodnoj banci Srbije po sledećem sistemu:

- Registar društva⁵⁰

Narodna banka Srbije vodi registar podataka o društvima za osiguranje kojima je izdala dozvolu za obavljanje poslova osiguranja, sa podacima o osnivanjima društva, kvalifikovanim imalcima, članovima uprave i nadzornog odbora društva, kao i o poslovanju društava i merama koje se izriču u postupku vršenja nadzora nad radom društava.

Narodna banka Srbije vodi registar podataka o društvima za posredovanje u osiguranju, društvima za zastupanje u osiguranju i zastupnicima u osiguranju, kojima je izdala dozvolu za obavljanje poslova posredovanja i zastupanja u osiguranju, registar izdatih ovlašćenja ovlašćenim posrednicima i ovlašćenim zastupnicima, registar izdatih dozvola za pružanje drugih usluga u osiguranju, registar pravnih lica koja poslove posredovanja i zastupanja u osiguranju obavljaju na osnovu posebnog zakona, kao i registar izdatih ovlašćenja ovlašćenim aktuarima.⁵¹

- Finansijski izveštaji⁵²

Društvo za osiguranje dostavlja Narodnoj banci Srbije:

1. finansijski izveštaj i godišnji izveštaj o poslovanju, sa mišljenjem ovlašćenog aktuara i nadzornog odbora sa obrazloženjem;
2. kopiju izveštaja o obavljenoj reviziji, sa komentarom tog izveštaja od strane skupštine društva i nadzornog odbora;
3. izveštaj o sprovođenju politike saosiguranja i reosiguranja, sa mišljenjem ovlašćenog aktuara;
4. poslovni plan društva;
5. statut i druge opšte akte, kao i izmene i dopune tih akata;
6. akte poslovne politike, kao i izmene i dopune tih akata, sa mišljenjem ovlašćenog aktuara;
7. obaveštenje o promenama u strukturi kapitala društva;
8. obaveštenje o promeni ovlašćenog aktuara;

⁴⁹ Zakon o osiguranju Službeni glasnik RS br. 55/2004

⁵⁰ Član 147 Zakona o osiguranju Službeni glasnik RS br. 55/2004

⁵¹ Pak J. (2007), Pravo osiguranja, Univerzitet Singidunum, Beograd, str. 45

⁵² Članovi 156-158 Zakona o osiguranju Službeni glasnik RS br. 55/2004

9. dokaze o izmenama podataka koji se upisuju u registar;
10. obaveštenje o sazivanju skupštine i zapisnik sa sednice skupštine;
11. druga obaveštenja, izveštaje i podatke propisane zakonom.

Dokumenta i podatke društvo za osiguranje dužno je da dostavi u roku od 15 dana od dana njihovog usvajanja, a najkasnije do 30. aprila tekuće godine za prethodnu godinu, dokumenta, podatke i obaveštenja, u roku od 15 dana od dana donošenja, odnosno dana nastanka promene, a ostala dokumenta, podatke i obaveštenja - u propisanim rokovima.

Društvo za osiguranje dužno je da tromesečno izveštava Narodnu banku Srbije o:

1. strukturi kapitala, sa promenama akcionara;
2. saosiguranju i reosiguranju viškova rizika iznad maksimalnog samopridržaja, sa mišljenjem ovlašćenog aktuara;
3. visini i strukturi ostvarenih premija, po vrstama osiguranja;
4. broju i visini prijavljenih i rešenih šteta i šteta u sporu, sa mišljenjem ovlašćenog aktuara;
5. tehničkim rezervama i deponovanju i ulaganju sredstava tehničkih rezervi, sa mišljenjem ovlašćenog aktuara;
6. stanju i promenama na ostaloj imovini;
7. likvidnosti društva, sa mišljenjem ovlašćenog aktuara;
8. garantnoj rezervi i deponovanju i ulaganju sredstava garantne rezerve, sa mišljenjem ovlašćenog aktuara;
9. margini solventnosti, sa mišljenjem ovlašćenog aktuara;
10. nalazima interne revizije, sa ocenom nadzornog odbora;
11. drugim propisanim podacima.

Društvo za osiguranje dužno je da, na zahtev Narodne banke Srbije, dostavlja i druge izveštaje, informacije i podatke koji su od značaja za vršenje nadzora Narodne banke Srbije.

- Statistički izveštaji⁵³

Društvo za osiguranje dostavlja Narodnoj banci Srbije statističke i druge podatke po grupama i vrstama osiguranja, u rokovima i na način koji propisuje Narodna banka Srbije.

⁵³ Član 160. Zakona o osiguranju Službeni glasnik RS br. 55/2004

Obrađeni podaci koriste se za izradu tehničkih osnova i tarifa premija i za obavljanje aktuarskih poslova.

Narodna banka Srbije objavljuje podatke.

- Likvidnost i deponovana sredstva rezervi⁵⁴

Društvo za osiguranje dužno je da obezbeđuje likvidnost i da blagovremeno isplaćuje štete i druge obaveze društva.

Društvo za osiguranje može slobodna sredstva deponovati i ulagati, uz uslov održavanja stalne likvidnosti društva i blagovremene isplate šteta i drugih obaveza društva.

Društvo za osiguranje dužno je da u poslovanju sredstvima osiguranja preduzima potrebne mere za obezbeđenje sigurnosti deponovanja, odnosno ulaganja, sa ciljem da se ne ugrozi njihova realna vrednost i likvidnost društva u izvršavanju obaveza iz ugovora o osiguranju i drugih obaveza.

Slobodna sredstva tehničkih rezervi utvrđuju se tako što se ukupna sredstva tehničkih rezervi na dan utvrđivanja umanje za dospele obaveze iz tih sredstava.

Društvo za osiguranje je dužno da tromesečno obaveštava Narodnu banku Srbije o deponovanju i ulaganju sredstava.

Narodna banka Srbije bliže propisuje način utvrđivanja slobodnih sredstava tehničkih rezervi i način utvrđivanja i praćenja likvidnosti društva.

Visina pojedinog deponovanja i ulaganja sredstava ne može biti veća od procenata ukupnog iznosa tehničkih rezervi, i to:

1. od 5% - za ulaganja u hartije od vrednosti istog;
2. od 1% - za ulaganja u hartije od vrednosti istog izdavaoca;
3. od 10% - za ulaganja u hartije od vrednosti;
4. od 30% - za ulaganja u hartije od vrednosti;
5. od 1% - za ulaganja u hartije od vrednosti istog izdavaoca;
6. od 5% - za ulaganja u hartije od vrednosti;
7. od 10% - za ulaganja u jednu nepokretnost, odnosno više nepokretnosti koje su među sobom tako povezane da predstavljaju jedno ulaganje, od 10% - za sva ulaganja u nepokretnosti i druga stvarna prava, kod neživotnih osiguranja, a od 30% za ulaganja kod životnih osiguranja;

⁵⁴ Članovi 113, 115 i 118. Zakona o osiguranju Službeni glasnik RS br. 55/2004

8. od 30% - za ulaganja u depozite, a od 10% - za ulaganja u depozite kod pojedine banke.

Narodna banka Srbije može, radi sprečavanja povrede ili ugrožavanja prava osiguranika, korisnika osiguranja i trećih oštećenih lica, radi sprečavanja nastanka gubitaka i šteta koje mogu nastati društvu za osiguranje primenom ograničenja, dozvoliti društvu da za pojedinu vrstu deponovanja i ulaganja prekorači propisana ograničenja, ali ne duže od jedne godine.

Društvo za osiguranje dužno je da tromesečno obaveštava Narodnu banku Srbije o deponovanju i ulaganju sredstava.

Visina pojedinog deponovanja i ulaganja sredstava ne može biti veća od procenata od jedne trećine garantnih rezervi, i to:

1. od 10% - za ulaganja u hartije od vrednosti istog izdavaoca;
2. od 2% - za ulaganja u hartije od vrednosti istog izdavaoca;
3. od 20% - za ulaganje u hartije od vrednosti;
4. od 60% - za ulaganja u hartije od vrednosti;
5. od 2% - za ulaganja u hartije od vrednosti istog izdavaoca;
6. od 10% - za ulaganja u hartije od vrednosti;
7. od 20% - za ulaganja u jednu nepokretnost, odnosno više nepokretnosti koje su među sobom tako povezane da predstavljaju jedno ulaganje, od 30% - za sva ulaganja u nepokretnosti i druga stvarna prava kod neživotnih osiguranja, a od 60% za ulaganja kod životnih osiguranja;
8. od 60% - za ulaganja u depozite, a od 20% - za ulaganja u depozite kod pojedine banke.

Narodna banka Srbije može, radi sprečavanja povrede ili ugrožavanja prava osiguranika, korisnika osiguranja i trećih oštećenih lica, radi sprečavanja nastanka gubitaka i šteta koje mogu nastati društvu za osiguranje primenom ograničenja, dozvoliti društvu da za pojedinu vrstu deponovanja i ulaganja prekorači propisana ograničenja, ali ne duže od jedne godine.

Društvo za osiguranje dužno je da tromesečno obaveštava Narodnu banku Srbije o deponovanju i ulaganju sredstava.

- Margina solventnosti⁵⁵

⁵⁵ Član 120. Zakona o osiguranj Službeni glasnik RS br. 55/2004

Margina solventnosti društva za osiguranje odgovara ukupnoj aktivni umanjenoj za nematerijalna ulaganja, aktivna vremenska razgraničenja, gubitak, obaveze (uključujući matematičku rezervu osiguranja života) i za prenosne pozicije (prenosne premije i rezervisane štete).

Društvo za osigurawe izračunava marginu solventnosti odvojeno za životna, odvojeno za neživotna osiguranja.

Izveštavanje je usklađeno sa postojećim standardima izveštavanja Narodne Banke Srbije i to po sledećem predlogu racionalizacije.

Prvi predlog jeste sveobuhvatnost pristupa, što znači da poslati izveštaji idu na jedno mesto u Centralno prijemno odeljenje Informacione tehnologije na FTP⁵⁶ server

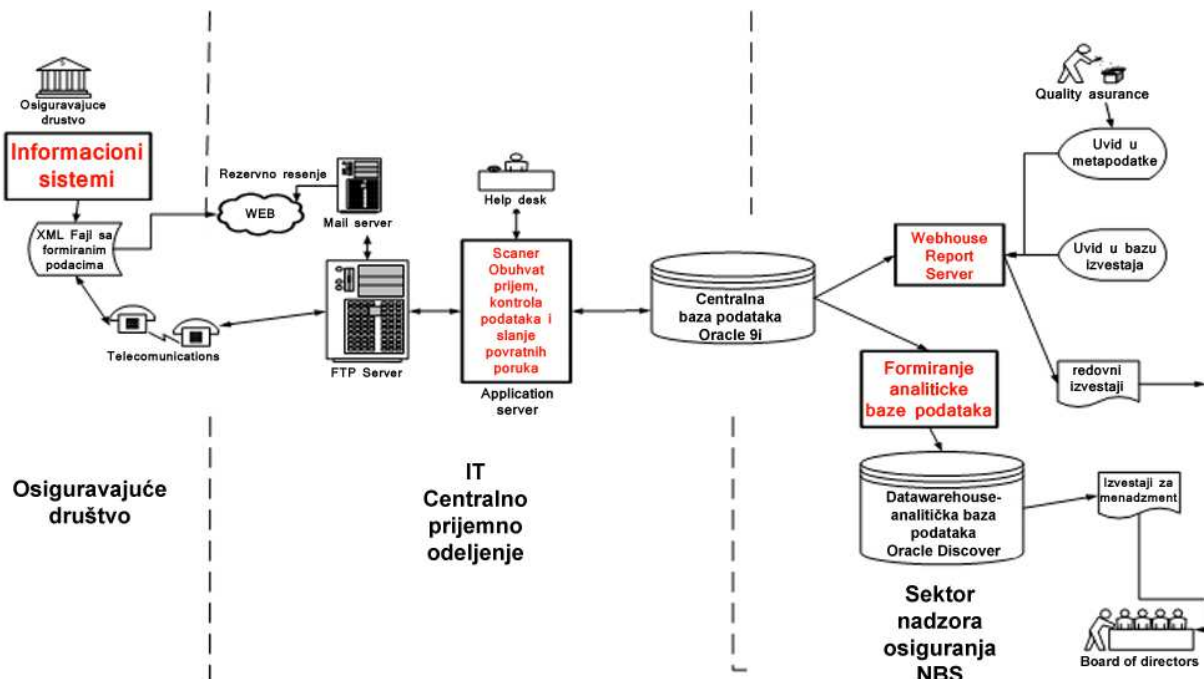
Takođe sve povratne poruke se prihvataju sa jednog mesta. Prihvaćeni ispravni podaci se odmah upisuju u centralnu bazu podataka.

Drugi predlog jeste uklapanje u postojeći sistem elektronskog izveštavanja. Pod tim se podrazumeva da se predložena rešenja uklapaju se u postojeće standarde elektronskog izveštavanja Narodne banke Srbije. XML⁵⁷ poruke se periodično šalju na FTP server dial-up konekcijom ili e-mail-om kao rezervno rešenje, a izveštaj o kvalitetu kontrole se odmah vraća pošiljaocu.

Treći predlog obuhvata pragmatičnost pristupa. Šalju se grupe standardno strukturiranih podataka a ne izveštaji – minimizirana redundansa podataka. Sve izveštaje Sektor nadzora osiguranja će sam generisati iz baze podataka kroz intranet mrežu Narodne banke Srbije.

⁵⁶ FTP (*File Transfer Protocol*) je naziv za protokol i vrstu usluge koji služe za razmenu fajlova između udaljenih kompjutera. FTP nam omogućava da se sa jednog kompjutera (kompjuter A) prenesu fajlovi na drugi kompjuter (kompjuter B) i u obrnutom smeru.

⁵⁷XML (eXtensible Markup Language) je standardni skup pravila za definisanje formata podataka u elektronskoj formi.



Slika 2: Elektronso izveštavanje preko FTP servera

FTP server se može pristupiti preko access servera i firewall-a Narodne banke dial-up konekcijom na više pristupnih linija. Svaki korisnik ovog severa ima svoj userid i password. Prilikom prstupanja korisnik vidi samo svoj folder i ima prava čitanja i pisanja ali ne i brisanja sadržaja. Na folder se šalju odlazne a sa njega prihvataju povratne poruke. Razmena opštih sadržaja i broadcast poruka preko folder-a "info". Pismenim protokolom svaki korisnik dobija userid i password

Što se tiče struktura elektronskih poruka one su sve strukturirane u XML formatu na standardni način propisan uputstvom. Moraju se slati propisani podaci a ne izveštaji. Kada poruka stigne na FTP server ona se automatski skeniraja, obrađuje i upisuje u centralnu bazu podataka na Oracle serveru a pošiljaocu se šalje povratna poruka o kvalitetu obrade. Sve izvorne poruke se arhiviraju kao i log-ovi sa podacima o prispeću i obradi poruke. Svi agregatni elementi se izvide kod generisanja izveštaja. Narodna banka Srbije ne propisuje softver za generisanje XML poruka na strani pošiljaoca. Ostavljen prostor za kvalifikovani elektronski potpis.

Narodna banka Srbije propisuje detaljno Uputstvo za izradu i slanje elektronskih izveštaja. Uputstvo se publikuje i ažurira na web site-u Narodne banke Srbije. Ovo uputstvo sadrži detaljni opis svih tipova poruka, institucionalne osnove za

njihovo slanje, propisane XML strukture, način popunjavanja i elementi kontrole kao i protokol pristupa FTP serveru.⁵⁸

2.4 Izveštaji Narodne banke Srbije za 2008, 2009, 2010. godinu

Narodna banka Srbije je u obavezi da od dobijenih podataka o poslovanju društava za osiguranje sačini finansijske izveštaje. Ovi izveštaji se sačinjavaju tromesečno i na kraju svake godine. Oni služe da bi se mogao videti ukupan uspeh poslovanja svih društava za osiguranje na teritoriji Republike Srbije i da bi se uporedio njihov učinak u toku jedne godine.

2.4.1 Aktivnosti Narodne banke Srbije u 2008. godini

Narodna banka Srbije je 2005. godine definisala i obelodanila svoj strateški cilj u oblasti osiguranja za period 2006. do 2009. godine - kreiranje i održavanje sigurnog i stabilnog tržišta osiguranja radi zaštite interesa osiguranika i korisnika osiguranja i obezbeđivanja usluga i proizvoda osiguranja na kvalitetan i transparentan način. U skladu sa strateškim ciljem Sektor za poslove nadzora nad obavljanjem delatnosti osiguranja je u 2008. godini nastavio da usmerava svoje aktivnosti u više pravaca istovremeno i to na: očuvanje stabilnosti sektora osiguranja, preduzimanjem mera i kontinuiranim nadzorom; stvaranje uslova za dalji razvoj ovog sektora, donošenjem podzakonske regulative, zasnovane na Direktivama Evropske unije i međunarodne prakse i povećanjem transparentnosti rada Narodne Banke Srbije i društava; dalji razvoj funkcije supervizije u skladu sa međunarodnim standardima i principima IAIS-a, bazirane na proceni rizika i uz kontinuiranu edukaciju aktuara i zaposlenih.⁵⁹

2.4.2 Aktivnosti Narodne banke Srbije u 2009. godini

Rešenjima Narodne banke Srbije izrečene su propisane mere nadzora u 8 slučajeva, od kojih se 3 odnose na neposredne kontrole izvršena do kraja 2008. godine. U 2009. godini sprovedene su i 2 kontrole zastupnika u osiguranju, od kojih je jedna nastavljena u 2010. godini. U okviru zakonske i podzakonske regulative koja se odnosi na oblast osiguranja, u 2009. godini je doneto sledeće: izmena Zakona o osiguranju, novi Zakon o obaveznom osiguranju u saobraćaju, Uredba o utvrđivanju najniže osigurane sume, odnosno sume osiguranja na koju može biti ugovoreno

⁵⁸ Predlog sistema izveštavanja, <http://www.nbs.rs>

⁵⁹ Narodne Banke Srbije (2008), *Godišnji izveštaj za 2008. godinu*, Beograd

obavezno osiguranje u saobraćaju, izmena Odluke o ograničenjima pojedinih oblika deponovanja i ulaganja sredstava tehničkih rezervi i o najvišim iznosima pojedinih deponovanja i ulaganja garantne rezerve društava za osiguranje, izmena Odluke o merama za očuvanje finansijske stabilnosti u Republici Srbiji, Odluka o minimalnoj sadržini procedure „Upoznaj svog klijenta“, Odluka o smernicama za procenu rizika od pranja novca i finansijskog terorizma, novi Pravilnik o sadržaju i formi obrazaca finansijskih izveštaja društva za osiguranje i izmena Pravilnika o kontnom okviru i sadržini računa u kontnom okviru za društva za osiguranje, izmena Uredbe o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju i Uredba o određivanju imovine i lica koja se mogu osigurati kod stranog društva za osiguranje.

Izmenama Zakona o osiguranju, čiji predlagač je Ministarstvo finansija, je utvrđen rok 31. decembra 2011. godine do kog društva za osiguranje moraju da izvrše razgraničenje poslova životnog i neživotnog osiguranja. Krajem godine donet je novi Zakon o obaveznom osiguranju u saobraćaju, čime je izvršena obaveza predviđena kratkoročnim prioritetima za usluge osiguranja u NPI-u. Zakonom se uređuju vrste obaveznog osiguranja u saobraćaju, osniva se Garantni fond i poveravaju se javna ovlašćenja Udruženju osiguravača Srbije. Zakon u posebnim odeljcima reguliše pojedina pitanja iz oblasti osiguranja od autoodgovornosti čija je primena uslovljena članstvom u Evropskoj uniji. Reč je o ovlašćenom predstavniku za odlučivanje o odštetnom zahtevu, Birou za naknadu štete i obavljanju poslova osiguranja od autoodgovornosti od strane lica iz Evropske unije, odnosno strane države. Zakon donosi nova rešenja u pogledu bližeg regulisanja osiguranja vlasnika vazduhoplova od odgovornosti za štetu pričinjenu trećim licima i putnicima, i to saglasno Pravilniku EU 785/2004.

Vlada je donela Uredbu o utvrđivanju najniže osigurane sume, odnosno sume osiguranja na koju može biti ugovoreno obavezno osiguranje u saobraćaju kojim su iznosi najnižih osiguranih suma na koje mogu biti ugovorena osiguranja putnika u javnom prevozu od posledica nesrećnog slučaja, odgovornosti vlasnika vazduhoplova i vlasnika čamaca usklađeni sa odredbama Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju. Kada je u pitanju osiguranje autoodgovornosti najniže osigurane sume su i dalje propisane Zakonom o osiguranju imovine i lica u iznosu od 200.000 USD za autobuse i teretna vozila i 100.000 USD za ostala vozila, u dinarskoj protivrednosti po kursu na dan zaključenja ugovora o osiguranju.

Narodna banka Srbije krajem godine izmenila je Odluku o ograničenjima pojedinih oblika deponovanja i ulaganja sredstava tehničkih rezervi i o najvišim iznosima pojedinih deponovanja i ulaganja garantne rezerve društava za osiguranje, kojima je preuzeto ograničenje za deponovanje i ulaganje u depozite kod banaka sa sedištem u zemlji iz Odluke o privremenim merama za očuvanje finansijske stabilnosti u Republici Srbiji (35% za životna osiguranja i 40% za neživotna), i utvrđen predujam (unapred plaćeni iznos osigurane sume do visine otkupne vrednosti utvrđene ugovorom o životnom osiguranju) kao oblik za pokriće tehničkih rezervi životnih osiguranja. Izmenama Odluke o merama za očuvanje finansijske stabilnosti u Republici Srbiji se propisuju kriterijumi koje akcije kojima se trguje na organizovanom tržištu treba da ispune da bi mogle biti upotrebljene za pokriće tehničkih rezervi.

Narodna banka Srbije je, u skladu sa Preporukama Međunarodne organizacije za kontrolu i sprečavanje pranja novca (Financial Action Task__ Force – FATF) iz 2001. i 2003. godine, Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing i Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorizma donela Odluku o smernicama za procenu rizika od pranja novca i finansiranja terorizma i Odluku o minimalnoj sadržini procedure „Upoznaj svog klijenta“.

Izmenama Uredbe o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju društva za osiguranje su bila dužna da usklade sprovođenje dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja sa ovom uredbom do 31. decembra 2009. godine. Uredbom su kao vrste dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja utvrđene: paralelno, dodatno, privatno zdravstveno osiguranje, kao i kombinacija ovih vrsta osiguranja. Uredbom je propisano da je društvo dužno da zaključi osiguranje sa svakim licem koje za to iskaže jasnu nameru, bez obzira na rizik kome je takav osiguranik izložen. Odredbama uredbe precizira se i zaključivanje ugovora sa zdravstvenim ustanovama o pružanju usluga dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja.

Uredba o određivanju imovine i lica koja se mogu osigurati kod stranog društva za osiguranje izmenjena je i dopunjena, tako da se kod stranog društva mogu osigurati i rizici u vezi sa pomorskom plovidbom, komercijalnim vazduhoplovstvom, lansiranjem u svemir i teretom, kao i u vezi sa robom u

međunarodnom tranzitu, čime je ispunjen taj preduslov za pristupanje Republike Srbije Svetskoj trgovinskoj organizaciji.⁶⁰

2.4.3 Aktivnosti Narodne banke Srbije u 2010. godini

U cilju otklanjanja kontrolom utvrđenih nezakonitosti i nepravilnosti u toku 2010. godine, Narodna banka Srbije je donela 5 rešenja kojima su naložene propisane mere nadzora (4 se odnose na društva za osiguranje, 1 na zastupnika u osiguranju) i 2 rešenja o oduzimanju dozvole za rad (jednom zastupniku i jednom posredniku). U okviru zakonske i podzakonske regulative koja se odnosi na oblast osiguranja, u 2010. godini je doneto sledeće: izmena Pravilnika o sadržaju i formi obrazaca finansijskih izveštaja društva za osiguranje i izmena Pravilnika o kontnom okviru i sadržini računa u kontnom okviru za društva za osiguranje, izmena Odluke o sadržini podataka koje društvo za osiguranje dostavlja Narodnoj banci Srbije i o načinu i rokovima dostavljanja tih podataka, izmena Odluke o dostavljanju statističkih i drugih podataka društava za osiguranje, Odluka o bližim kriterijumima i načinu obračunavanja matematičke rezerve i rezerve za učešće u dobiti, izmena Odluke o načinu utvrđivanja visine margine solventnosti, Odluka o osnovnim kriterijumima bonus-malus sistema, podacima za primenu tog sistema i najvišem bonusu, Odluka o sadržini obrasca polise osiguranja od autoodgovornosti i načinu vođenja evidencije preuzetih polisa i Uredba o naknadi štete na licima.

Izmenama Odluke o sadržini podataka koje društvo za osiguranje dostavlja Narodnoj banci Srbije i o načinu i rokovima dostavljanja tih podataka i Odluke o dostavljanju statističkih i drugih podataka društava za osiguranje je, između ostalog, utvrđen kraći rok za dostavljanje godišnjih podataka.

Izmenama Odluke o bližim kriterijumima i načinu obračunavanja matematičke rezerve i rezerve za učešće u dobiti izvršeno je dalje usaglašavanje sa Direktivom EU 2002/83 utvrđivanjem najviše kamatne stope od strane Narodne banke Srbije. Takođe, u skladu sa navedenom direktivom propisana je obaveza društava za osiguranje, koja obračunavaju matematičku rezervu bruto metodom, da u napomenama priloženim uz finansijske izveštaje iskažu razliku između matematičke rezerve obračunate neto i bruto metodom.

⁶⁰ Narodne Banke Srbije (2009), *Godišnji izveštaj za 2009. godinu*, Beograd

Izmenama Odluke o načinu utvrđivanja visine margine solventnosti utvđen je način obračuna margine solventnosti za dopunsko zdravstveno osiguranje uz osiguranje života za koje se obračunava matematička rezerva.

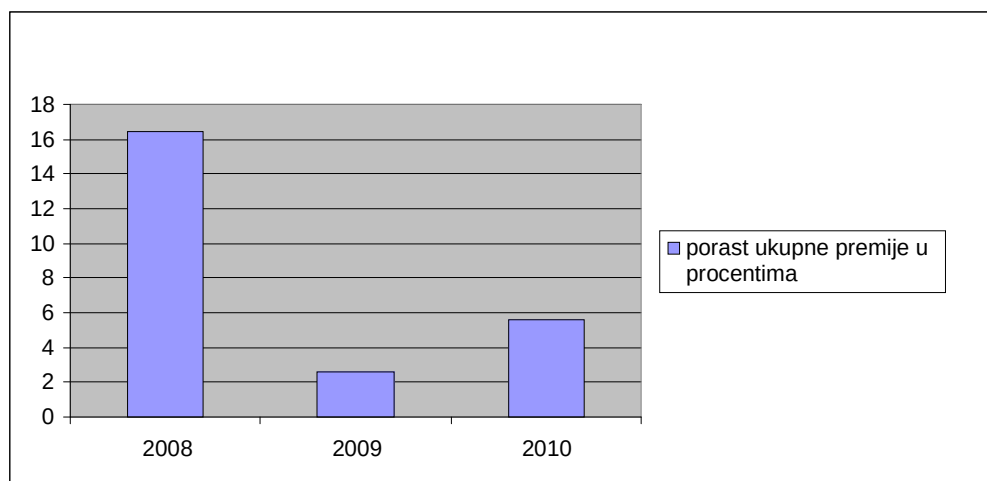
U skladu sa obavezama predviđenim Zakonom o obaveznom osiguranju u saobraćaju Narodna banka Srbije donela je Odluku o osnovnim kriterijumima bonus-malus sistema, podacima za primenu tog sistema i najvišem bonusu i Odluku o sadržini obrasca polise osiguranja od autoodgovornosti i načinu vođenja evidencije preuzetih polisa. Odlukom o osnovnim kriterijumima bonus-malus sistema, podacima za primenu tog sistema i najvišem bonusu utvrđeni su osnovni kriterijumi bonus-malus sistema, podaci za primenu tog sistema i najviši bonus u osiguranju od autoodgovornosti, gde se pod bonus-malus sistemom podrazumeva utvrđivanje visine premije u zavisnosti od toga da li je osiguranik u prethodnom periodu imao prijavljenu štetu. Odlukom o sadržini obrasca polise osiguranja od autoodgovornosti i načinu vođenja evidencije preuzetih polisa propisana je detaljna sadržina ugovora o osiguranju od autoodgovornosti-polise osiguranja od autoodgovornosti i način vođenja evidencije preuzetih polisa.

Vlada je donela Uredbu o naknadi šteta na licima kojom je uređen način i kriterijumi za procenu materijalne štete, kao i način i kriterijumi za procenu nematerijalne štete, u zavisnosti od težine telesne povrede i ili narušenog zdravlja, odnosno od stepene delimične onesposobljenosti za rad, kao i krug lica koja imaju pravo na naknadu i maksimalni iznos naknade za pretrpljene bolove usled smrti ili teškog invaliditeta nekog lica.⁶¹

2.4.4 Tržište osiguranja

Razvoj tržišta osiguranja u Srbiji meren rastom premije pokazuje pozitivan trend. Ukupna premija u 2008. god. u odnosu na premiju u 2007. god. porasla je za 16,5%, što uz rast cena na malo od 6,8% (odnosno prosečan rast cena na malo od 10,9%) govori o realnom porastu ukupne premije osiguranja. Ukupna premija u 2009. god. u odnosu na premiju u 2008. god. pod uticajem svetske finansijske krize porasla je za svaga 2,6%. Ukupna premija u 2010. god. u odnosu na premiju u 2009. god. porasla je za 5,6% što u odnosu na prošlogodišnji porast kada je povećanje bilo svega 2,6% predstavlja poboljšanje.

⁶¹ Narodne Banke Srbije (2010), *Godišnji izveštaj za 2010. godinu*, Beograd



Grafikon 1: Prikazan porast ukupne premije

U ukupnom finansijskom sektoru (banke, lizing osiguranje, i dobrovoljni penzioni fondovi) osiguranje po kapitalu i broju zaposlenih zauzima drugo mesto. U bilansnoj sumi finansijskog sektora u 2008. god. koja je iznosila 1989 mlrd. din. banke učestvuju sa 89,3%, a društva za osiguranje su na trećem mestu sa 4,3%, što je blago povećanje u odnosu na prethodnu godinu. U bilansnoj sumi finansijskog sektora u 2009. god. koja je iznosila 2.371 mlrd. din. banke učestvuju sa 91,1%, a društva za osiguranje su na trećem mestu sa 3,9%, što je blago smanjenje u odnosu na prethodnu godinu. U bilansnoj sumi finansijskog sektora u 2010. god. koja je iznosila 2.759 mlrd. din. banke učestvuju sa 91,8%, a društva za osiguranje sa 4,2%.

Učešće u ukupnom finansiskom sektoru u %												
	Banka			Lizing			Osiguranje			DPF		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Bilansna suma	89.3	90.8	91.8	6.2	4.7	3.6	4.3	4.2	4.2	0.2	0.3	0.4
Kapital	93.0	92.1	92.5	1.4	1.9	1.5	5.6	6.0	6.0			
Broj zaposlenih	72.2	72.5	71.8	1.2	1.1	1.1	26.2	25.9	26.8	0.5	0.4	0.3

Tabela 3: Učešće u ukupnom finansiskom sektoru

2.4.5 Društva za osiguranje

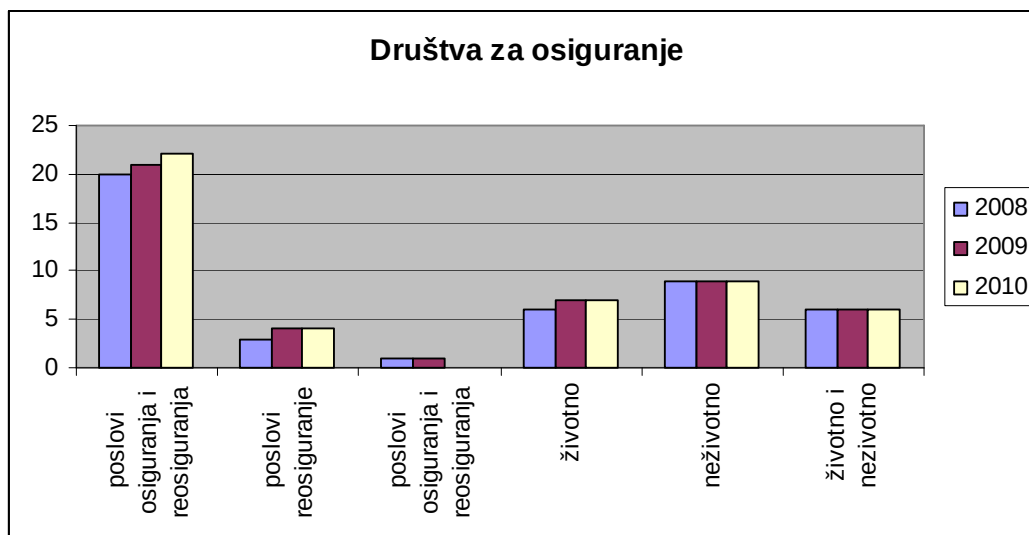
U 2008. godini u Republici Srbiji bilo je 24 registrovana društva za obavljanje poslova osiguranja, taj broj se povećao na 26 u 2009. godini i ostao isti i u 2010. godini.

Br.	2008	2009	2010
1.	Aig life	Alico	Met life (ex Alico)
2.	AMS	AMS	AMS
3.	AC neživotno	AC neživotno	AC neživotno
4.	Basler neživotno	Basler neživotno	Basler neživotno
5.	Basler životno	Basler životno	Basler životno
6.	Credit agricole life	Credit agricole life	Axa životno (ex Credit agricole life)
7.	DDOR Novi Sad	DDOR Novi Sad	DDOR Novi Sad
8.	Delta Generali	DDOR re	DDOR re
9.	Delta Generali re	Delta Generali	Delta Generali
10.	Dunav	Delta Generali re	Delta Generali re
11.	Dunav re	Dunav	Dunav
12.	Energoprojekt garant	Dunav re	Dunav re
13.	Globos	Energoprojekt garant	Energoprojekt garant
14.	Grawe	Globos	Globos
15.	Merkur	Grawe	Grawe
16.	Milenijum	Merkur	Merkur
17.	Sava neživotno	Milenijum	Milenijum
18.	Sava životno	Sava neživotno	Sava neživotno
19.	Takovo	Sava životno	Sava životno
20.	Triglav (Kopaonik)	Societe generale	Societe generale
21.	Uniqa neživotno	Takovo	Takovo
22.	Uniqa životno	Triglav (Kopaonik)	Triglav (Kopaonik)
23.	Wiener	Uniqa neživotno	Uniqa neživotno
24.	Wiener re	Uniqa životno	Uniqa životno
25.		Wiener	Wiener
26.		Wiener re	Wiener re

Tabela 4: Broj društva za osiguranje u 2008, 2009 i 2010. godini

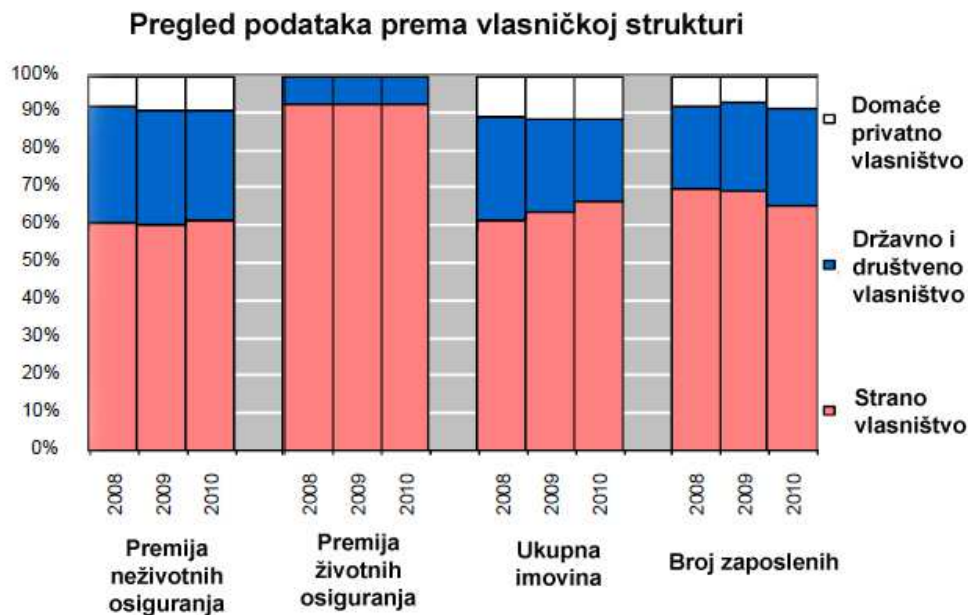
U 2008. godini posluje 24 društva za osiguranja od toga 20 društava se isključivo bavilo poslovima osiguranja, 3 društva samo poslovima reosiguranja, dok 1 društvo i poslovima osiguranja i reosiguranja. Od društava koja se bave poslovima osiguranja isključivo životnim osiguranjem bavilo se 6 društva, isključivo neživotnim osiguranjem 9 društava, a i životnim i neživotnim osiguranjem 6 društava. U 2009. godini posluje 26 društava od toga poslovima osiguranja bavi se 21 društvo, samo poslovima reosiguranja 4 društva, dok poslovima i osiguranja i reosiguranja 1 društvo. Od društava koja se bave poslovima osiguranja isključivo životnim

osiguranjem bavilo se 7 društva, isključivo neživotnim osiguranjem 9 društava, a i životnim i neživotnim osiguranjem 6 društava. U 2010. godini u Srbiji posluje 26 društava za osiguranje, i njihov broj se nije promenio u odnosu na prethodnu godinu. Isključivo poslovima osiguranja bavi se 22 društva, a samo poslovima reosiguranja 4 društva. Od društava koja se bave poslovima osiguranja isključivo životnim osiguranjem bavi se 7 društva, isključivo neživotnim osiguranjem 9 društava, a i životnim i neživotnim osiguranjem 6 društava.



Grafikon 2: Prikazuje društva za osiguranje podeljena po vrstama osiguranja

Posmatrano prema vlasničkoj strukturi kapitala od 24 društva za osiguranje u 2008. godini 17 je u većinskom stranom vlasništvu, 7 društava je u domaćem, od kojih je jedno društvo u državno-društvenoj svojini, a 6 društava su u privatnoj svojini. U 2009. godini 19 je u većinskom stranom vlasništvu, 7 društava je u domaćem. U 2010. godini 19 je u većinskom stranom vlasništvu, dok je 7 društava u domaćem vlasništvu.



Grafikon 3: Prikazuje vlasničku strukturu osiguravajućih društava

Društva za osiguranje u stranom vlasništvu povećavaju i ranije zabeleženo preovlađujuće učešće u premiji neživotnih osiguranja sa 59,1% u 2007. godini na 61% u 2008. godini, ukupnoj imovini sa 58,6% na 61,2%, zadržavajući pri tom učešće u premiji životnih osiguranja na istom nivou od 92,6%, kao i učešće u broju zaposlenih od 70%. društva za osiguranje u stranom vlasništvu u 2009. godini beleže i ranije preovlađujuće učešće u: premiji životnih osiguranja sa 92,5%, premiji neživotnih osiguranja sa 60,1%, ukupnoj imovini sa 63,8%, kao i u broju zaposlenih sa 73,1%. društva za osiguranje u stranom vlasništvu u 2010. godini beleže i ranije preovlađujuće učešće u: premiji životnih

osiguranja sa 92,5%, premiji neživotnih osiguranja sa 61,1%, ukupnoj imovini sa 66,7%, kao i u broju zaposlenih sa 65,6%.

2.4.6 Ostali učesnici na tržištu

U prodajnoj mreži u 2008. godini, pored društava za osiguranje, učestvuje 11 banaka koje su dobile dozvolu za obavljanje poslova zastupanja, 65 pravnih lica, 122 fizička lica-preduzetnika, jedna turistička agencija, kao i 8.190 fizičkih lica koja su dobila ovlašćenje za zastupanje odnosno posredovanje u osiguranju. U 2009. godini učestvuje 15 banaka koje su dobile dozvolu za obavljanje poslova zastupanja, 69 pravnih lica, 122 fizička lica-preduzetnika, jedna turistička agencija, dok je certifikat za zastupanje odnosno posredovanje dobilo 10.124 fizičkih lica. U 2010. godini

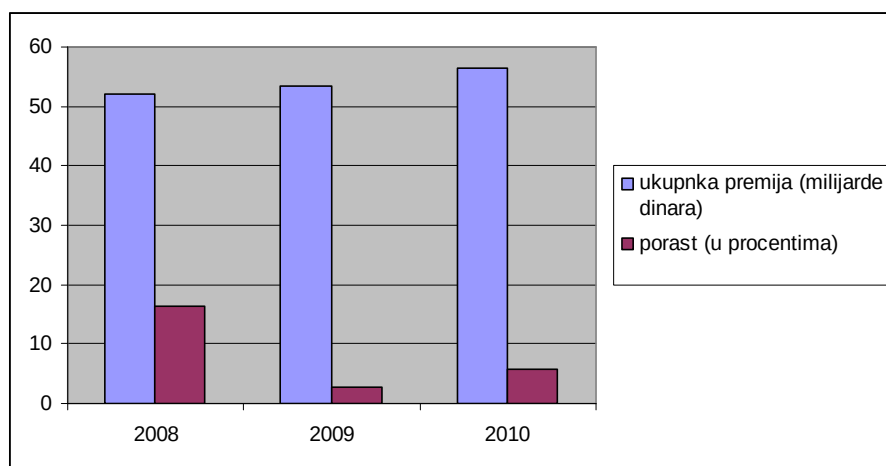
učestvuje 16 banaka koje su dobile dozvolu za obavljanje poslova zastupanja, 77 pravnih lica, 117 fizičkih lica-preduzetnika, dok je certifikat za zastupanje odnosno posredovanje dobilo 11.418 fizičkih lica.

	2008	2009	2010
Banke koje su dobile dozvolu za poslove zastupanja	11	15	16
Pravna lica	65	65	77
Fizička lica-preduzetnici	122	122	117
Turističke agencije	1	1	0
Fizička lica koja su dobila ovlaštenje za zastupanje odnosno posredovanje	8190	10124	11418

Tabela 5: Učesnici u prodajnoj mreži osiguranja

2.4.7 Struktura portfelja osiguranja

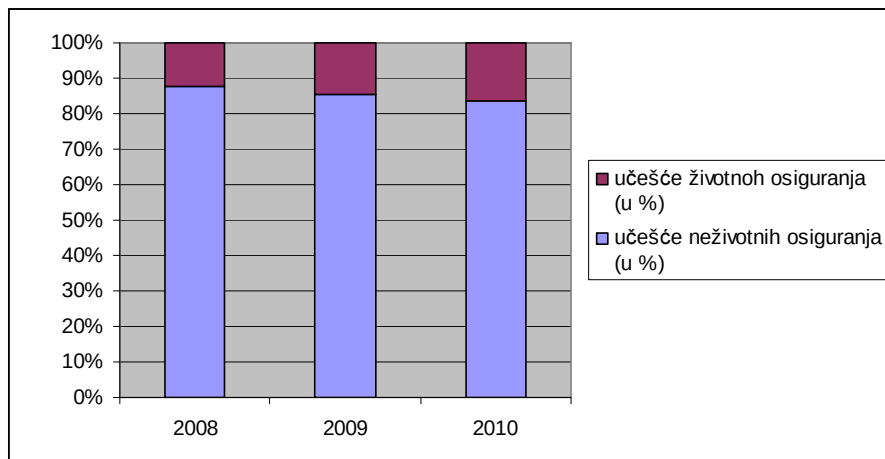
U 2008. god. društva za osiguranje su ostvarila ukupnu premiju u visini od 52,2 mlrd.din. (589 mil. evra ili 830 mil. USD), što predstavlja 16,5% porasta u odnosu na prethodnu godinu. U 2009. god. društva za osiguranje su ostvarila ukupnu premiju u visini od 53,5 mlrd.din. (558 mil. evra ili 802 mil. USD)², što predstavlja 2,6% porasta u odnosu na prethodnu godinu. U 2010. god. društva za osiguranje su ostvarila ukupnu premiju u visini od 56,5 mlrd.din. (536 mil. evra ili 713 mil. USD)³, što predstavlja nominalno povećanje za 5,6%, a realno za 0,5% u odnosu na premiju u prethodnoj godini.



Grafikon 4: Prikaz ukupne premije osiguravajućih društava

U strukturi premije u 2008. god. učešće neživotnih osiguranja iznosilo je 87,8%, dok je učešće životnih osiguranja od 12,2% u 2008. godini. U strukturi premije u 2009. god. učešće neživotnih osiguranja iznosilo je 85,3%, dok je učešće životnih

osiguranja od 14,7% u 2009. godini. U strukturi premije u 2010. god. učešće neživotnih osiguranja iznosilo je 83,5%, dok je učešće životnih osiguranja od 16,5% u 2010. godini.



Grafikon 5: Prikaz premije prema životnom i neživotnom osiguranju

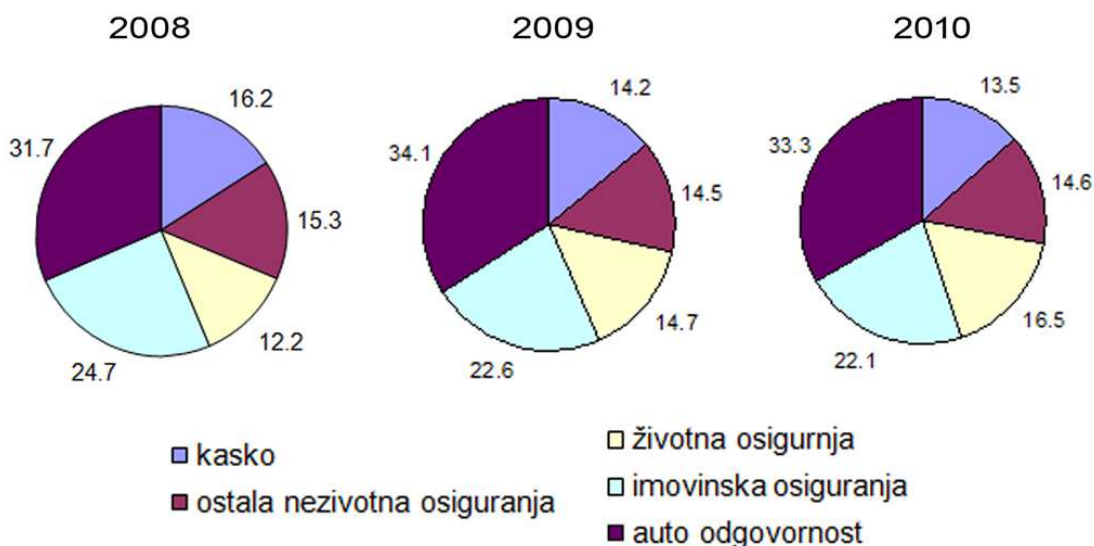
U strukturi ukupnog portfelja samo pet vrsta neživotnih osiguranja i to: osiguranje od posledica nezgode, osiguranje motornih vozila, osiguranje imovine od požara i drugih opasnosti, ostala osiguranja imovine i osiguranje od odgovornosti zbog upotrebe motornih vozila, učestvuje sa skoro 80% u 2008. godini, u 2009. godini učestvuju sa 77%, a u 2010. godini sa 75%.

Autoodgovornost ima vodeće učešće od imovinskih osiguranja sa 31,7% u 2008. godini dok je u 2009. godini 34,1% i u 2010. godini 33,3%. Primenom odredaba novog Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju, kao i podzakonske regulative koja se odnosi na primenu bonus-malus sistema, može se očekivati dalje unapređenje ovog značajnog segmenta srpskog tržišta osiguranja.

Očekivani efekti finansijske krize u vidu pada premije neobaveznih osiguranja su se odrazili početkom 2009. god. i zadržali se tokom godine, kroz beleženje pada premije imovinskih osiguranja, kao i pada premije osiguranja motornih vozila – kasko. Ovaj pad je ublažen krajem 2010. godine, kroz beleženje nominalnog rasta premije imovinskih osiguranja i osiguranja motornih vozila – kasko. U 2008. godini imovinska osiguranja smanjuju svoje učešće na 24,7%. Obzirom na navedeno imovinska osiguranja nastavljaju da smanjuju svoje učešće i u 2009. godini na 22,6%, uz pad premije od 6,3% u odnosu na prethodnu godinu, ovaj pad imovinskog osiguranja se nastavlja i u 2010. godini na 22,1%. Iza imovinskih osiguranja po učešću sledi osiguranje motornih vozila – kasko sa najznačajnijim povećanjem učešća sa 16,2% u

2008. godini, uz porast premije od 27,9% u odnosu na prethodnu godinu. Dok u 2009. godini beleži pad u odnosu na prethodnu godinu i to na 14,2%, a u 2010. godini beleži dalji pad u odnosu na prethodnu godinu i to na 13,5%.

U 2008. godini zabeležen je porast premije u dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju (22,9%), kod koga se uočava takođe i rast učešća sa 3,9% u 2007. god. na 4,1% u 2008. god. Imajući u vidu, s jedne strane uzlazni trend ove vrste osiguranja u proteklom periodu i, s druge strane uređivanje ove oblasti stupanjem na snagu nove regulative krajem 2008. godine prema kojoj društva za osiguranje imaju obavezu usklađivanja svog poslovanja u 2009. godini, može se realno očekivati pojava novih paketa dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja.



Grafikon 6: Prikaz zastunosti odredenih vrsta osiguranja

Grupisanje društava za osiguranje prema učešću u ukupnoj premiji, izvršeno u tri grupe, s tim da prvu grupu čine 3 društva sa preko 15% u ukupnoj premiji, drugu 4 društva sa učešćem manjim od 15% i treću 14 društava sa manje od 3%, ukazuje na nastavljanje trenda smanjenja koncentracije portfelja, započetog u 2005. godini, da bi u 2007. godini, kad je koncentracija na tržištu merena Herfindahl Hirschman-ovim indeksom (1523) prvi put bila umerena, sa daljim smanjenjem u 2008. godini kad je ovaj indeks iznosio 1433. Što se tiče 2009. godine u prvoj grupi bila su 3 društva sa preko 15% u ukupnoj premiji, u drugoj 5 društva sa učešćem manjim od 15% i u trećoj 14 društava sa manje od 3%, ukazuje na nastavljanje trenda smanjenja koncentracije portfelja, a Herfindahl Hirschman indeks iznosio je 1233. U 2010.

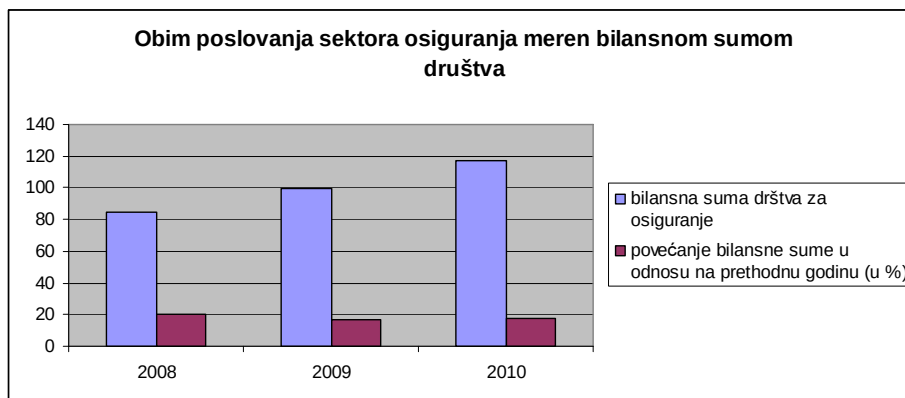
godini prvu grupu čine 3 društva sa preko 15% u ukupnoj premiji, drugu 5 društva sa učešćem manjim od 15% i treću 14 društava sa manje od 3%, ukazuje na nastavljanje trenda značajnijeg smanjenja koncentracije portfelja, a Herfindahl Hirschman indeks iznosio je 1.123.

Trećina ukupnog broja društava za osiguranje koja se bave poslovima osiguranja u 2008. godini (grupa I i II) pokriva 88,6% tržišta. Zanimljivo je da najveći deo ukupne premije posmatrano po navedenim grupama kako neživotnih osiguranja u 2008. godini – 73,8%, tako i ukupne premije životnih osiguralja – 38,7% pripada prvoj grupi rangiranih društava. U 2009. godini – 70,3% pripada prvoj grupi rangiranih društava, dok najveći deo ukupne premije životnih osiguranja – 47,4% pripada drugoj grupi. U 2010. godini – 67,8% pripada prvoj grupi rangiranih društava, dok najveći deo ukupne premije životnih osiguranja – 47,2% pripada drugoj grupi.

Posmatrano prema vlasništvu udeo društava koja su u većinskom stranom vlasništvu beleže rast kako u ukupnoj premiji neživotnih osiguranja sa 3,8% u 2004. god. na čak 61% u 2008. godini, tako i u ukupnoj premiji života svih društava sa 68,7% u 2004. god. na 92,6% u 2008. godini.

2.4.8 Bilansna suma

Obim poslovanja sektora osiguranja, meren bilansnom sumom društava koja su obavljala poslove osiguranja i reosiguranja povećan je u 2008. godini za 20,1% na 84,8 mlrd.din. u 2009. godini povećan je za 17%, na 99,2 mlrd.din. u 2010. godini povećan je za 18% i iznosi 117,1 mlrd.din.



Grafikon 7: Prikaz bilansa sume društva za osiguranja

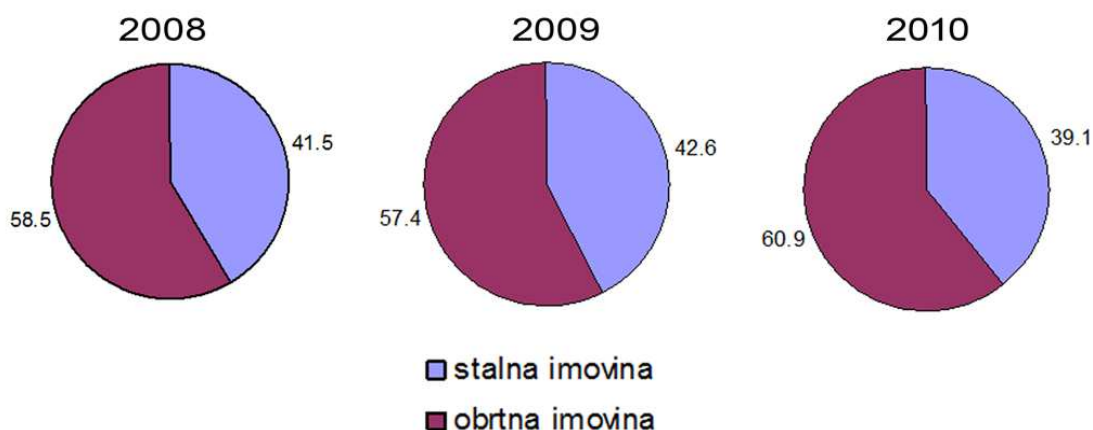
Br.		2008	2009	2010
1.	Met life (ex Alico)	230	278	385
2.	AMS	1739	2261	2485
3.	AC neživotno	489	922	1386
4.	Basler neživotno	378	361	798
5.	Basler životno	258	253	437
6.	Axa životno (ex Credit agricole life)	313	425	485
7.	DDOR Novi Sad	15285	15499	16819
8.	DDOR re		480	1386
9.	Delta Generali	10331	13704	17144
10.	Delta Generali re	684	1605	1653
11.	Dunav	23804	24184	25509
12.	Dunav re	2361	2497	3001
13.	Energoprojekt garant	806	911	1127
14.	Globos	826	1153	1273
15.	Grawe	5103	7000	9097
16.	Merkur	347	486	741
17.	Milenijum	1257	1477	1627
18.	Sava neživotno	1887	2353	2793
19.	Sava životno	308	303	267
20.	Societe generale		335	282
21.	Takovo	2674	3307	3908
22.	Triglav (Kopaonik)	2333	2684	3208
23.	Uniqa neživotno	3032	3571	4087
24.	Uniqa životno	2587	2729	3282
25.	Wiener	7291	9361	11634
26.	Wiener re	449	1087	2298

Tabela 6: Bilansna suma društava za osiguranje (izražena u milionima dinara)

2.4.9 Struktura aktive

U strukturi aktive društava za osiguranje sa stanjem na dan 31.12.2008. godine, 41,5% odnosi se na stalnu imovinu (od čega 22,5% na nekretnine, a 18,3% na dugoročne finansijske plasmane), dok se 58,5% odnosi na obrtnu imovinu (od čega na kratkoročne finansijske plasmane 27,2%, a na potraživanja po premijama 12%). U strukturi aktive društava za osiguranje sa stanjem na dan 31.12.2009.godine, 42,6% odnosi se na stalnu imovinu (od čega 21,8% na dugoročne finansijske plasmane, a 19,6% na nekretnine), dok se 57,4% odnosi na obrtnu imovinu (od čega na kratkoročne finansijske plasmane 28,2%, a na potraživanja po premijama 9,7%). U strukturi aktive društava za osiguranje sa stanjem na dan 31.12.2010. godine, 39,1% odnosi se na stalnu imovinu (od čega 20,8% na dugoročne finansijske plasmane, a 17% na nekretnine), dok se 60,9%

odnosi na obrtnu imovinu (od čega na kratkoročne finansijske plasmane 34,3%, a na potraživanja po premijama 9,6%).

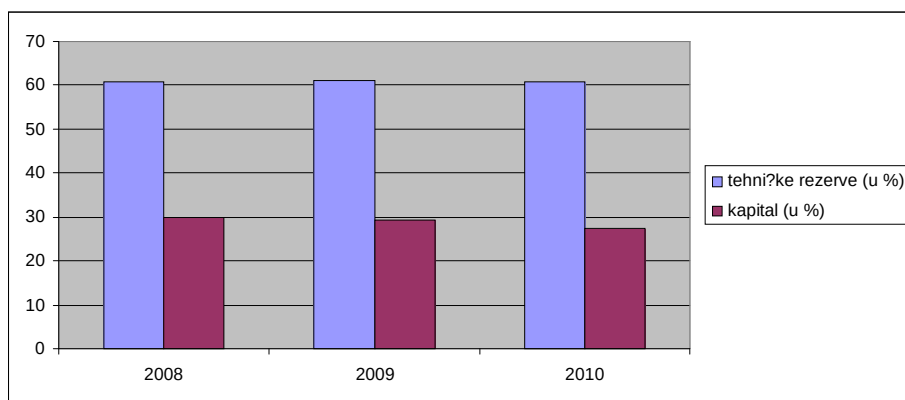


Grafikon 8: Prikaz ivovine drustva za osiguranje

Najveće učešće u aktivi, imaju kratkoročni finansijski plasmani i to na dan 31.12.2008. godine 27,2%. na dan 31.12.2009. godine 28,2%, sa rastom od 21,1% u odnosu na prethodnu godinu. na dan 31.12.2010. godine 34,3%, sa rastom od 43,6% u odnosu na prethodnu godinu.

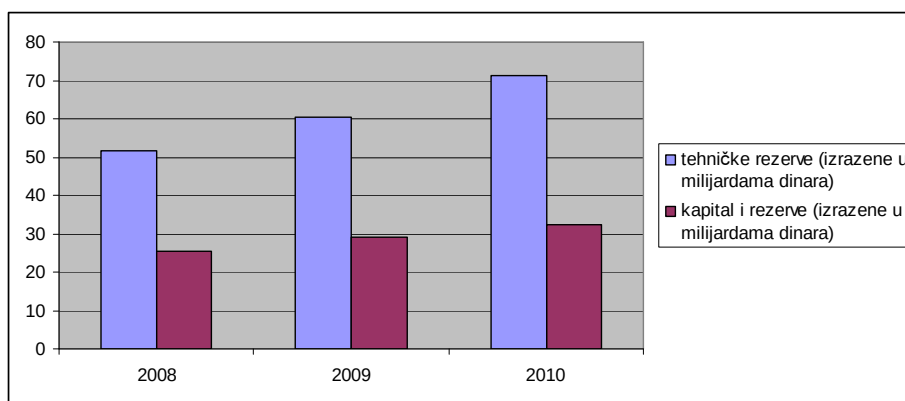
2.4.10 Struktura pasive

U strukturi pasive na dan 31.12.2008. godine tehničke rezerve iskazuju učešće od 60,7%, a kapital i rezerve 29,9%. na dan 31.12.2009. godine tehničke rezerve iskazuju učešće od 61%, a kapital i rezerve 29,4%. na dan 31.12.2010. godine tehničke rezerve iskazuju učešće od 60,7%, a kapital i rezerve 27,5%.

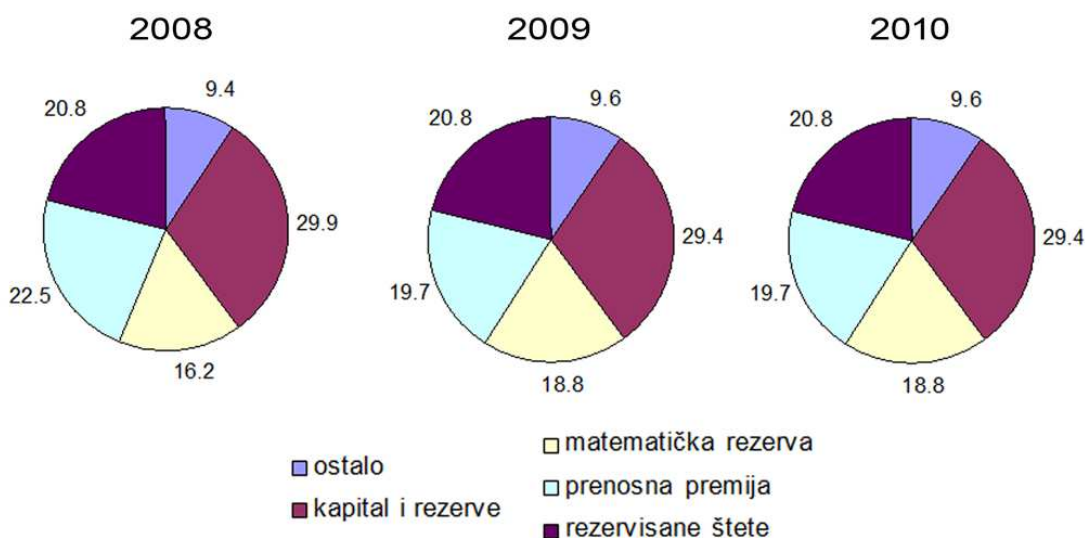


Grafikon 9: Prikaz tehničkih rezervi društva za osiguranje

U 2008. godini se nastavlja trend povećanja učešća izdvajanja sredstava u tehničke rezerve, dok kapital beleži nešto usporeniji rast na 25,3 mlrd. dinara u 2008. godini, a tehničke rezerve u posmatranom periodu beleže rast na 51,5 mlrd.dinara. U 2009. godini kapital beleži rast na 29,2 mlrd. dinara, a tehničke rezerve na 60,5 mlrd.din. U 2010. godini kapital iznosi 32,2 mlrd. tehničke rezerve iznose 71,1 mlrd.din.



Grafikon 10: Prikaz odnosa tehničkih rezervi i kapitala i rezervi

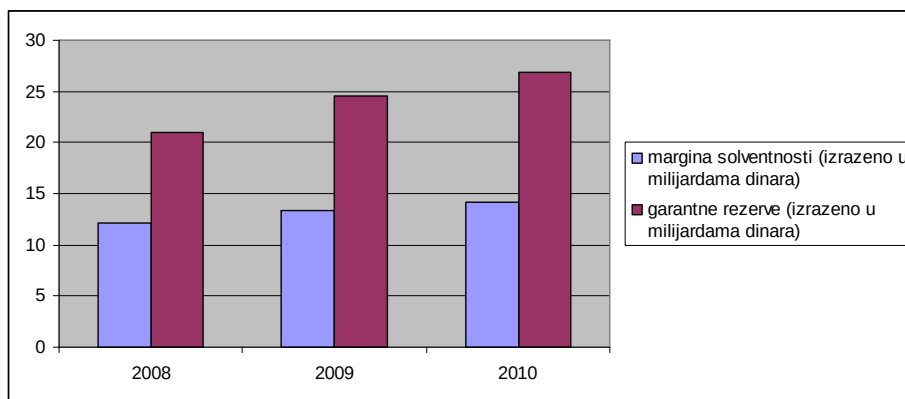


Grafikon 11: Prikaz odnosa kapitala, matematičke rezerve, prenosne premije i rezervisane štete

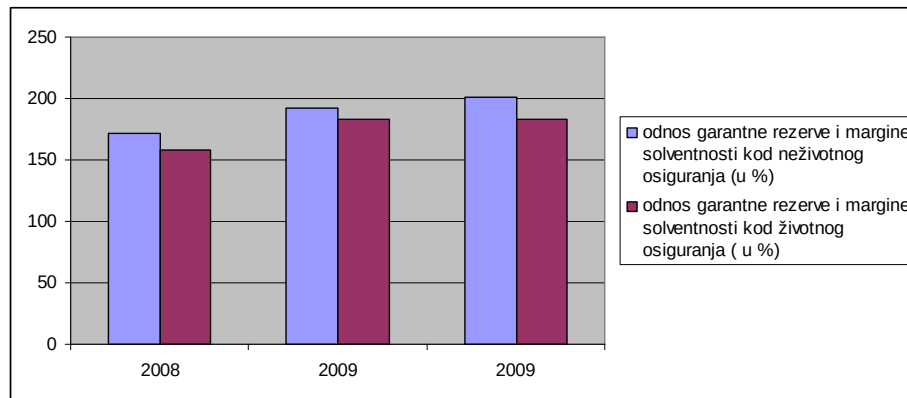
2.4.11 Solventnost

Solventnost društva za osiguranje zavisi od dovoljnosti tehničkih rezervi za preuzete obaveze kao i od dovoljnosti garantne rezerve kao vida zaštite osiguranika u slučaju nepredviđenih gubitaka u poslovanju, odnosno kao amortizera za gubitke koji nisu pokriveni tehničkim rezervama.

Margina solventnosti na dan 31.12.2008. god. u Srbiji je iznosila 12,2 mlrd.dinara, a garantna rezerva 21 mlrd.dinara, pri čemu je rast margine, koji zavisi od kretanja premije, priliva kapitala novih društava za osiguranje, bio značajno naglašeniji. Na nivou svih društava u Srbiji koja se pretežno bave neživotnim osiguranjima odnos garantne rezerve i margine solventnosti je iznosio 171,44%, dok kod društava koja se pretežno bave životnim osiguranjima 157,95%. Margina solventnosti na dan 31.12.2009. god. u Srbiji je iznosila 13,3 mlrd.dinara, a garantna rezerva 24,5 mlrd.dinara, pri čemu je rast garantne rezerve bio naglašeniji. Na nivou svih društava u Srbiji koja se pretežno bave neživotnim osiguranjima odnos garantne rezerve i margine solventnosti je iznosio 192,41%, dok kod društava koja se pretežno bave životnim osiguranjima 183,41%. Margina solventnosti na dan 31.12.2010. god. u Srbiji je iznosila 14,2 mlrd.dinara, a garantna rezerva 26,9 mlrd.dinara, pri čemu je rast garantne rezerve bio naglašeniji. Na nivou svih društava u Srbiji koja se pretežno bave neživotnim osiguranjima odnos garantne rezerve i margine solventnosti je iznosio 201,61%, dok kod društava koja se pretežno bave životnim osiguranjima 183,20%.



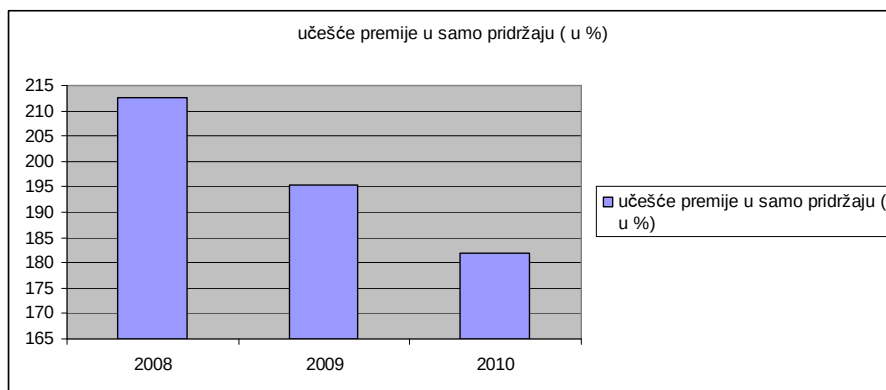
Grafikon 12: Prikaz margine solventnosti i garantne rezerve



Grafikon 13: Prikaz margine solventnosti i garantne rezerve u procentima

Sposobnost društva da apsorbira rizik neadekvatnog cenovnog nivoa premija, nepredvidivih šteta i neadekvatnog prenosa rizika u saosiguranje i reosiguranje i dr. (rizik osiguranja) meri se, između ostalog, i odnosom premije u samoprdržaju i ukupnog kapitala. Za društva koja se bave poslovima neživotnih osiguranja premija u samoprdržaju predstavlja aproksimaciju preuzetih rizika i treba da bude dovoljna za isplatu šteta i naknada iz osiguranja. U slučaju da premija nije adekvatno odmerena, da prenos rizika u saosiguranje i reosiguranje nije izvršen adekvatno, kao i u slučaju ostalih rizika osiguravanja, kao garant pokriva se koristi ukupan kapital, odnosno njegovi delovi.

I pored toga što je kao posledica bržeg porasta premije od porasta kapitala društava za osiguranje učešće premije u samoprdržaju u ukupnom kapitalu je u 2008. godini na nivou svih društava u Srbiji koja se pretežno bave neživotnim osiguranjima iznosilo 212,51%, garantna rezerva je bila značajno iznad margine solventnosti, što znači da solventnost nije bila ugrožena. U 2009. godini iznosilo je 195,31%. Ova promena je posledica pozitivnog rasta kapitala društava za osiguranje i ujedno pada premije u samoprdržaju, uz obezbeđen potreban nivo solventnosti. U 2010. godini iznosilo je 181,86%. Ova promena je posledica bržeg rasta kapitala društava za osiguranje od rasta premije u samoprdržaju, uz obezbeđen potreban nivo solventnosti.



Grafikon 14: Učešće u premi u samoprdržaju

Odnos ukupnog kapitala i tehničkih rezervi društava koja se pretežno bave poslovima životnih osiguranja iako blago smanjen na 29,6% u 2008. godini i dalje je na stabilnom nivou. U 2009. godini taj odnos je iznosio 32,27%, a u 2010. godini bio je 29,41%. Na pomenuto smanjenje uticao je rast tehničkih rezervi životnih osiguranja (koje su porasle za 39%). Vrednost navedenog odnosa u 2008. godini ukazuje na postojanje „rezerve“ od oko 30% za slučaj neadekvatno odmerenih preuzetih rizika ovih društava (za koje u životnim osiguranjima tehničke rezerve predstavljaju dobru aproksimaciju).



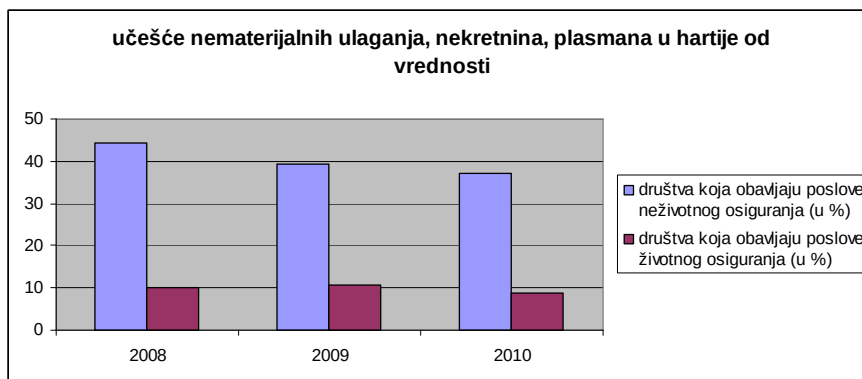
Grafikon 15: Odnos ukupnog kapitala i tehničkih rezervi

2.4.12 Kvalitet imovine

U cilju stabilizacije tržišta osiguranja, koje je u 2004. godini karakterisalo odsustvo sigurnosti ulaganja sredstava i neizmirivanje obaveza prema osiguranicima od strane jednog broja društava, osim permanentnih kontrola pristupilo se uspostavljanju kriterijuma za ulaganje sredstava osiguranja, pre svega tehničkih rezervi i kriterijuma za procenu bilansnih pozicija.

Navedene aktivnosti su uticale na pobošanje kvaliteta aktive društava za osiguranje. Naime, posmatrano prema učešću nematerijalnih ulaganja, nekretnina, plasmana u hartije od vrednosti kojima se ne trguje na tržištu i potraživanja u ukupnoj aktivi društava koja se pretežno bave poslovima neživotnih osiguranja, koje u 2008. godini respektivno iznosi 44,22%, u 2009. godini iznosi 39,31% i 2010. godini iznosi 37,03%.

Kod društava koja se pretežno bave poslovima životnih osiguranja navedeno učešće je 10,16% u 2008. godini, a 10,66% u 2009. godini. U 2010. godini učešće je smanjeno na 8,87%. Na promenu vrednosti ovog pokazatelja u 2010. godini u odnosu na 2009. godinu u ovim društvima uticao je nominalno veći rast ukupne aktive od rasta navedenih oblika aktive.



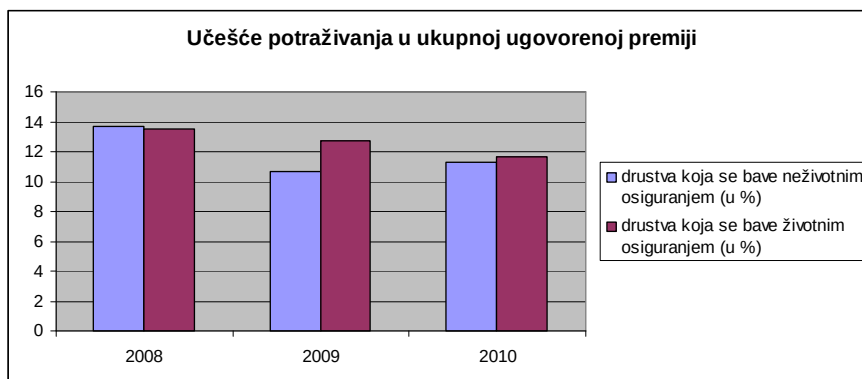
Grafikon 16: Učešće nematerijalnih ulaganja, nekretnina, plasmana u hartije od vrednosti

Pored sposobnosti društva da obračun premija bude na nivou dovoljnom za naknadu šteta, neophodno je obezbediti i njenu naplatu. U suprotnom, osiguravač se može suočiti sa problemom nemogućnosti izvršenja svojih obaveza prema osiguranicima. Propisivanje pravila za procenu bilansnih pozicija i kontrola isplate šteta društava sprovedene od strane NBS, kao i poboljšanje poslovne prakse od strane društava (isplata šteta, a ne kompenzacija šteta sa dugujućom premijom)

uzrokovali su pozitivna kretanja odnosa potraživanja za premiju i ukupne ugovorene premije.

Naime, dok je ovaj pokazatelj na nivou svih društava koja su se pretežno bavila neživotnim osiguranjima u 2004. godini iznosio 23,88% (što je ukazivalo na sklonost društava da po svaku cenu odobravaju odloženo plaćanje premije radi ostvarivanja kratkoročnih ciljeva, kao i na „naduvavanje“ aktive društava), u 2008. godini iznosi 13,66%, u 2009. godini iznosi 10,64% i u 2010. godini iznosi 11,27%. U poređenju sa 2009. godinom predstavlja samo blago smanjenje i to u uslovima prisustva ekonomske krize.

U društvima koja se pretežno bave poslovima životnih osiguranja učešće potraživanja u ukupnoj ugovorenoj premiji je smanjeno na 13,54% u 2008. godini. u 2009. godini. na 12,75% i u 2010. godini smanjeno na 11,67%.



Grafikon 17: Učešće potraživanja u ukupnoj ugovorenoj premiji

2.4.13 Pokrivenost tehničkih rezervi propisanim oblicima aktive

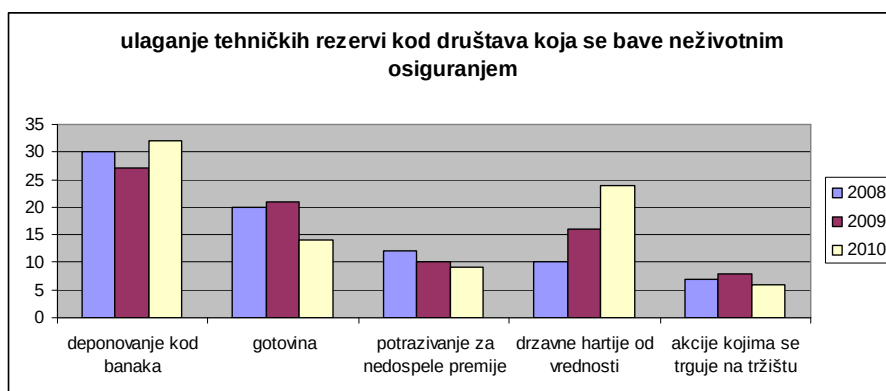
U cilju obezbeđenja zaštite interesa osiguranika i trećih oštećenih lica, odnosno blagovremene isplate šteta, nije dovoljno samo formiranje adekvatnog nivoa tehničkih rezervi, već i njihovo ulaganje na način koji obezbeđuje izmirenje preuzetih obaveza u celini i u roku kako u sadašnjem, tako i u budućem periodu. Da bi bilo sposobno da odgovori svojim obavezama, društvo je dužno da sredstva ulaže zavisno od vrsta osiguranja koje obavlja, vodeći računa o ročnosti obaveza, profitabilnosti i disperziji ulaganja.

U društvima koja se pretežno bave poslovima neživotnih osiguranja u 2008. godini je primetna nešto slabija pokrivenost tehničkih rezervi. Naime, prema podacima dostavljenim od strane društava pokrivenost tehničkih rezervi propisanim oblicima aktive u 2008. godini iznosi 90,41%. U 2009. godini je primetna nešto bolja

pokrivenost tehničkih rezervi u odnosu na 2008. godinu. pokrivenost tehničkih rezervi propisanim oblicima aktive u 2009. godini iznosi 94,19%. u 2010. godini je primetno poboljšanje (zabeleženo još u trećem tromesečju 2010. godine), pokrivenosti tehničkih rezervi u odnosu na 2009. godinu. pokrivenost tehničkih rezervi propisanim oblicima aktive u 2010. godini iznosi 100,29%.

U društvima koja se pretežno bave poslovima životnih osiguranja pokrivenost tehničkih rezervi propisanim oblicima aktive, kao i pokrivenost tehničkih rezervi propisanim oblicima aktive uz uvažavanje diversifikacije plasmana u 2008. godini su zadovoljeni i u istom su iznosu od 100,30%. u 2009. godini su u iznosu od 100,92% i u 2010. godini su u iznosu od 101,74%.

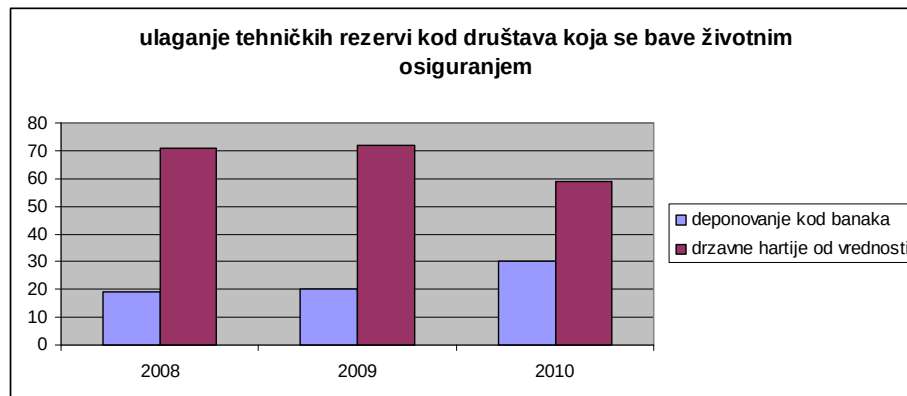
Posmatrano ukupno u Srbiji za sva društva koja se bave poslovima osiguranja tehničke rezerve neživotnih osiguranja u 2008. godini najvećim delom bile su pokrivene deponovanjem kod banaka sa 30%, gotovinom sa 20%, potraživanjima za nedospеле premije sa 12%, državnim hartijama od vrednosti sa 10% i akcijama kojima se trguje na tržištu sa 7%. U 2009. godini najvećim delom bile su pokrivene deponovanjem kod banaka sa 27%, gotovinom sa 21%, državnim hartijama od vrednosti sa 16%, potraživanjima za nedospеле premije sa 10% i akcijama kojima se trguje na tržištu sa 8%. U 2010. godini najvećim delom bile su pokrivene deponovanjem kod banaka sa 32%, državnim hartijama od vrednosti sa 24%, gotovinom sa 14%, potraživanjima za nedospеле premije sa 9% i akcijama kojima se trguje na tržištu sa 6%.



Grafikon 18: Ulaganje tehničkih rezervi kod društava koja se bave neživotnim osiguranjem

U strukturi pokrića tehničkih rezervi životnih osiguranja u 2008. godini najzastupljenije je ulaganje u državne hartije od vrednosti sa 71%, a zatim sledi deponovanje kod banaka sa 19%. U 2009. najzastupljenije je ulaganje u državne

hartije od vrednosti sa 72%, a zatim sledi deponovanje kod banaka sa 20%. U 2010. godini najzastupljenije je ulaganje u državne hartije od vrednosti sa 59%, a zatim sledi deponovanje kod banaka sa 30%. Posmatrano u odnosu na strukturu ulaganja prethodne godine uočava se pad učešća ulaganja u državne hartije od vrednosti, što je posledica dospeća naplate serije stare devizne štednje.



Grafikon 19: Ulaganje tehničkih rezervi kod društava koja se bave životnim osiguranjem

Imajući u vidu uticaj aktuelne krize na berzu, kao i mogući uticaj na vrednost ulaganja društava za osiguranje, u 2008. godini Narodna banka Srbije je donela Odluku o privremenim merama za očuvanje finansijske stabilnosti kojom su povećani limiti ulaganja u tehničke rezerve društava za osiguranje u depozite banaka sa 30 na 35% odnosno sa 35 na 40% za životno odnosno neživotno osiguranje, respektivno, i izmenila uslove koje treba da ispunjavaju akcije u koje se vrši ulaganje sredstava. Narodna banka Srbije je krajem 2009. godine izmenila Odluku o privremenim merama za očuvanje finansijske stabilnosti, u delu koji se odnosi na kriterijume koje treba da ispunjavaju akcije u koje se vrši ulaganje sredstava.

2.4.14 Reosiguranje

Reosiguranjem i saosiguranjem se vrši tzv. izravnavanje rizika i zaštita osiguravača od velikih ili masovnih šteta, koje mogu ugroziti poslovanje društva. Za deo rizika koji ostane u samoprdržaju društva, kao apsorber za neočekivane događaje i neadekvatan cenovni nivo premije služi njegov kapital.

Udeo merodavne premije u samoprdržaju u merodavnoj ukupnoj premiji ukazuje na obim prenetih rizika u reosiguranje i saosiguranje. Posmatrano od 2004. do 2008. godine ovaj pokazatelj beleži stabilne iznose, krećući se oko 90% i 91% u društvima koja se pretežno bave poslovima neživotnih osiguranja. u odnosu na 2008. godinu ovaj pokazatelj u 2009. godini beleži manji pad na 88,49% u društvima koja

se pretežno bave poslovima neživotnih osiguranja. u odnosu na 2009. godinu ovaj pokazatelj u 2010. godini beleži manji pad na 85,89% u društvima koja se pretežno bave poslovima neživotnih osiguranja.

Posmatrano po vrstama osiguranja procenat prenosa rizika u reosiguranje najveći je u osiguranju od odgovornosti zbog upotrebe vazduhoplova i osiguranju vazduhoplova, iza kojih slede osiguranje troškova pravne zaštite, osiguranje finansijskih gubitaka, osiguranje jemstva, osiguranje imovine od požara i drugih opasnosti i osiguranje od opšte odgovornosti, što odgovara prirodi posla tih vrsta osiguranja i obimu preuzetih rizika.

U društvima koja se pretežno bave životnim osiguranjem ovaj pokazatelj u navedenom periodu kreće između 98% i 99%. Visoke vrednosti ovog pokazatelja u ovim društvima uzrokovana je prenosom riziko dela premije u reosiguranje, dok štedni (kao znatni veći deo premije u životnim osiguranjima) ostaje u portfelju osiguravača.

2.4.15 Profitabilnost

Merodavni tehnički rezultat u samoprdržaju (odnos merodavnih šteta u samoprdržaju i merodavne tehničke premije u samoprdržaju) za sektor osiguranja u Srbiji, kao indikator politike cena i adekvatnosti, odnosno dovoljnosti premija za izmirenje obaveza po osnovu ugovora o osiguranju i adekvatnosti prenosa rizika u reosiguranje i saosiguranje u 2008. god. iznosi 78,11%. u 2009. god. iznosi 76,65%, a u 2010. god. iznosi 73,55%.

Nepovoljan tehnički rezultat u samoprdržaju u 2008. godini ostvaren je kod osiguranja motornih vozila - 101,77%, kao i kod osiguranja plovniha objekata – 116,25%, uglavnom kao rezultat adekvatnijeg rezervisanja za nastale štete. Nepovoljan tehnički rezultat u samoprdržaju u 2009. godini ostvaren je samo kod osiguranja kredita – 206,9%, usled rasta šteta po sudskoj presudi po osnovu starih ugovora o osiguranju kod jednog društva za osiguranje. Nepovoljan tehnički rezultat u samoprdržaju u 2010. godini ostvaren je kod osiguranja kredita, usled rasta šteta po sudskoj presudi po osnovu starih ugovora o osiguranju kod jednog društva za osiguranje.

Odnos neto rezultata i ukupne aktive (ROA) kao mera prinosa na ukupnu aktivu u 2008. godini, ostvarenog angažovanjem sredstava u poslovima osiguravanja, investiranja i dr. u odnosu na prethodnu godinu beleži sličan iznos u

društvima koja se pretežno bave poslovima neživotnih osiguranja. Naime vrednost ovog pokazatelja u 2008. i 2007. godini je na nivou od oko 3%. u 2009. godini, ostvarenog angažovanjem sredstava u poslovima osiguravanja, investiranja i dr. u odnosu na prethodnu godinu beleži pad u društvima koja se pretežno bave poslovima neživotnih osiguranja. Vrednost ovog pokazatelja u 2009. godini je bila pozitivna 0,74% , ali niža je u poređenju sa 2008. godinom kad je iznosila 3%, što je posledica pada neto rezultata u 2009. godini u odnosu na prethodnu godinu. u 2010. godini, ostvarenog angažovanjem sredstava u poslovima osiguravanja, investiranja i dr. u odnosu na prethodnu godinu beleži rast u društvima koja se pretežno bave poslovima neživotnih osiguranja. Vrednost ovog pokazatelja u 2010. godini je bila pozitivna 1,62% i viša je u poređenju sa 2009. godinom kad je iznosila 0,74%, što je posledica značajnijeg rasta neto rezultata u 2010. godini u odnosu na prethodnu godinu.

U društvima koja se pretežno bave poslovima životnih osiguranja je u 2008. zabeležen negativan neto rezultat pa vrednost ovog pokazatelja iznosi -0,44%. Ovakav rezultat uslovljen je početkom ekspanzije ugovaranja životnih osiguranja koju u prvim godinama karakterišu visoki troškovi sprovođenja osiguranja. U društvima koja se pretežno bave poslovima životnih osiguranja je, nakon što je u 2009. godini prvi put zabeležen pozitivan odnos neto rezultata i ukupne aktive od 0,28%, u 2010. godini nastavljen navedeni trend uz beleženje ovog pokazatalje u iznosu 0,89%. Ovakav rezultat

uslovljen je rastom neto rezultata prvenstveno kod društava za osiguranje koja se duže vreme bave pružanjem životnih osiguranja.

Posmatrano ukupno za sva društva u Srbiji koja se bave poslovima osiguranja ostvaren je pozitivan neto rezultat i pozitivan prinos na ukupnu aktivu društava od 0,64% u 2009. godini, a u 2010. godini je od 1,44%.

2.4.16 Likvidnost

Da bi društvo bilo u stanju da odgovori obavezama ono mora voditi računa kako o usklađenosti sredstava i obaveza po ročnosti, tako i o utrživosti i kvalitetu svojih sredstava. Obzirom da su visina i trenutak nastanka pojedinačnih šteta neizvesni, društvo mora pažljivo da planira strukturu svojih sredstava pre svega za izmirenje obaveza po štetama, a onda i ostalih obaveza.

U društvima koja se pretežno bave poslovima neživotnih osiguranja pokazatelj usklađenosti kratkoročnih sredstava (obrotna imovina umanjena za zalihe) i kratkoročnih obaveza je u 2008. godini 103,18%, u 2009. godini 105,26%, u 2010. godini 110,28%.

U društvima koja se pretežno bave poslovima životnih osiguranja pokazatelj usklađenosti kratkoročnih sredstava (obrotna imovina umanjena za zalihe) i kratkoročnih obaveza je u 2008. godini 197,45%, a u 2009. godini 216,81% i u 2010. godini 316,83%. Takođe, pokazatelj koji meri odnos brže utržive aktive i kratkoročnih obaveza u 2008. godini je iznosio 263,61%, a u 2009. godini je iznosio 289,26%.



Grafikon 20: Usklađenost kratkoročnih sredstava i kratkoročnih obaveza

Kretanje ovog pokazatelja ukazuje na dovoljnost likvidnih sredstava za izmirenje kratkoročnih obaveza. Visok iznos kako kratkoročnih sredstava umanjениh za zalihe, tako i tzv. brže utržive aktive uslovljen je pre svega plasmanima društava koja se bave poslovima životnih osiguranja u hartije od vrednosti izdate od strane države i centralne banke.

3. Zaključak

Za delatnost osiguranja u Republici Srbiji i njegov napredak veoma je bitno pratiti tržište osiguranja u Evropi i regionu. Zato je prvi deo rada baziran na proučavanju poslova osiguranja u Evropi i regionu.

Kontrola osiguranja zasnovana je na kontroli zemalja članica udruženja evropskog osiguranja. Zemlje koje pripadaju toj grupi konstantno se nadziru i podaci o njihovom poslovanju se upoređuju tako da stalna konkurentnost utiče na bolji napredak osiguranja u zemljama Evrope.

Transparentnost podataka je takođe veoma bitna jer se pomoću njih može kontrolisati poslovanje osiguravajućih društava kao i celo tržište osiguranja jedne zemlje.

Uz pomoć upoređivanja podataka o poslovanju osiguranja u zemljama Evropske unije i regiona sa podacima poslovanja osiguranja u Republici Srbiji dolazi se do zaključka da je tržište osiguranja Republike Srbije prilično nerazvijeno ali da se svake godine vidi poboljšanje u odnosu na prethodnu godinu. Ovakav trend je realna pretpostavka da se u narednom period može očekivati napredak na polju tržišta osigurnaja u Srbiji.

Korišćenjem upoređivanja podataka poslovanja sa drugim zemljama dovodi do poboljšanja tržišta osiguranja u Republici Srbiji, a takođe i do razvijanja novih ideja kako i na koji način unaprediti domaće tržište osiguranja.

Za delatnost osiguranja, kao i za sve finansijske delatnosti, veoma je bitno imati uvid u celokupno poslovanje kompanije.

U drugom delu rada pokazano je kako elektronsko izveštavanje bitno utiče na povećanje mogućnosti kontrole svih osiguravajućih društava i omogućava bolje i efikasnije poslovanje.

Samim tim što su svi podaci transparentni pa se može izvršiti uvid u sve finansijske podatke na internet stranici Narodne banke Srbije, osiguravajuća društva su uslovljena da posluju po svim propisima i bez mogućnosti grešaka u vođenju finansijskih izveštaja.

Takođe transparentnost podataka pospešuje veću konkurenciju na tržištu osiguranja, a to dalje pozitivno utiče na njegov rast i razvoj kao i na ukupan rast ekonomije Republike Srbije.

Transparentnost podataka omogućava i korisnicima osiguranja da imaju uvid u poslovanje osiguravajućih društava kod kojih su osigurani ili žele da se osiguraju i tako imaju sigurnost u njihovu stabilnost poslovanja.

Narodna banka Srbije svake godine pripremi finansijski izveštaj koji omogućava uvid u to kako se sva društva za osiguranje kotiraju na tržištu. Ovakav izveštaj pospešuje kompanije da napreduju na tržištu kako bi pretekli konkurenciju i bolje se plasirali u odnosu na druga osiguravajuća društva.

Osnovni cilj koji Narodna banka Srbije pokušava da postigne ovakvim sistemom izveštavanja jeste uspostavljanje finansijski pouzdanog i stabilnog tržišta posebno obraćajući pažnju na kontroli poslovanja.

Pokazatelj razvijenosti tržišta osiguranja jeste i porast osiguravajućih društava na tržištu osiguranja u Republici Srbiji.

Zabeležen je veliki porast premije u odnosu na prethodne godine poslovanja društava za osiguranja. U strukturi premije veće je učešće neživotnog u odnosu na životno osiguranja ali veći porast beleži životno osiguranje u odnosu na protekli period.

Garantne i tehničke rezerve pokazuju trend rasta i imaju zadovoljavajući nivou što obezbeđuje stabilno poslovanje osiguravajućih društava.

Na bazi podataka korišćenih u ovom radu smatram da bi u Srbiji nadzor osiguranja trebalo da vrši nezavisna institucija, umesto što to sada radi Narodna banka Srbije koja vrši kontrolu celokupnog finansijskog sistema Republike, te se ona ne može u potpunosti fokusirati samo na delatnost osiguranja i njegov nadzor.

Uvođenjem posebne Agencije za nadzor delatnosti osigurava omogućili bi se mnogo bolji uslovi za unapređenje ove delatnosti.

U radu je naglašeno da, sve ekonomski razvijene zemlje imaju ovakav sistem nadzora preko posebnih institucija sa zaduženjem za praćenje isključivo delatnosti osiguranja. Čak i sve zemlje regiona osim Hrvatske imaju posebne Agencije za nadzor delatnosti osiguranja.

4. Literatura

Knjige:

1. Jeremić Ljiljana (2011), *Istraživanje tržišta i prodaja osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd
2. Kotler Philip (2001), *Upravljanje marketingom*, Zagreb
3. Miloradic Jova, Mrkić Dragan, Rašeta Jovan, Šulić Predrag, Vujović Ratko, Žarković Nebojša (2006), *Osnovi osiguranja*, Univerzitet singidunum, Beograd
4. Miljević Milan (2007), *Metodologija naučnog rada*, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Pale
5. Mrkšić Dragan, Žarković Nebojša (2008), *Upravljanje organizacijama za osiguranje i reosiguranje*, Univerzitet Singidunum, Beograd
6. Pak Jasna (2007), *Pravo osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd
7. Pešić M. (2007), *Sociologija*, Univerzitet Singidunum, Beograd
8. Petrović Z. (2009), *Računovodstvena regulativa*, Univerzitet Singidunum, Beograd
9. Renovica Ranko (2010), *Tehnologija osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd

Zakoni i odluke:

1. World insurance, Swiss Re, Sigma No.2/2010
2. Zakon o osiguranju Službeni glasnik RS br. 55/2004
3. Zakon o računovodstvu i reviziji, Službeni glasnik RS br. 46/2006.
4. Međunarodni računovodstveni standard - finansiski instrumenti: priznavanje i merenje Sl.Rb. 133/2003
5. Međunarodni računovodstveni standard – rezervisanje Sl.Rb. 133/2003

Izveštaji:

1. Insurance Europe (2010), Annual report for 2010
2. Narodne Banke Srbije (2008), *Godišnji izveštaj za 2008. godinu*, Beograd
3. Narodne Banke Srbije (2009), *Godišnji izveštaj za 2009. godinu*, Beograd
4. Narodne Banke Srbije (2010), *Godišnji izveštaj za 2010. godinu*, Beograd

Prezentacije i sajтови:

1. <http://fsa.gov.uk>
2. <http://www.eiopa.europa.eu>
3. <http://www.insuranceeurope.eu>
4. <http://www.azors.rs.ba>
5. <http://www.ano.me>
6. <http://www.aso.mk>
7. <http://www.zav-zdruzenje.si>
8. <http://www.hanfa.hr>
9. <http://www.nbs.rs>